

inducam, ut alterutram Maximo tribui oportere credam? Sed de re tam perspicua non est cur copiosius esse disserendum putem. Conferant epistolas hasce lectores cum genuinis operibus Maximi; equidem mihi polliceor, eorum, qui se in epistolis ipsis quidquam Maximo dignum legisse dicat, futurum neminem. In appendice hac nostra tamen eas iterum recusare dare statuimus, variantibus plurimis lectionibus ex codice ix Plut. xix biblioth. Laurentianæ, et ex editione Romana Epistolarum S. Hieronymi apud Petrum de Maximo an. 1468 suppletas et emendatas, quæ cura, textui corrigendo necessaria, a Vallarsio ommissa fuit.

APPENDIX OPERUM S. MAXIMI

EPISCOPI TAURINENSIS

COMPLECTENS SERMONES DUBIOS ET SUPPOSITITIOS, NEC NON DUAS EPISTOLAS.

CLASSIS PRIMA.

SERMONES DE TEMPORE.

SERMO I.

De adventu Domini I.

ADMONITIO.

17 S. Maximi ornatum nomine primitim hunc sermonem exhibent codices Casinenses duo, 106 et 117, et codex Neapol. Montis Oliveti cum titulo: *In dominica prima adventus*. Nonnulla ex homilia prima S. Maximi ante Natale Domini in hunc sermonem illata esse puto; unde reliqua fuerint accepta, nescio: erant, arbitrator, ex scriptis Maximi; nam mihi non esse par totius orationis stylus videtur.

ARGUMENTUM. — *In die præsertim Natalis Domini nos bonis operibus ornatos ac splendidos esse convenit. Ante omnia fugere oportet ebrietatem, repugnare iracundiæ, odiumque corde repellere.*

Propitia Divinitate, fratres dilectissimi, jam ^a adveniet dies in qua natale Domini Salvatoris cum gaudio debemus celebrare. Et ideo rogo et moneo ut quantum possumus cum Dei adjutorio laboremus, ut in illo die cum sincera et pura conscientia, et mundo corde, ac casto corpore ad altare possimus Domini accedere, et corpus ejus et sanguinem non ad iudicium, sed ad remedium ^b magis animæ nostræ mereamur ^c sumere. In Christi enim corpore vita consistit nostra. Sic et ipse Dominus dixit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (Joan. vi). Mutet ergo vitam ^d qui vult habere vitam. Nam si non vitam mutaverit, ad iudicium accipiet vitam, et magis ex ipsa corrumpitur quam sanetur, magisque occiditur quam vivificatur. Apostolus sic ait: *Qui manducat corpus Domini et bibit sanguinem ejus indigne, iudicium sibi manducat et bibit* (I Cor. xi). Et licet nos omni tempore bonis operibus ornatos ac splendidos esse conveniat, præcipue tamen in die natalis Domini, sicut in Evangelio ipse dixit, lucere debent hominibus opera nostra. Considerate, quæso, fratres, quando aliquis homo potens aut nobilis natale aut suum aut filii sui celebrare desiderat, quanto **18** studio ante plures dies quidquid in domo sua sordidum viderit, ordinat emundare, quidquid ineptum et in-

congruum ^e projicit, quidquid utile et necessarium ^f præcipit exhibere. Domus etiam, si obscura fuerit, dealbatur, pavimenta scopis mundantur, et diversa respersa floribus adornantur, quidquid etiam ad lætitiæ animi, et corporis delicias pertinet, omni sollicitudine providetur. Ut quid ista, fratres carissimi, nisi ut ^g dies natalitii cum gaudio celebretur hominis morituri? Si ergo tanta præparas in natalitio tuo, aut filii tui, quanta et qualia præparare debes suscepturus natale Domini tui? Si talia præparas morituro, qualia præparare debes æterno? Quidquid ergo non vis invenire in domo tua, quantum potes labora ut non inveniat Deus in anima tua. Certe si rex terrenus, aut quicumque paterfamilias ad suum natalitium te invitaret, qualibus ^h indumentis stunderes ornatus incedere? Quam novis, vel quam nitidis, quamque splendidis, quorum nec vetustas, nec vilitas, vel aliqua fœditas oculos invitantis offenderet? Tali ergo studio, in quantum prævales, Christo ⁱ opitulante, contende, ut diversis virtutum ornamentis anima tua composita simplicitatis gemmis et sobrietatis floribus adornata ad solemnitatem Regis æterni, id est ad natale Domini Salvatoris cum securo conscientia procedas, castitate ^j nitida, caritate splendida, eleemosynis candida. Christus enim Dominus, si te ita compositum natalitium suum celebrare aspexerit, ipse per se venire, et animam **19** tuam non solum ^k visitare, sed etiam quiescere, et in perpetuum in illa dignabitur habitare. Sicut scriptum est: *Et inhabitabo in illis, et ambulabo* (Levit. xxvi). Et iterum: *Ecce sto ad ostium et pulso; si quis surrexerit, et aperuerit*

^a Ex cod. Casinen. 117 et cod. Neapol. Mont. Olivet., *advenit dies, in quo natalem, etc.*

^b In eodem cod. deest *magis*.

^c Cod. Mont. Oliv., *accipere*.

^d Item cod., *qui vult accipere vitam*.

^e Cod. Casin., *projicit foras*.

^f Idem cod., *præcipit exhiberi*.

^g Idem cod. Casin. et cod. Mont. Oliv., *dies natalitius*.

^h Idem codd., *vestimentis*.

ⁱ Idem codd., *auxiliante*.

^j Idem cod., *nitidus... splendidus... candidus*.

^k Cod. Casin., *visitare, sed etiam dignabitur habitare*.

*mihî; a intrabo ad illum, et cœnabo cum illo et ille A mecum (Apoç. iii). Quam felix est illa anima quæ vitam suam ita, Deo auxiliante, studuerit gubernare, ut Christum hospitem et habitatorem mereatur b accipere. Sicut econtrario, quam infelix est illa conscientia et tota lacrymarum fonte lugenda; quæ se ita malis operibus cruentavit, ut in ea non Christus requiescere, sed diabolus incipiat dominari! c Talis enim anima; si medicamento pœnitentiæ non cito subvenerit, a luce relinquatur, a tenebris occupatur, vacuatur dulcedine, impletur amaritudine, a morte irraditur, a vita repudiatur. Non tamen de Domini pietate diffidat, qui talis est, nec mortifera desperatione frangatur, sed magis ad pœnitentiam cito confugiat. Et dum adhuc nova sunt et calent peccatorum suorum vulnera, sic sibi adhibeat medicamenta salubria, quia medicus noster omnipotens est. Adeo consuevit plagas nostras curare, ut nec cicatricum vestigia post ipsius medicamenta remaneant. Ideo etiam ab omni inquinamento, ante ejus natale multis diebus abstinere debetis. Quotiescunque, ante natale Domini aut reliquis solemnitatibus celebrare disponitis, ebrietatem ante omnia fugite, iracundiæ, quasi bestię crudelissimæ, repugnatæ, odium velut venenum mortiferum de corde vestro repellite, et d tanta in nobis omnibus sit caritas, quæ non solum usque ad amicos, red etiam usque 20 ad ipsos perveniat inimicos, ut securi possimus dicere in oratione Dominica: *Dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus**

nostris (Math. vi). Nam qui se scit vel unum hominem odio habere, nescio si ad altare Domini securus possit accedere, cum præcipue beatus Joannes evangelista terribiliter clamet et dicat: Qui fratrem odit homicida est (I Joan. iii). Nam vestrum est judicare, utrum homicida, antequam pœnitentiam agat, præsumere debeat eucharistiam accipere. Addit etiam adhuc S. Joannes et clamatur, dicens: e Qui fratrem suum odit, in tenebris est, et in tenebris ambulat; et nescit quo vadit, quoniam tenebræ obcæcaverunt oculos ejus (Ibid. ii). Et iterum: Si quis dixerit quia Deum diligo, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere (Ibid. iv)? Quicumque odium vel iracundiam servat in corde, et sub tali tonitruo nec terretur, nec expurgiscitur, non dormiens, sed mortuus esse credendus est. Hæc ergo, fratres carissimi, quotidie cogitantes, qui boni sunt, cum Dei gratia contendant perseverare in operibus bonis: Quia non qui incæperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Math. x). Qui vero se ad eleemosynam tardos, et ad iracundiam promptos, et f ad exercendam quamlibet nequitiam præcipites esse cognoscunt, auxiliante Domino, festinent se a malis eruere; ut quæ bona sunt mereantur implere; ut cum dies judicii venerit, non cum impiis et peccatoribus puniantur, sed cum justis et misericordibus pervenire ad æterna præmia mereantur g.

SERMO II.

Item de adventu Domini II.

ADMONITIO.

In tribus codicibus Casinensibus, 103 fol. 1 a tergo, 106 fol. 57 a tergo, et 117 pag. 3, hujus sermonis titulus est: *In dominica tertia Adventus; quem ad tempora Maximo posteriora referendum esse diximus pag. 394 hujus voluminis. Jam vero in cod. 106 abrasum cernitur Maximi, eique susseptum Augustini nomen, diserepatque hujus sermonis stylus ab eo quo Maximus utitur.*

ARGUMENTUM.— *In ortu Christi impleta sunt oracula C prophetarum.*

Ecce ex qua tribu nasciturus esset Christus, ex lectione prophetica docemur. Ex David autem stirpe secundum carnem h facturus esse per Spiritum sanctum ita prænuntiatus est in psalmis: *Juravit Dominus veritatem, et non frustrabitur eam; de fructu ventris tui ponam super sedem tuam (Psal. cxxxi). Et rursum: Semel juravi in Sancto meo si David mentiar, semen ejus in æternum manebit, et thronus ejus, sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in æternum et testis in cælo fidelis (Psal. lxxxviii). Item in libro Paralipomenon: Et factum est verbum Domini ad Nathan prophetam, dicens: f Vade et dic sermo meo David: h Hæc dicit Dominus, annuntiabo ergo tibi quod ædificaturus sit tibi Dominus domum. Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus. Ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in æternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium, et misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante fuit, et statuam eum in domo mea, et regnabit usque in sempiternum, et thronus ejus erit firmissimus in perpetuum (Paralip. xvii). Hæc omnia quisque in Salomone putat fuisse impleta, multum errare videtur. Nam quod aliter in Salomone intelligendum est, quod dictum est: *Cumque completi fuerint dies tui, et dor-**

mieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et stabiliam i regnum illius (II Reg. vii). Nunquid de illo Salomone creditur prophetatum? minime. Ille enim, patre suo vivente, cœpit regnare. Nam hic dicitur: Quia cum impleti, fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum. Ex quo intelligitur alius fuisse promissus, qui non ante mortem ejus 21 pronuntiatus fuerat suscitandus, qui ædificaret domum Domini non de parietibus manufactis, sed de lapidibus vivis et pretiosis, id est sanctis et fidelibus. Nam et illud quod subjecit: Fidelis est domus ejus, et regnum ejus usque in sempiternum eorum me (Ibid.), attendat et aspiciat quisquam, non de Salomone esse i prænuntiatum. Salomon namque domum plenam fuisse mulieribus alienigenis colentibus idola, et ipse ab eis rex idololatria seductus, atque delectus, qui, dum bonus fuisset initio, malos exitus habuit. Ergo quis est iste cujus domus est fidelis in perpetuum, et qui post mortem David promittebatur suscitandus? Ille est utique de quo ipse David æstuans proclamatur, dicens in psalmo lxxxviii: Tu vero distulisti Christum tuum. Non est ergo ille Salomon, sed nec ipse David, sed dilatatus est Christus. Ecce apparuerunt prædicationes prædictæ non in Salomone, sed in Christo Domino, qui ex David genere ortus est, fuisse completæ, de quo per Jeremiam ipse Dominus dicit: Et suscitabo David germanum justum, et

a Cod. Casin., *Introibo.*b Idem cod., *excipere.*c Idem cod., *Talis enim anima.*d Idem cod., *tanta in vobis sit caritas.*e Idem cod., *Qui fratrem suum odit, in tenebris ambulat, et nescit.*f Cod. Casinen. et cod. Mont. Olivet., *ad exercendam iracundiam.*g Cod. Casinen. et cod. Mont. Olivet. addit: *Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat in sæcula sæculorum. Amen.*h Cod. Casin. 106, *futurus.*i Cod. 117 Casin., *regnum ipsius.*j Codd. 106 et 117 Casin. legunt *pronuntiatum.*

k Verba hæc inter asteriscos in Cod. 117 Casinen. ommissa sunt.

regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et iustitiam super terram; in ^a diebus ejus salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter; et hoc est nomen quod vocabunt eum Dominus justus noster (Jerem. xxii). Adhuc Isaias de Christo, quia ex semine David natus est secundum carnem. Sic in consequentibus dicit: In die illa radix Jesse, quæ stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum (Isa. xi). In signum populorum stat radix Jesse, ^b quia Christus signaculum crucis exprimet in frontibus eorum. Ipsum gentes deprecabuntur, quoniam obtutu cernitur fuisse completum. Sepulcrum autem ejus in tantum est gloriosum, ut excepto quod redempti per mortem ejus gloriam exhibemus, etiam locus ipse coruscans miraculis gloriæ suæ causa omnem ad se attrahit mundum. Hic locus in Hebræo habet: *Et erit requies ejus gloriosa.* Utique quia moriens caro ejus non vidit corruptionem, secundum psalmi sententiam: *Quia non derelicta est anima ejus in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. xv). Iste est qui per Nathan ex semine David promittitur, qui etiam et per Isaiam prophetam ita pronuntiatur: *Egredietur, inquit, virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isa. xi). Hæc virga de radice Jesse virgo est Maria de radice David exorta, quæ genuit florem **22** Dominum Salvatorem, de quo etiam sequitur: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replevit eum Spiritus timoris Domini* (Ibid.). Ideo autem tanta dona Spiritus super eum prædicantur, quia in eum non ad mensuram Spiritus habitat sanctus, sicut in nobis, sed tota in eo est plenitudo Divinitatis et gratiarum. Iste est qui non secundum visionem oculorum et auditum aurium judicat, sed est

A *justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium lumborum ejus* (Ibid.). In cujus Ecclesia habitat lupus cum agno, ille utique, qui solebat ab ea rapere prædam, dum ad eam convertitur, cum innocentibus commoratur, in cujus ovile pardus cum hædo accubat. Permixti scilicet subdoli cum peccatoribus ibi, ut etiam vitulus ex circumcissione, leo ex sæculari potestate, ovis de populari ordine simul morantur, quia in fide communis est commixtio omnium. Puer autem parvulus minans eos ille est utique qui se humiliavit pro nobis ut parvulus. Bos autem et leo simul comedent paleas, quia princeps cum subjectis plebibus communem habent doctrinam. *Delectabitur quoque infans ab ubere super foramine aspidis* (Ibid.). dum gentes, quæ solebant venena aliquando prædicare, conversi etiam parvuli Christi fidem delectantur audire. Caverna enim reguli corda sunt infidelium, in quibus ille serpens tortuosus requiescebat, quem ablactatus, comprehensum exinde captivum traxit, ut in monte sancto ejus, hoc est Ecclesia, non noceret. Jam vero quia ore prophetico de Moab nascenti Christo perhibetur testimonium, idem Isaias testatur: ^d *Ponam, inquit, super his qui fugerint de Moab leonem, et reliquias terræ. Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filię Sion* (Isa. xv, 9, et xvi, 1). De hac enim gente Moabitarum egressus est Agnus immaculatus qui tollit peccata mundi, qui domiatur in orbem terrarum. Petra autem deserti Ruth significat, quæ destituta morte mariti de Booz genuit Obeth, et Obeth genuit Jesse, et de Jesse David, et de David stirpe natus est Christus. Montem autem filię Sion aut historialiter ipsam urbem Hierosolymam dicit, aut juxta tropologiam Ecclesiam in specula, id est in virtutum sublimitate consolatam.

SERMO III.

De præparatione ad Domini Nativitatem.

ADMONITIO.

Editus hic sermo fuit a Maurinis tom. V in append. sermon. S. Augustini, sermo. 116, sancto Cæsario tributo. Nos in codicibus Casinensibus 106 et 117, et in Beneventano atque Neapolitano Montis Oliveti S. Maximo eundem inscriptum legimus, nec non apud Dominium Mariam Mansium in Miscell. Baluzii. At ejusmodi dictionem non esse Maximi, quisque, si animum advertat, facile cognoscat.

ARGUMENTUM. — *Tanquam ad nuptiale, et cæleste convivium ab omni luxuria nitidi, et bonis operibus adornati, nos per Christi adjutorium ad diem Natalis Domini præparemus.*

Sanctam et desiderabilem, gloriosam ac singularem solemnitatem, hoc est Nativitatem Domini Salvatoris, fratres dilectissimi, devotione fidelissima suscepturi ^a nos debemus cum ejus adjutorio præparare, et omnes latebras animæ nostræ diligenter aspicere, ne forte sit in nobis aliquod peccatum absconditum, quod et conscientiam nostram confundat ac mordeat, et oculos divinx majestatis offendat. Nam licet Christus Dominus noster post passionem suam resurrexerit et in cœlum ascenderit, considerat tamen ut incendium, **23** et diligenter attendit qualiter ne unusquisque servorum ejus sine avaritia, sine ira, sine superbia atque luxuria ad celebrandam ejus nativitatem studeat præparare atque componere; et secundum quod unumquemque bonis operibus ornatum viderit, ita illi gratiam suæ misericordiæ dispensabit. Si enim viderit caritatis luce vestitum, justitiæ vel misericordiæ margaritis ornatum, castum, humilem, misericordem, benignum et sobrium, si talem agnoverit, corpus et sanguinem suum ei non ad judicium, sed ad remedium per sacerdotum suorum ministerium dispensabit. Si vero aliquem viderit adulterum,

G ebriosum, cupidum, et superbum, timeo ne hoc illi dicatur, quod in Evangelio Dominus ipse dixit: *Amice, quomodo hic intrasti non habens vestem nuptialem?* et, quod avertat Deus, fiat illud quod sequitur: *Ligate illi manus et pedes, et projicite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium* (Matth. xxii). Ecce qualem sententiam in die judicii excipiet, qui sine remedio poenitiæ ad festivitatem Domini vitiorum sordibus inquinatus accesserit. In natali enim Domini, fratres dilectissimi, quasi in nuptiis spiritualibus sponsæ suæ adjunctus est. Tunc veritas de terra orta est, tunc justitia de cœlo prospexit: tunc processit sponsus de thalamo suo, hoc est Verbum Dei de utero virginali. Processit enim cum sponsa sua Ecclesia, id est humanam carnem suscepit. Ad istas ergo tam sanctas nuptias invitati, et ad convivium Patris, et Filii, et Spiritus sancti intraturi, videte qualibus indumentis debeamus ornari. Et ideo mundemus quantum possumus cum Dei adjutorio corda simul et corpora nostra: ut cælestis ille invitator nihil in nobis sordidum, nihil fetidum, nihil obscurum, nihil oculis suis deprehendat indignum. Hæc ergo, fratres carissimi, non transitorie, sed cum ingenti tremore debemus attendere. Invitati enim sumus ad nuptias, ubi nos ipsi, si bene agimus, sponsi erimus. Cogitemus ad quales nuptias, consideremus ad qualem sponsam, vel ad quale convivium invitati

^a Cod. 11 / Casin., in diebus illis.

^b Idem codd. 106 et 117, quando Christus, etc.

^c Vulgata: et fides cinctorium renum ejus. Quæ quidem verba in cod. 227 omissa sunt.

^d Vulgata xv, 9: Quia aquæ Dibon repletae sunt

sanguine: ponam enim super Dibon additamenta his qui fugerint de Moab leonem, et reliquias terræ. Cap. xvi: Emitte agnum Domine dominatorem terræ, etc.

^e Cod. Neap. Mont. Oliv., totis viribus.

sumus. Invitati enim sumus ad mensam, ubi non invenitur cibus hominum, sed panis ponitur angelorum. Et ideo videamus ne forte intus in anima, ubi debemus honorum operum margaritis ornari, ibi appareamus vitiorum pannis veteribus involuti, et quando eos qui boni sunt in oculis Dei, castitas reddet candidos, tunc eos qui mali sunt, reddat luxuria sordidatos. Et ideo quotiescunque aut dies Natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui, non solum ab infelici concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinete, et ab omni iracundia vos alienos efficite, ut peccata præterita per eleemosynam et pœnitentiam redimantur: contra, nullum hominem odium in cogite teneatur. Quod solebat vanitas per gulam perdere, incipiat iustitia per misericordiam pauperibus erogare, quod luxuria, vel gula dissipavit in mundo, pietas congerat in cœlo. Et licet hoc expediat, ut semper eleemosynas facere debemus, præcipue tamen in sanctis sollempnitatibus secundum vires nostras abundantius **24** erogemus, pauperes ante omnia frequentius ad convivium vocemus. Non enim est justum ut in sancta solemnitate, in populo Christiano ad unum Dominum pertinente, alii inebriantur, alii famis periculo crucientur. Et nos et omnis populus unius Domini servi sumus, uno pretio redempti sumus, pari conditione in hunc mundum intravimus, simili etiam exitu migraturi sumus; et si bene agimus, ad unam beatitudinem pariter veniemus. Et quare pauper tecum non capit cibum, qui tecum accepturus est regnum? Quare pauper non accipiat vel veterem tunicam, qui tecum recepturus est immortalitatis stolam? Quare pauper non mereatur accipere panem tuum, qui tecum meruit accipere baptismi sacramentum? Cur indignus sit accipere reliquias ciborum tuorum, qui tecum ad convivium venturus est angelorum? Audite, fratres, audite non meum, sed Domini commune præceptum. Sic enim ait in Evangelio: *Cum facis orandum aut cœnam, noli invitare divites, qui te iterum et*

A claudos: et beatus eris, quia non habent unde retribuunt tibi: retribuetur autem tibi in retributione justorum (Luc. xiv). Sed dicit aliquis: Ergo amicos aut parentes non debeo ad convivium invitare? Rogandi sunt et parentes, et vicini; sed rarius rogandi sunt; et non minus sumptuosa et delicata, sed tam parca et sobria vel honesta illis debent convivium præparari, ut remaneat unde possint pauperes refici, unde possit aliquid indigentibus erogari: ut cum dies iudicii venerit, non cum impiis, qui nunc pauperes despiciunt, audiamus: *Diaçedite a me, maledicti, in ignem æternum: sed cum justis et misericordibus audire mereamur: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum: esurivi enim, et dedistis mihi manducare: sitiivi, et dedistis mihi bibere (Matth. xxv).* Simul etiam nobis vox illa desiderabilis dirigatur: *Euge, serve bone et fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui (Ibid.).* Sed, ut hæc quæ suggestimus, sensibus vestræ caritatis tenacius inhaereant, breviter quæ dicta sunt iteramus. Hoc enim admonuimus, fratres, ut quia natalis Domini imminet, tanquam ad nuptiale et cœleste convivium ab omni luxuria nitidi, et bonis operibus adornati, nos per Christi adiutorium præparemus, eleemosynas pauperibus erogemus, iracundiam vel odium, quasi venenum diaboli de cordibus nostris respuamus. Castitatem etiam cum propriis uxoribus fideliter conservate; ad convivium vestra frequentius pauperes evocate; ad vigiliis maturius surgite; in ecclesia stantes aut orate, aut psallite; verba otiosa aut sæcularia nec ipsi ex ore vestro proferte, et eos qui proferre voluerint castigate. Pacem cum omnibus custodite, et quos discordes agnoscitis, ad concordiam revocate. Hæc si fideliter, Christo adjuvante, volueritis implere, et in hoc sæculo ad altare Dominicum secunda conscientia poteritis accedere, et in futuro ad æternam beatitudinem feliciter pervenire, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IV.

De natali Domini I.

ADMONITIO.

25 Etsi hujus sermonis initium ex Maximi homilia 5 de Natali Domini excerptum sit, incerto tamen cuius auctori eundem tribuimus, quod reliquæ partis stylus dissimilis nobis esse videatur. In Casinensi tantum cod. 106, pag. 42, S. Maximo tribuitur; in cod. vero archivi S. Petri 106, litt. C. pag. 4, S. Augustino; in aliis quos vidimus nemini.

ADVENTUM. — *Adventum Dei et hominis, diemque festum divinæ dignationis celebrenus, ut nos ad Deum revertamur.*

Hodie, fratres carissimi, Christus natus est, nos renati. Hodie Salvator mundi per matrem nascendi tempus accepit, qui de Patre nativitate non habet tempus. Qui in æternum est cunctorum Creator, hodie nascendo de matre factus est nobis Salvator. Natus est nobis hodie in temporis volubilitate, ut nos perducatur ad Patris æternitatem. Factus est Deus homo, ut homo fieret Deus. Ut panem angelorum manducaret homo, Dominus angelorum hodie factus est homo. Hodie impleta est illa prophetia quæ dicit: *Rorate, cæli desuper, et nubes pluant iustum; aperiantur terra, et germinet Salvatorem (Isa. xlv).* Factus est igitur qui fecerat, ut inveniretur qui perierat. Sic in psalmis homo confitetur: *Præquam humiliarer ego deliqui: et iterum: Erravi sicut ovis quæ perierat (Psal. cxviii).* Peccavit homo, et factus est reus; natus est homo Deus ut liberaretur reus. Homo igitur cecidit, sed Deus descendit. Cecidit homo miserabiliter, descendit Deus misericorditer. Cecidit homo per superbiam, descendit Deus cum gratia. Sic

namque Mater Domini ab angelo audivit: *Ave, gratia plena, Dominus tecum (Luc. ii).* Qui natus est primus sine matre in cœlis, hodie natus est sine patre in terris. Natus est Christus Deus de Patre, homo de matre; de Patris immortalitate, de matris virginitate; de Patre sine matre, de matre sine Patre; de Patre sine tempore, de matre sine semine; de Patre principium vitæ, de matre finis mortis; de Patre ordinans omnem diem, de matre consecrans istum diem. Præmisit enim hominem Joannem, qui tunc nasceretur cum dies **26** inciperent minui, et natus est ipse cum dies incipiunt crescere, et ex hoc præfiguratur quod ait Joannes: *Illum oportet crescere, me autem minui (Joan. iii).* Debet enim vita humana in se deficere, in Christo proliferare, ut qui vivit non sibi vivat, sed ei qui omnibus mortuus est et resurrexit, et dicat unusquisque nostrum quod dicit Apostolus: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus. Illum oportet crescere, me autem minui (Galat. ii).* Laudent eum condigne omnes angeli ejus, quod cibus æternus est incorruptibilis, eos sagina vivificans; quia Verbum Dei est, cujus vita vivunt, cujus bonitate semper bene vivunt. Illi enim condigne laudant Deum apud Deum, et dant gloriam in

* Cod. S. Petri, ego peccavi.

^b Idem cod., ut ex hoc præfiguraretur.

* Idem cod., jam non sibi vivat.

^d Cod. Vatic. Palat., Vivo ego jam non ego.

* Idem cod., Laudant.

excelsis Deo. Nos autem plebs ejus, et oves pascuæ ejus pro modulo inlirpitatit nostræ pacem per bonam voluntatem reconciliati meremur. Ipsorum enim angelorum vera et hodierna vox est, quam nato nobis Salvatore exultando fuderunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. 11)*. Laudant illi competenter, laudemus et nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, sumus et nos pecora ejus. Implevit in cælo mensam ipsorum; implevit in terra præsepe nostrum: plenitudo mensæ ipsorum

A est, quia in principio erat Verbum (Joan. 1); plenitudo præsepis nostri est, quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Celebremus ergo natalem Domini, fratres carissimi, adventum Dei et hominis celebremus, ut nos ad Deum revertamus. Igitur diem festum celebremus, non humanæ devotionis, sed divinæ dignationis; non inlirmitatis, sed æternitatis; non formationis, sed reformationis Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO V.

Super illa verba Matth. cap. 11: Defuncto Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto, dicens: Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.

ADMONTIO.

Ne hujus quidem sermonis rationem scribendi similem ejus esse qua S. Maximus utitur, animadvertimus. Quamobrem eidem sancto antistiti a scriptore codicis bibliothecæ Lambacensis sæc. xiii temere ascriptum fuisse, arbitramur.

27 ARGUMENTUM. — *Herodis morous atque sævitiâ describitur; laudatusque Evangelii locus exponitur.*

Igitur Herodes, qui tantorum scelerum se fecerat auctorem, ut nec ab ipsius Domini persecutione manum retraheret, non poterat remanere inultus. Qui enim fraudulenter regnum Judæorum primus ex gentibus adeptus fuerat, non solum Judæis multa mala intulerat¹, verum etiam in filiis propriis parricida exsisterat; et super omnia mala, quæ longum est enarrare, cum Salvatore mundi natum audisset, scilicet invidia commotus, ut unum perdere possit quem ad regnandum audierat natum, omnes pueros in Bethlehem et in omnibus finibus ejus interficere jussit. Tantaque rabies ejus animum succoederat, ut nec propter multitudinem morientium, nec propter parvulorum innocentiam sua sævitiâ cessaret; propter quod divina ultione percussus immedicabilem passus est ægritudinem. Erant ei febris et acerrima suspiria, et anhelitus assidui, spasmi quoque totius corporis. Hydropisis morbus corpus attenuaverat, ita ut vestigia inflatione pedum gravarentur; interiora quoque viscera tanto dolore urebantur, ut per secretum naturæ digeri viderentur. Prurigo quoque totius corporis in tantum intolerabilis erat, ut etiam verenda putrida vermibus scaturirent. Inerat etiam et anhelitus fetidus in tantum, ut vix medicorum aliquis pro adhibendis medicamentis ad eum accedere posset. Denique nonnullos medicorum in ipsa ægritudine positus dicitur occidi præcepisse, cum qui ejus salutî prodesse possent, nec vellent. Insuper famem sitimque intolerabilem sustinebat, et quod gravius erat, omnis cibus et potus in fastidium ei erat. Insomnitatem talem sustinebat, ut dies noctesque pervigiles duceret; quod si obdormisset parum, phantasma patiebatur, ut se obdormisse pœniteret. Sed cum nimio amore presentis vitæ æstuarer, jussit se deferri trans Jordanem, ubi erant calidæ aquæ, quæ etiam languentibus remedium conferre dicebantur; sed quæ aliis utiles erant, illi nihil profuerunt, ut intelligeretur se divina voluntate esse percussum. Visum etiam fuit medicis ut in fomentum olei tepidi eum deponerent; quod cum fuisset ingressus, ita totum corpus ejus resolutum dicitur, ut oculi in similitudinem morientium versarentur, intercluderetur vox, et sensus abesset. Et cum post paululum amicorum et famulorum vocibus excitatus sensum recepisset, jussit se deferri Jericho. Cumque jam de vita desperatus esset, omnes principes Judæorum ex singulis civitatibus et castellis ad se vocatos in custodiam retrudi jussit, vocansque sororem suam Salomen, et virum Alexandrum, dixit: Novi Judæos de morte mea gavisuros; sed honorabiles exsequias habere poterò ex planctu lugentium, si meis volueritis parere præceptis; et mox ut ego spiritum exhalavero omnes principes Judæorum,

B quos in custodia reclusi, interficiatis; sicque fiat ut qui de mea morte gaudere cupiunt, suorum civium interitum lugere cogantur. Et ne ab eorum sanguinis effusione manum retraherent, singulis quingentas argenti drachmas dari jussit. Cumque dolore ingenti angustiaretur, Antipatrem filium suum, quem de necē paternâ tractanter vinculis religaverat, jussit interficere; et quod audita ejus morte gavisus est. Jam vero tantis malis obsessus, et quod se vivere non posse cognoverat, mortem accelerare cupiebat. Unde quadam die cum redisset, ictum ferientis in se ipsum libavit, seque manu percussisset, atque statim vitam finisset, nisi unus ex amicis, qui vicinus astabat, Achiabus nomine, manu eum retraxisset. Talem igitur Herodes habuit finem, qui Salvatoris odio multum sanguinem fuderat innoxium. Quo defuncto, ecce angelus Domini iterum apparuit in somnis Joseph in Ægypto, dicens: *Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Et consurgens, accepit puerum et matrem ejus, et venit in terram Israel (Matth. 11, 19 et seqq.)*. Et quia non dixit defunctus, sed defuncti, ex hujus angeli verbis intelligimus multos principes Judæorum cum Herode consensisse, et ideo divina ultione actum est ut multi ex his cum illo perirent, cum quo in necem Domini consenserant. Spiritualliter vero Herodis obitus terminum significat invidiosæ contentionis, quod nunc Judæa contra Ecclesiam sævit. Quod autem post obitum Herodis puer Jesus ad terram Israel est reversus, significat quod circa finem sæculi ad Synagogam est reversurus cum per prædicationem Eliæ et Henoch in eum crediderit. Unde, cum in Ægyptum deferri jubetur, et fugere in nocte præcipitur. Cum vero ad terram Israel revertitur, nec noctis sit mentio; quod quos nunc propter incredulitatem in tenebris deserit, circa finem sæculi in lucem fidei recipiet. *Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire*. Archelaus autem unus fuit de Herodis filiis, quem post se ad regnandum in Judæa Herodes instituerat. Sed postea insolentiam ejus accusantibus Judæis, judicio senatus, apud Viennam, quæ Galliarum est urbs, exsilio relegatus, vitam finivit. Archelaus vero, qui vincens leo interpretatur, Antichristum significat, quia ad tempus in suis victoriam habebit, et qui leo terribilis apparebit. In illam ergo partem qua regnabat Archelaus, Joseph cum puero ire noluit, quod Judæorum populi, qui in Antichristum credituri sunt, Christus per fidem non habitabit. Post necem autem Archelai Christus ad terram Israel revertitur, quod post interfectionem Antichristi Synagoga in eum creditura est, ut ait Apostolus: *Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvabitur (Rom. 11)*. Sed quod in Ecclesia manet et manebit, audiamus ubi

¹ Vjd. Flav. Joseph. Hist. Judæor. lib. xvii, cap. 7, tom. I, pag. 847 edit. Sigib. Aycrcampi 1726.

habitavit. Et admonitus in somnis recessit in partes Galilææ, et veniens habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth. Quia enim Nazareth flos sive virgultum interpretatur, significat etiam quæ et florem habet munditiæ, et virgultum virtutum, cujus virgulti pulchritudinem admiratur sponsus in Canticis Cantico-rum, dicens: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et univrsi pulveris pigmentarii (Cant. iii); cui iterum voce sponsi dicitur: Ego flos campi, et liliu convallium (Cant. ii).* Et quia Ecclesia de præsentis vitæ amore ad cœlestē desiderium transit, recte etiam Nazareth Galilææ dicitur, quæ transmigratio interpretatur. Quod autem subditur, *ut adimpleretur quod dictum est per prophetas, quoniam Nazareus vocabitur (Matth. ii);* hoc testimonium, quod diximus, in Septuaginta Interpretibus non habetur. Nonnulli enim de Isaïæ prophetæ libro scriptum esse volunt, ubi scriptum est: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (Isa. xi);* nos autem diximus, quod si fixum de Scripturis posuisset evangelista testimonium, non diceret per prophetas, sed per prophetam. Omnes enim prophetæ Dominum Nazarenum vocant, qui Christum eum prædicant. Ipse est enim de quo per Danielem dicitur: *Cum venerit Sanctus, cessabit unctio; et David: Non dabis Sanctum videre corruptionem (Psal. xv).* Et iterum: *Scitote quoniam Dominus mirificavit Sanctum suum (Psal. iv).*

SERMO VI.

In vigilia Paschæ.

ADMONITIO.

29 Maurinis dubitantibus an hic sermo sit Maximo tribuendus, assentimur; quos consule in append. opp. S. Augustini num. 158, pag. 198 edit. Antwerp. 1700.

ARGUMENTUM. — *Officia pietatis Joseph ab Arimathæa erga exstinctum Redemptorem exponuntur; dilectio et fides Petri necnon Mariæ Magdalene quærentium Christum in sepulcro commendantur.*

Peracta passione Domini nostri Jesu Christi et resurrectione, in qua fidei nostræ summa consistit, emergit quidam Joseph, olim quidem amator et discipulus Domini, et qui pro ratione temporis defuncto exsequias impendebat, quia et noti misericordiam furor persequentium prohibebat. Quod factum ita S. Joannes narravit: *Rogavit, inquit, Pilatum Joseph occulte, propter metum Judæorum, et petiit corpus Jesu, et permisit Pilatus (Joan. xix).* Cum in animo religioso metus cum devotione certaret, excogitavit statim quod et fidei satisfaceret et timori, occulte postulans ut et humo mandaret occisum, et declinaret insaniam Judæorum, Judex vero eundem servat animo mortuo, quem impendit auditio: nam quem coactus dederat pœnæ, libens tradidit sepultura. Postquam vero corpus Jesu humatum est, statim potentiam suam repelit, qua venerat reditura majestas. Nam cujus nativitas hominis ostenderat filium, mors prodidit Deum. Cum enim Maria Magdalene venisset ad monumentum, quam memorem Salvatoris, amissa fide, devotio in lacrymas compellebat; videns revolutum a foribus lapidem, cum non invenisset in sepulcro Dominum, cœpit acrius dolere, quod perdidit et defunctum. Mox autem ad Petrum ejus discipulum pervolat, quem pro meriti qualitate vel fidei, major de ejus obitu cura tangebatur. Nuntiat inane sepulcrum; queritur corpus ablatum. Petrus vero resurrectionis Filii Dei, et ante crucem conscius, quam prædixerat ipse passurus, sub tali nuntio non flevit aut doluit; sed morem solum in divinis virtutibus servans, properat experiri quod credidit. Ad sepulcrum itaque **30** Domini cœleri cursu festinat, D

lætiore rediturus, si non invenisset quem quærebat. Beatus autem evangelista et ex consequentibus probat potentiam resurgentis. *Venit, inquit, Simon Petrus; et introivit in monumentum; et cum non invenisset Dominum, vidit linteamina posita, et sudarium quod fuerat super caput ejus (Joan. xx).* Jam manifestus Deus, perlaturus quem vivificaret in cœlum, et mortem vacuat et sepulcrum. Nam linteamine quo funus tegebatur exposito, reliquit terræ mortis exuvias, vitali jam corpore induta majestas. Petrus igitur videns resurrectionem quam Dei Filius prænuntiaverat impletam, qui sollicitus venerat, securus abscessit. Maria tamen, resurrectionis ignara, non cessat lacrymas fundere, nesciens hanc esse Dominici corporis gloriam; quam putabat injuriam. Cujus inanem morem angelus magis prohibet quam consolatur, ut etiam evangelista testatur: *Maria, inquit, quid ploras (Ibid.)?* Si spiritali prudentia intentionem divini sermonis intelligas, lacrymarum causam non tanquam ignarus interrogat, sed importunos fletus dolentis objurgat. *Maria, inquit, quid ploras? cum vacuo monumento, non damno funeris, sed merito resurgentis, Jesu Christi corpus virtus sibi, non facinus vindicasset? Culpatur eodem tempore a Maria lacrymas fondi, quo debuit gloriari. Quid ploras? aut quem quæris? Angelus instruit nescientem sano consilio ne viventem quæreret in sepulcro. Quæ mulier, quia revixisse quem flebat, nec correpta cognovit, a superfluis postmodum lacrymis revocatur vocibus resurgentis. Similibus etenim Jesus Mariam verbis alloquitur: *Mulier, inquit, quid ploras? aut quem quæris? Hoc est dicere, me jam vivente, pro quo mortuo lacrymas fundis? aut me præsentem, quem quæris? At illa Jesum secundo appellata cognoscens, divina majestatis operante potentia vivum invenit quem quærebat occisum Jesum Christum Dominum nostrum, cui semper in**

SERMO VII.

Feliciter incipit, deinde ut supra; de die dominicæ Ascensionis.

ADMONITIO.

In eo cujus proxime meminimus bibliothecæ Lambacensis codice hic sermo, symboli expositionem continens, S. Maximo ascriptus legitur. Verum tradita a Maximo expositio, quam supra edidimus homil. 87, dissimilis omnino est oratione ac stylo.

ARGUMENTUM. — *De voce symboli, de fraude hæreticorum in eo tradendo, ac imprimis de Patripassianis, Sabellianis atque Arianis. Nihil debemus de symbolo detrahere, nihil ei adjungere. Symbolum teneri magis potest, si non scribatur.*

Celebratis hactenus mysteriis scrutaminum inquisitum est, ne immunditia in alicujus corpore hæreat, per exorcismum non solum corporis, sed et animæ quæsitæ et adhibita est sanctificatio. Nunc tempus

est et dies ut symbolum tradamus, quod symbolum est spiritale signaculum, quod symbolum cordis nostri est meditatio, et quasi semper præsens custodia, certe thesaurus cordis nostri. Primum itaque rationem nominis ipsius debemus accipere. Symbolum Græce dicitur, Latine autem consolatio, et maxime symbolum negotiatores dicere **31** consueverunt, quando conferunt pecuniam suam, et quasi ex singulorum collatione in unum constipata, integra inviolabilisque servatur, ut neimo fraudem collationi

facere conetur, nemo negotiatione (*hic aliquid omis- sum est, nam sensus suspensus remanet*). Denique inter ipsos negotiatores ista est consuetudo, ut si quis fraudem fecerit, quasi fraudulentus rejiciatur. Sancti ergo apostoli in unum convenientes breviarium fidei fecerunt, ubi breviter fidei totius seriem comprehendamus; brevitatis necessaria est, u. semper memoria et recordatione teneatur. Scio in partibus, maxime Orientis, quod ea quæ primo tradita sunt a majoribus nostris, dum quasi fraudem alii, alii diligentiam impendunt; fraudem volunt hæretici, diligentiam catholici. Dum ergo illi fraudulentè conantur irrepere, addiderunt quod non opus est; dum isti fraudem præcavere contendunt, fines majorum velut pietate quadam et incuria videntur esse progressi: ergo apostoli sancti convenientes fecerunt symbolum. Breviter signate vos. Cum complexent in hoc symbolo Divinitatem, Divinitatis æternæ doctrina comprehensa est. Et quod fides nostra ista sit, ut pari genere credamus in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Ubi enim nulla discretio majestatis est, nec fidei debet esse discretio. Deinde frequenter admoni quia Dominus noster Jesus Christus Filius Dei solus carnem ita suscepit, cum anima humana rationabili atque perfectâ et suscepit corporis formam, corporis istius veritatem, factus est ut homo; sed habet speciale privilegium generationis suæ. Non enim ex virili natus est semine, sed generatus a Spiritu sancto ex Maria virgine, prærogativam auctoris cœlestis agnoscens, factus quidem ut homo, ut infirmitates nostras in sua carne susciperet, sed cum privilegio venit majestatis æternæ. Ergo dicamus symbolum, et cum dixisses, complevit, dicens, hoc habet Scriptura divina. Nunquid supra apostolorum fidem progredi audaci mente dehemus? Nunquid nos sumus apostolus cautiore? Sed dicis mihi, postea emeruerunt hæreses; nam, ut dicunt apostoli: Oportet hæreses esse, ut boni probentur (*I Cor. ix*). Quid ergo? Vide simplicitatem, vide puritatem. Patripassiani, cum emersissent, putaverunt etiam catholici in hac parte addendum invisibilem, impassibilem, quasi Filius Dei visibilis et passibilis fuit. Si fuit visibilis in carne, certe illa fuit visibilis, non divinitas; fuit passibilis caro, non divinitas. Denique quid dicat audi: *Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti (Psal. xxi)*. In passione hoc dicit Dominus noster Jesus Christus, hoc secundum hominem locutus est, secundum carnem locutus est, quasi caro dicat ad Divinitatem: Quare me dereliquisti? Ergo esto medici fuerint majores, non voluerunt addere ægritudini pro sanitate medicinam. Non queritur ergo si medicina fuit eo tempore necessaria, quærat quorundam gravis ægritudo animorum, et sic fuit tunc temporis querenda; nunc non est, cum fides sit integra adversus Sabellianos. Exclusi sunt Sabelliani, maxime de partibus Occidentis. Ex illo remedio Ariani invenerunt sibi genus calumniæ, et quia symbolum Romanæ Ecclesiæ nos tenemus, ideo invisibilem et impassibilem Patrem omnipotentem æstimarent et dicerent; vel quia symbolum sic habet, visibilem Filium et passibilem designarent. Quod ergo? Ubi fides integra est, sufficient præcepta apostolorum, cautiones videlicet sacerdotum non requirantur. Quare? Quia tritico immixta zizania sunt. Hinc symbolum unicum Dominum nostrum sic dicite: Filium ejus unicum, non unicus Dominus, unus Deus est, unus est Dominus. **32** Sed ne calumnientur, et dicant quia unam personam dicamus Filium etiam unicum Dominum nostrum, quia dixi de divinitate Patris et Filii veniatur ad incarnationem ipsius, qua natus, et passus est, et sepultus: habes passionem ipsius et sepulturam. Tertia die resurrexit a mortuis, habes et resurrectionem ejus. Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Vide ergo quia caro divinitati imminuere nihil potuit, imo de incarnatione triumphus magnus quaesitus est Christo. Qua ratione enim ubi de morte ascendit, sedet ad dexteram Patris? quasi qui Patri

retulerit fructum bonæ voluntatis. Duo habes: resurrexit a morte, sedet ad dexteram; nihil ergo potuit afferre caro divinitatis gloriæ detrimentum. Duo habes, aut quasi secundam prærogativam divinitatis, et substantiæ generationis suæ, Dominus noster Jesus Christus sedet ad dexteram, cum a morte surrexit, aut certe quasi triumphator æternus, qui bonum regnum Patri comparavit, prærogativam suæ victoriæ vindicavit. Sedet ad dexteram Patris, inde venturus judicare vivos et mortuos. Ipse de nobis judicaturus est; cave ergo detrahare ei quem judicem habiturus es. Quare hoc mysterium? Nunquid non unum judicium est Patris, et Filii, et Spiritus sancti? Nunquid non una voluntas est? Nunquid non una majestas? Quare tibi dicitur quod Filius judicaturus est, nisi ut intelligas Filio nihil derogandum? Ergo vide, credis in Patrem, credis in Filium, et quid tertio? Et in Spiritum sanctum; quæcumque accipies sacramenta in hac Trinitate accipies, nemo se fallat. Vides ergo unius operationis, unius sanctificationis, unius majestatis esse venerabilem Trinitatem. Sane accipe rationem quemadmodum credimus in auctorem, ne forte dicas: Sed habet et Ecclesiam, sed habet et remissionem peccatorum, sed habet et resurrectionem. Quid ergo? Par causa est, sic credimus in Christum, sic credimus et in Patrem, quemadmodum credimus et in Ecclesiam, et remissionem peccatorum, et carnis resurrectionem; quæ ratio est? Quia qui in auctorem, credit et in opus auctoris. Denique ne hoc ingenii nostri putes, accipe testimonium: *Si mihi non creditis, vel operibus credite (Joan. x)*. Ergo hoc habes, nunc fides tua amplius elucebit, si operi auctoris tui fidem veram et integram putaveris deferendam: Sanctam Ecclesiam, et remissionem peccatorum. Crede ergo ex fide quia omnia tibi peccata remittuntur. Quare legisti in Evangelio, dicente Domino: *Fides tua te salvum fecit (Marc. x)*. Remissionem peccatorum, carnis resurrectionem. Credo quia resurget et caro; quid enim opus fuit ut Christus carnem susciperet? quid opus fuit ut Christus mortem gustaret, sepulturam susciperet et resurgeret, nisi propter suam resurrectionem? Totum hoc sacramentum tuæ est resurrectionis; si Christus non resurrexit, vanus est fides nostra; sed quia resurrexit, ideo firma est fides nostra. Legimus, ut si quis symbolum suum violaverit, improbus et detestabilis habeatur; multo magis cavendum est nobis ne de majorum symbolo detrahatur, cum habeas in libro Apocalypsis (*Cap. xxii*) Joannis: *Si quis, inquit, addiderit aut detraxerit, judicium sibi sumit et pœnam*. Si unius apostoli scripturis nihil est detrahendum, quomodo nos symbolum, quod accepimus ab apostolis traditum atque compositum, commaculabimus? Nihil debemus detrâre, nihil adjungere. Hoc autem est symbolum quod Romana Ecclesia tenet, ubi primus apostolorum Petrus selit, et communem sententiam eo detulit. Ergo quemadmodum duodecim apostoli, et duodecim sententiæ. Signate vos. *Credo in Deum Patrem omnipotentem, et Jesum Christum 33 Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus de Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus*. Ecce quatuor istæ sententiæ. Videamus alias. *Tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris, inde venturus, judicaturus est de vivis et mortuis*. Ecce alix quatuor sententiæ, hoc est octo sententiæ. Videamus adhuc alias quatuor. *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam, sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam*. Amen. Ecce secundum duodecim apostolos, et duodecim sententiæ comprehensæ sunt. Illud sane monitos vos volo esse, quoniam symbolum non debet scribi, sed teneri. Sed **34** quid dicis mihi, quomodo potest teneri, si non scribatur? Magis potest teneri, si non scribatur: qua ratione? Accipe. Quod enim scribis, securus quasi religas, non quotidiana meditatione incipies recensere. Quod autem non scribis,

times ne amittas, quotidie incipies recensere : magnum autem tutamentum est. Nascuntur stupores animi et corporis, tentatio adversarii, qui nunquam quiescit, tremor aliquis corporis, infirmitas stomachi, symbolum recense, et scrutare intra teipsum; maxi-

A me recense intra te. Quare? ne consuetudine facias, et cum solus fueris, recenseres ubi sunt fideles, incipias inter catechumenos vel hæreticos recitari. Explicuit.

SERMO VIII.

De Pentecoste.

ADMONITIO.

Prima hujus sermonis pars usque ad verba : *sitientia corda populorum*, habetur in cod. M. E. Taurinensis, ubi et sancti Maximi præfert nomen cum titulo : *Item et de Pentecoste homilia XIX*, et folia desiderari duo adnotatur. Integer apud Maurinos idem sermo legitur append. Sermon. sancti Augustini class. 2, num. 182, edit. Antwerp. 1700. Verum cum secunda sermonis pars, cujus initium est : *Inquiramus hoc loco*, a Maximiana dictione discrepare videatur, incerto potius auctori cum Maurinis, quam Maximo cum scriptore laudati codicis, eundem tribuendum esse existimamus.

ARGUMENTUM. — *Spiritus sanctus Deus in substantia unus, in persona alius, æquali miseratione unicus, die Pentecostes adfuit fidelibus suis per ipsum præsentia majestatis. Inquiritur quid adjici possit apostolorum perfectioni per participationem Spiritus sancti.*

Post illam singularem insignemque victoriam qua publicus propugnator mundo militavit et vicit, postquam fragilitatem conditionis nostræ, non solum de inferis eruit, sed etiam in regni sui excelsa subvexit, in hac die juxta verbum suum sanctum Spiritum donavit, de quo jam apostolis suis dixerat : *Et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis* (Joan. xiv). Alium utique non minorem, alium Paracletum, id est similis gloriæ vel naturæ, ejusdemque substantiæ : ut discipulorum fides veridica sponsione ad expectationem tanti muneris præparata, illum quem sibi a Domino in locum Dei promissum esse meminisset, verum Deum esse cognosceret. *Et alium*, inquit, *Paracletum* : majestatis intellige socium, quem majestati prospicis comparatum. *Et ego rogabo*, inquit, *Patrem, et alium Paracletum dabit vobis*. Quam bene sub titulo promissionis distinctionem applicuit Trinitatis. Pater est qui indicatur rogandus; Filius est qui intelligitur rogaturus; Spiritus sanctus qui promittitur a Patre mittendus. Quanta et quam ineffabilis pietas Redemptoris! Hominem portavit ad cælum, et Deum misit ad terras. Quanta est auctori cura pro instauratione facturæ suæ! Ecce iterum nova de supernis medicina mittitur : ecce iterum infirmos suos per seipsam majestas visitare dignatur. Ecce iterum humanis divinia miscetur, id est vicarius redemptionis : ut beneficia quæ Salvator Dominus inchoavit, peculiari Spiritus sancti virtute consummet; et quod ille redemit, iste sanctificet; quod ille acquisivit, iste custodiat; ac sic unitas Deitatis per unitatem gratiæ ac muneris approbatur, ut Spiritus sanctus Deus in substantia unus, in persona alius, æquali miseratione unicus sit colendus. Ergo Spiritus sanctus in hac die ad præparata sibi apostolorum suorum templa, velut imber sanctificationis illapsus est; non jam visitor subitus, sed perpetuus consolator et habitator æternus. Nam sicut de semetipso apostolis suis dixerat : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii); ita etiam de Spiritu sancto, *Paracletum*, inquit, *dabit vobis Pater, qui vobiscum sit in æternum*. Adfuit ergo in hac die fidelibus suis, non jam per gratiam visitationis et operationis, sed per ipsam præsentiam majestatis; atque in vasa non jam odor balsami, sed ipsa substantia deluxit unguenti, ex cujus fragrantia latitudo totius orbis impleteretur, et appropinquantes ad eorum doctrinam, Dei fierent capaces atque participes. Sedit ergo super singulos quasi ignis, de quo Salvator noster testatur : *Ignem veni mittere in terram* (Luc. xii); de quo dictum est : *Deus noster ignis consumens est* (Deuter. iv). Ipse itaque apostolos suos vivæ lucis fonte perludit, ut ipsis

postmodum universum mundum tanquam duodecim solis radii ac totidem lampades veritatis illuminent, et inebriati novo vino replcant atque irrigent sitientia corda populorum.

Inquiramus hoc loco post resurrectionem vel ascensionem Domini, quid adhuc adjici possit apostolorum perfectioni per participationem Spiritus sancti. Erat quidem in eis fides, sed fiducia constantia deerat. Jam quidem Christum per universa poterant prædicare, sed adhuc pro Christo usque ad mortem certare non poterant; usque adeo ut nullum ex discipulis coronaverit palma martyrii ante adventum Spiritus sancti. Præterea jam recesserat ex oculis eorum Dominus Jesus, qui eos prædicatione visibili os ad os loquens corroborebat, et virtutum miraculis instruebat : et dum cum eo erant, facile credebant quæ videbant : fides adjuvabatur aspectibus, presentibus confirmabatur operibus, signis ac virtutibus pascebatur. Postquam 35 vero Dominus Jesus sublatus ex oculis eorum recessit in cælum, non sufficiebant attonitæ ac trepidæ eorum mentes, ut dignum erat, cœlestia et æterna cogitare, nec prævalebant adhuc portare angusta eorum pectora divinatorum sensuum magnitudinem; ut possent intelligere Christum, quomodo erat Verbum Deus apud Deum, sicut eis ipse Dominus adhuc in corpore constitutus, evidenter insinuat, dicens : *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis ea portare modo; cum autem venerit Spiritus veritatis, ipse vos docebit omnem veritatem* (Joan. xvi). Vides quod post discessionem adorandæ summæque virtutis discipulorum pectora dilatata sunt ad sustinendam magnitudinem divini luminis et intelligentiam veritatis? Deus itaque est, qui potest post munificentiam suam accumulare gratiam, augere sapientiam, confirmare constantiam. Videamus ergo ante visitationem cœlestis Consolatoris, quantum eis de magnanimitate, quantum de perfectione defuerit. Nam primum cum eum supra tumentia maris dorsa vidissent substratis fluctibus ambulantes, et cum aquarum iter instabile sub divinis solidaret unda famula vestigiis, turbati sunt dicentes : *Phantasma est, et præ timore clamaverunt*. Post infusionem vero Spiritus sancti jam non dicunt quia phantasma est; sed, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*; et iterum, *Erat, inquit, lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Ibid. i) et Apostolus dicit : *Quia ipse est ante omnes, et omnia per ipsum constant* (Coloss. i). Unus autem ex discipulis Thomas nondum hujus muneris benedictione ditatus, cum in corpore jam glorificato, in corpore jam cœlesti per carnis vulnera Deum quæreretur, et ad credendam incorruptibilem divinitatem fixuris clavorum et cicatricum testimoniis indigeret : *Nisi videro, inquit, in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam* (Joan. xx). Alius vero jam sancti Spiritus eruditione repletus confidenter exclamat : *Quod erat ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ palparunt de*

* Edit. Maurinorum legit vicarius Redemptoris.

verbo vitæ, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis (I Joan. 1). Et iterum alio loco Paulus apostolus tantæ majestatis locupletatè illapsu fiducia liter protestatur: *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus (II Cor. 7)*. Beatus Petrus, Domini passione jam proxima, nondum divina Paracleti inspiratione fundatus, nolens a se Christum corporaliter separari, in traditorem et gladiatores gladium stringit, et vim vi æstimat repellendam. Stephanus autem plenus Spiritu sancto jam non in terra Christum requirit, sed aperto cælo vidit gloriam Dei; neque jam de vindicta cogitat, sed pro peccatoribus suis exorat et supplicat: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum (Act. vi)*. Ante adventum vero Spiritus sancti sub ipso crucis dominicæ tempore, alii ex discipulis effugantur, alii unius ancillæ voce terrentur, et metu corda trepida penetrante, Dominum suum negare coguntur. Post illustrationem vero et confirmationem Spiritus sancti, custodiis exeruciati, verbis afflicti, ibant gaudentes, quia digni essent pro Christi nomine contumeliam pati; et qui ante negaverant cum juramento, quia non novimus hominem istum, nunc propter eum in suppliciis gloriantur, et operante in sese Spiritu sancto, parum putant esse quod pro Christi amore patiuntur. Et qui ante verbis deterrebantur, nunc pœnis et cruciatibus roborantur, et Christum Dominum non jam vocibus, sed moribus confitentur, ac dilectionis magnitudinem sanguinis effusione testantur; et inter hæc calefacti et accensi mero dominicæ caritatis exclamant: *Non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii)*. Ergo beati **36** apostoli illo fidei igne ferventes, de quo ipse Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur (Luc. xii)*? ab impia multitudine putabantur ebrii et musto pleni; et dicebant ad invicem: *Quia musto pleni sunt isti (Act. ii)*. At vero novo vino repleti erant, quia Spiritu sancto jam fuerant innovati, et apparebat in eis quod ipse Dominus dixerat: *Novum vinum in utres novos mittendum est (Matth. ix)*. Istud vero novum vinum non putemus solos tunc apostolos suscepisse. Hoc musto inflammantur, et hoc præclaro poculo quotidie inebriantur etiam corda fidelium et animæ convertentium. Quod frequenter fieri videmus, quando pro desiderio salutis suæ parentes et patriam suam fugiunt, exeunt nullo compellente de terra et de cognatione sua, et mortui huic mundo, alios spiritualiter animarum inquirunt parentes, et liberi sub jugo veniunt, et paulo ante clari atque sublimes humilia affectant, superba fastidiunt, et cupiunt esse quod ante despexerant, et odisse incipiunt quod fuerant; præsentium hospites, futurorum appetitores, æternam illam patriam contempta temporalium falsitate suspirant. Hoc itaque musto spirituales animæ inebriantur et penitus commutate abstinentiam deliciis, vigiliis dulcibus somnis, paupertatem divitiis anteponunt: arduum contra vi-

læ laborem, jucundissimam computant voluptatem. Dulcescunt eis vilia, et quæ prius fuerant pretiosa vilescent. Diligunt inimicos suos, et benefaciunt his qui se oderunt: non convincuntur indignantibus, non irritantur opprobriis, non irritantur injuriis; prorsus horum nihil sentiunt propter fervorem Spiritus sancti et propter æternam retributionem. Hoc spiritali mero calebant martyres, quando abicientes et post se jactantes omnia sæculi blandimenta ibant ad passiones, obliviscentes facultates et affectiones, patrimonia ac matrimonia sua; et vincentes armatas contra se parvulorum pignorum fletibus pietatem, vociferantes quidem parentes, pulverem mittentes in capita sua, et matres facies suas avulsis crinibus dilacerantes. Sed illi hæc omnia, tanquam ebrii, non videbant, nec cognoscebant suos: quia infuso præcordiis suis Spiritu sancto, ad dolores, ad supplicia, tanquam ad consolationes et ad præmia festinabant. Itaque anniversarium quidem diem celebramus de adventu Spiritus sancti. Sed nos ita agamus, ut quotidie eum ad nos castis operibus et castis pectoribus invitemus. Ita enim puri atque purgati sensibus et cogitationibus esse debemus; ita nos oportet ori et cordi adhibere custodiam, ut nos dignos semper ejus visitatione et illuminatione faciamus, et videamur liberi esse ab omni immunditia cogitationum; quia, ut dixi, *perveras cogitationes separant a Deo (Sap. i)*. Studeamus liberi esse ab omni obtreptione omnique malitia: quia *in malevolam animam non ingreditur sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*. Per iram ac superbiam, animæ negligentem Spiritus sancti custodia et protectione nudantur. Non ergo per hujusmodi passiones contristemus Spiritum sanctum, sed potius eum ad sedem cordis nostri per gratiam humilitatis et pacis mansuetudinem evocemus, ac lætificemus eum operibus et profectibus nostris: quia ipse dicit: *Super quem requiescam, nisi super humilem, et quietum, et trementem sermones meos (Isa. lxvi)*? Si ergo promereri cupimus tanti visitatoris ingressum, mundemus primum domum animæ nostræ ad indignis carnalis concupiscentiæ passionibus, ac superbiæ abominatione, a fetore jactantiæ, a teporis horrore, de quo ipse Dominus dicit: *Utinam, inquit, frigidus es, aut calidus; nunc vero quia tepidus es, incipiam te eromere 37 ex ore meo (Apoc. iii, 16)*, id est, ex visceribus intimi cordis expuere. Præparemus itaque hanc domum quotidie ad sacri regis adventum, eamque diversis probabilium morum floribus adornemus. Repleamus eam jucundis pretiosisque castitatis, fidei et compunctionis incenso, balsamo benevolentie et thymiamate caritatis: ut amputatis vitiis, et virtutibus **38** insertis, destructa in nobis habitatione diaboli, intemur in templum Dei, ut tam beatus hospes nitido delectatus hospitio, stabilem ac perpetuam in nobis faciat mansionem. Propter hoc enim ad nos ille descendit, ut nos ad illum possimus ascendere: cui est gloria cum Patre et Spiritu sancto in secula sæculorum. Amen.

SERMONES DE SANCTIS.

SERMO IX.

Incipit de S. Joanne Baptista I.

ADMONITIO.

S. Maximo hunc sermonem in Sangallensi codice inscriptum non sum ausus eidem tribuere, quod ab eleganti nitidaque oratione Maximi discrepat, eique nullo alio in codice inscribatur.

ARGUMENTUM.—*De Joannis Baptistæ laudibus dici nihil majus potest, quam ejus esse in Evangelio laudem. Quamobrem quæ in Evangelio de eodem leguntur, auctor sermonis copiose exponit.*

Paulus apostolus cum commendare cuperet Corinthiis Lucam Evangelii conditorem, nullum se et

majus testimonium dare posse existimavit, quam ut laudem ejus diceret in Evangelio contineri. Scribens de eo: *Misimus etiam, inquit, cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias (II Cor. viii)*; ita ergo et nos, fratres carissimi, exemplo summæ Apostoli, aliquid apud vos de Joannis Baptistæ laudibus, cui nunc in honore Domini festi sumus, di-

cere molentés, nihil majus afferre possumus quam ut laudem ejus in Evangelio esse dicamus, quo dicto nihil melius contineri existimetis. Ingens enim et inestimabile jam est in Evangelio prædicari, quia non tam hoc queritur, an laudetur aliquis, quam quomodo auctore laudetur; et hoc magno teste defertur, quin male laudari a malis, vituperari est, quia genus est vituperationis prava laudatio, vel jure his maxime laudabilis judicetur, cujus laus est in Evangelio; cum eum utique illa laudent, quæ digne non possunt ipsa laudari. Et verum est. Si enim recte hi quibus boni ac sapientes viri testimonium sunt, boni putantur, quales tandem fore existimabitur qui a Christo Jesu laudantur? Sed priusquam ad ipsum testimonium dominici tituli perveniamus, videamus quæ de eo ante nativitatem ejus dicta atque conscripta sint; ut ex hoc intelligamus quantum is vir habendus sit, qui prædicatus est multo antequam natus, et prius laudis exordium cœpit habere quam lucis. Ac primum Marcus evangelista Evangelium suum de ea prophetia exorsus est, quæ nativitate ac virtute illius prædicabat dignissimum; scilicet id de se habere credens principium Evangelii, quod ille laudes habuisset, præsertim cum quidquid de dominici præcursoris laude dixisset, omne id ad laudem Domini redundavit. Cœpit ergo ita (Cap. 1): *Initium Evangelii Jesu Christi sicut scriptum est in Isaia propheta. Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam.* Plus quidam nobis quam humani meriti existimandum est, quem Dominus Angelum nuncupavit: *Ecce, inquit, mitto angelum meum ante faciem tuam; necdum in hoc mundo editus erat, et jam a Domino angelus dicebatur.* Vere egregii ac prope singularis testimonii vir, qui solum dum anticiparet terrenam nativitatem, cœlesti meruit dignitate ortum suum honore præcurrere; dignus plane ut præcursor Domini existeret, qui etiam seipsum titulis prævenisset: *Ecce, inquit, mitto angelum meum ante faciem tuam (Malach. 3; Matth. 11; Marc. 1).* Consideremus quæ unumquemque appellatione dignatus sit, et inveniemus alium simplicem hominem, hominem alium vero justum, filium, fidelem servum esse dictum; vix ul-
 lum angelum nuncupatum, non quia non angeli servi Dei sint; sed tamen sunt ab hominibus loco, ita etiam honore discreti. Servi enim homines, servi et angeli; sed nos tamen homines, illi angeli tanto majores a Domino facti, ut quos ab hominibus sedes ipsa ac beatiudo discerneret, nec vocabuli quidem communicatio compararet; et ideo non ait Dominus Joannem sanctum, aut bonum, aut electum, sed angelum. Cur ergo angelum? Scilicet, ut tribueret ei et vocabulum pro sublimitate virtutum, et qui mensuram humani meriti exarserat, nomen superne caperet dignitatis, tantumque honoris assequeretur per fidei magnificentiam, quantum cœlestia per naturam obtinebat. Nec dubium est; subdit enim evangelista (cum eum in superioribus Dominus angelum nominaret), *qui præparabit, inquit, viam tuam.* Ideo ergo solus dum angelus dici meruit, quia solus præparatione Domini dignus fuit; magnum enim hoc quiddam ac singulare est testimonium, cui præparatoris credit officium. Sicut enim in terrestribus munis solertissimus quisque ad præparanda adventui necessaria a carnali domino destinatur, qui norit scilicet quid venturo domino suo providere debeat, quid parare, quam mansionem, quæ vasa ministerio, quæ oblectamenta convivio, ne advenienti patrifamilie, aut habitatio tenebrosa, aut supellex sordida displiceat; ita et Joannes sanctus, cum ad præparandum a Domino mitteretur, prius ab eo a quo mittebatur edoctus est, et ut parare Deo placita posset, ipse diu ante complacuit, viasque et habitacula Christo procuraturus, ipse prius via ejus et habitaculum fuit; neque enim oblectationes Domini scire quivisset, nisi diu expertus esset quibus Dominum deliciasset. Post longum enim trinum diuturnumque documentum, hoc quasi conventientissimum præmium probatæ familiaritatis acce-

pit, ut parare se Dominum intelligeret, qualem eum sibi ipsi Domino præparasset. Sed ne forte hoc ratione tantum dicere existimentur, **39** videamus an id quod nos judicio Domini erga eum habito dicimus, etiam Dominus ipse testatur. Legimus in Evangelio Lucæ dixisse ad Zachariam patrem ejus angelum Domini: *Ne timearis, Zacharia, quoniam ecce obsecratio tua exaudita est, et uxor tua Elisabeth pariet filium, et vocabis nomen ejus Joannem, et erit gaudium tibi et exultatio; et multi in natiuitate ejus gaudebunt: erit enim magnus coram Domino, et vinum et siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ (Luc. 1).* En illud, quod supra memoravimus, eum diu ante hoc dominicæ præparationis officium, et vas, et viam, et donum Domini fuisse: *Spiritu enim sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*; ergo absque dubio Spiritum sanctum in se habuit, quem statim exordio nativitatis suæ accepit. Felix prorsus et egregiæ beatitudinis, cui exeunti de utero et sumpturo hunc communem aerem, prius contigit Dominum haurire quam lucem. Huic ergo factum est, ut præparatione Deus dignum constitueret, in quo Dei spiritus habitasset; ab eo enim doctus, ab eo institutus est; non auditu, sed usu; non lectione, sed agnitione, non satù, sed familiaritate, omnia quæ placerent Domino; dum placet ipse, cognovit, ut non mirum fuerit, qui ipsum in se habuit præparantem. Sæpius repetenda sunt eadem, ut plenus repelita noscantur, quia more parvulorum infantium, qui haurire indigenles cibos, nisi multa et assidua prælibatione, non possunt; ita et nos percipere vitam dictorum cœlestium, et magnitudinem non valeamus, nisi per intelValla capiamus. *Spiritu ergo, inquit, sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Diximus quid esset ex utero accipere statim Spiritum sanctum; sed quia minus accipere quam replere, et ideo evangelista, ad explicandam sacri muneris magnificentiam, non dixit Spiritum accipiet, aut introibit, sed *Spiritu, inquit, sancto replebitur*; quid est hoc replebitur? Opinor quod ita replendum dicitur, ut nihil in eo quod impletur vacuum relinquatur; ita et Joannes sanctus sic spiritu Domini repletus est, ut aliquid in se aliud præter id quo replebatur, recipere non posset, exclusisque omnibus quæ occupare vacantes hominum sensus solent, sola in eo illa regnaret quæ eum repleverat plenitudo, et ita factum est. Nullum enim unquam in eo vel luxurie signum, aut avaritiæ, aut iracundiæ, aut gula, aut denique illius imbecillioris paululum affectionis apparuit. Si libido adire voluit, castitate domita est; si nequitia, benignitate compressa, si remissio, severitate superata; sanctificatio enim interior exteriusque homine, nihil in eo mundalia introire jam poterat, ubi Dominus cuncta compleverat; siquidem etiam lectio evangelica, quam dudum exorsi sumus, sic in sequentibus docet, dicens: *Fuit Joannes in deserto baptizans et prædicans baptismum penitentiae (Luc. 1).* Jam quare in deserto? Officio enim huic frequentia magis videtur esse conveniens, siquidem, ut qui multis prædicat, a multis auditur. Sed virum hunc, quem supra diximus, statim in exordio replevit Spiritus sanctus ad conservandam penitus sacri muneris puritatem, deserto uti magis convenit habitaculo; scilicet, ut eum a consortio colluvionis humanæ locus ipse discerneret; et ita ipse medelam languentibus ferret, **40** nec contagionem languoris in se sentiret. Itaque ad baptizantem eum, nemo, ut reor, nisi aut purificatus jam, aut purificandus advenit. Beatus plane, cui sanctificato ab utero sanctificatorum tantummodo chorus astitisset, ablutis per penitentiam sordibus, candidæ conversationis viro adhæsit populus candidatus, non minus ei dans in futuro muneris, quam in præsentis honoris; cum utique eum purificatorum hominum corona circumdaretur, ut ipse esset causa omnibus puritatis; dignus plane qui in penitentia remittendorum criminum lavaret cæteros aqua, ipse lotus ab

Spiritu in quo Dominus munditiarum fontem fluere fecisset. Hinc ergo illud fuit, quod Evangelium predicaverat, repletum eum esse a nativitate Spiritu sancto; quia illa divini muneris plenitudine huic jam tunc utique parabatur officium, scilicet, ut ita in eo munificentiae sacrae flumen afflueret, ut etiam in ceteros redundaret. Jam illa quae alibi de eo scripta sunt ad idem pertinent. *Zona*, inquit, *pellicea circa lumbos ejus; esca autem ejus erant locustae et mel silvestre* (Math. iii; Marc. i). *Zona*, inquit, *pellicea circa lumbos ejus*; etiam quae in Scripturis sacris parva specie videntur, magno sunt tamen veneranda mysterio, cum enim divinum sit absque dubio quod Dominus loquitur, parvum autem idem aliquid et divinum esse non possit; etiam quae videntur parva in Scripturis sacris, hoc ipso magna esse intelligenda sunt, quod divina sunt. Quamvis enim exigua et imbecillia videantur, non in illis causa est, sed in nobis. Vim enim dictorum sacrorum non intelligentes exigua putamus esse, quae magna sunt. Unde evidenter intelligendum est, quod non illa imbecillia sunt, quae consideratione magna inveniuntur; sed nos potius imbecilles, a quibus quae magna sunt imbecillia credantur; sicut in hoc quod supra memoravimus: *Zona*, inquit, *pellicea circa lumbos ejus*. Quid tam exiguum videtur ad speciem? Quid enim? aut profectus

A in hoc est, quod pelliceam, vel circa lumbos? Quasi non omnes fere qui zonas habent, circa lumbos eas habeant, aut non possent homines hac zona manus, vel pedes, capita, aut colla praecingere. Sed ex hoc ipso major Scripturarum sacrarum est admiratio, quod in hoc immensa et inestimabiles opea vilium verborum tegmine occultat, et in interioribus magna sunt, cum in interioribus nihil ei spondere videantur. Scilicet, quia hoc ipso Dominus declarare voluit, quanta saepe vis majestatis esset, ut etiam in viliissimis thesauros maximos condidisset, et ex abjectae speciei rebus magna fecisset. *Zona*, inquit, *pellicea circa lumbos ejus*; zonarum ac lumborum commemorationem saepissimam in Scripturis sanctis fieri videmus. Itaque inspiciamus quid lectio sacra in lumbis ac zonis soleat declarare; ut cum zona accipienda sit agnoverimus, etiam quid pellicea zona sit intelligere possimus. Legimus in Exodo (Cap. xii) inter ceteros paschalis festi apparatus hoc praecipue a Domino esse mandatum, ut omnes qui celebraturi Dominicam solemnitatem essent, lumbos ante praecingerent, indigno scilicet futuro eo, ut sanctum cibum immortalitatis attingeret, qui non prius communionem corporis sacri lumborum praecinctione meruisset. Explicite.

SERMO X.

Item de natali S. Joannis Baptistae II.

ADMONITIO.

¶ Multum differre video inter dictionem auctoris hujus sermonis et Maximi. Quare neque Muratorio asseñtor, qui eundem ex codice Ambrosiano exscriptum in Maximianis tom. IV Anecd. numerat, neque ceteris qui Muratorium secuti Maximo ascribunt. Sunt qui hunc S. Ambrosio attribuunt.

ARGUMENTUM.—*Joannes Baptista in prophetia natus, in veritate peremptus est. Ejus et Christi nativitatis aliquid simile fuit.*

In sancti ac beatissimi Joannis Baptistae laudibus, cujus natalem hodie celebramus, quid potissimum praedicem nescio: utrum quod mirabiliter natus sit, an quod mirabiliter occisus? Natus enim est in prophetia, in veritate peremptus est; nascendo annuntiavit Salvatoris adventum, moriendo condemnavit Herodis incestum. Vir enim sanctus et justus, et qui praeter communem hominum naturam ex reprobatione generatus fuerat, hoc de Deo meruit, ac communi cum ceteris de saeculo morte discederet; sed corpus quod Domino donante susceperat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Joannes per omnia voluntatem Dei fecit; quia propter opus Domini et natus est et defunctus. Nam ut nativitatis ejus seriem breviter repetamus, cum essent pater ejus Zacharias, et mater ejus Elisabeth aetatis senectute defessi, et nulla filiorum prole gauderent, procreandi etiam illis liberis tempus florentissimum praeteriisset, ita ut de suscipienda jam sobole ipsa etiam eos vota deficerent, subita per angelum repromissione donantur, et nasci Joannem Gabriel sanctus annuntiat, dicens: *Ne timeas, Zacharia, ecce exaudita est deprecatio tua, et uxor tua Elisabeth concipiet et pariet filium* (Luc. i). Exaudita est, inquit, oratio tua; unde intelligimus quod Joannem Zachariae justitia magis orando genuerit, quam Elisabeth senectus procreando susceperit. Hinc, inquam, intelligimus, quod Joannem obsecratio creaverit, non voluptas. Cum enim materni uteri viscera aetatis senectute frigerent, et fessa jam corporis membra fecunditatis gratiam perdidissent, contra impossibilitatem corporis, contra sterilitatem viscerum, Zachariae precibus Elisabeth uterus intumescit, et concepit Joannem non natura, sed gratia. Unde necesse erat sanctum nasci filium, qui non tam complexibus quam orationibus gigneretur. Minus autem mirari debemus quod tantam Joannes gratiam in nascendo meruerit; debuit enim praecursor et praevius Christi aliquid simile habere nativitati Domini Salvatoris. Siquidem Dominus de virgine gignitur,

Joannes de sterili procreatur; ille de adolescentula immaculata depromitur, hic de vetula jam fessa generatur. Habet ergo et hujus nativitas aliquid gloriae atque miraculi. ¶ Quamvis enim vilior partus mulieris videatur esse quam virginis, tamen, sicut Mariam suspicimus, quod virgo pepererit, ita Elisabeth miramur, quod ancilla procreavit. Quod quidem factum mysterium aliquando arbitrator contineam, ut Joannes, qui Veteris Testamenti figuram gerebat, senis mulierculae frigidum jam sanguine nasceretur; Dominus autem, qui regni caelestis Evangelium predicaret, serventis juvenculae flore nasceretur. Maria enim conscia virginitatis miratur fetum visceribus involutum; Elisabeth autem conscia senectutis erubescit partu uterum praegravatum; dicit enim Evangelista: *occultabat se mensibus quinque* (Luc. i). Illud autem quam mirandum, quod idem Gabriel archangelus utriusque nativitatis officium representat? Zachariam solatur incredulum, confidentem Mariam cohortatur. Ille quia dubitavit, vocem perdidit; haec quia statim credidit, Verbum salutare concepit. Hoc autem in laudibus Joannis minime tacendum videtur, quod nondum natus jam propheta, et adhuc in materni uteri sinibus constitutus adventum Christi, quia voce non poterat, gaudiis confitetur. Dicit enim Elisabeth ad sanctam Mariam: *Simul ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo* (Ibid.). Exultat enim Joannes antequam nascatur, et priusquam mundi oculis habitum recognoscat, jam spiritu mundi Dominum recognoscit. In quo arbitrator prophetiam convenire sententiam quae dicit: *Priusquam te formarem in utero, novi te; et priusquam exires de vulva, sanctificavi te* (Jerem. i). Unde mirari non debemus quod ab Herode in carcere clausus Christum semper suis discipulis intimavit, cum etiam clausus in utero eundem Dominum gestibus praedicavit.

(Deest pagina, deinde fragmentum hoc subsequitur.)

.....
..... sum via, veritas et vita
(Joan. xiv).

Eadem ergo die Joannis celebramus natalem, qua

et messis initia procuramus. Magna utraq[ue] nativitas, A quæ et inopiam viscerum repulit, et famem repulit peccatorum. Inde me jam tabida lues non macerat, hinc pestilens conscientia non absumit, refectionem pariter sentio sensibus atque visceribus; imo ipse Johannes messis nostra est, nam de prophetia ejus

fructum salutis emitimus, et de verborum ejus tanquam gravi culmo granum salutis assumimus. De quo grano in Evangelio scriptum est: *Nisi granum tritici cadens in terram morietur, ipsum solum manet* (Joan. xii), et reliqua, etc.

SERMO XI.

De Assumptione beatæ Mariæ virginis I.

ADMONITIO.

43 Combessius in sua Bibliotheca PP., tom. viii, pag. 45, primus edidit sub nomine sancti Maximi sermonem hunc depromptum ex cod. ms. S. Germani Præsentis, quem deinde Andreas Gallandius tom. IX, pag. 394, novæ Bibliothecæ PP. recudit. Cum nobis deficiant testimonia aliorum tum codicum tum collectorum, nullum majus veritatis argumentum asserere possumus. Suppositum autem fuisse Maximo dictionis dissimilitudo palam facit. Inscrubi oportere de Annuntiatione, non vero de Assumptione, quisque eundem legens, plane cognosceret.

ARGUMENTUM.—*Inenarrabili modo beata Maria existit mater et virgo; virgo ante conjugium, in conjugio, prægnans, pariens, data marito, et mater non de marito.*

Scientes, fratres carissimi, auctori nostro multa nos debere conditos, plus redemptos, redemptionis nostræ commercium veneremur, et illum sacratissimum uterum ex quo homini Deus unitus apparuit, etsi non quimus meritis, saltem celebremus obsequiis; scientes erroris nostri tenebras partus ejus fulgore depulsas: quia quod per protoplasti negligentiam primæ matris contumax tam arrogantia quam gula perdidit, hujus sacræ Virginis partus non solum restauravit diruta, sed etiam tribuit æterna. Et idcirco cunctis præconiis veneremur auctricem, quæ dum auctorem suum concepit e cælo, nobis Redemptorem genuit in seculo. Et quia ad vicem ei matris nostræ Ecclesiæ forma constituitur, ipsa eam inter procellas sæculi ferventes aspiat; ipsa etiam inter cursus mundiales, quotidiana oratione confoveat: neque enim dubium quin ea quæ meruit pro liberandis C hęc oratio magis ad Dominum dirigatur, ut pro honore sui nominis viscera quæ sanctificaturus intravit, sedulitate debita veneremur. Prosit nobis ad remedium, quod per eam se nobis dedit pretium. Merito itaque beata singulari Maria a nobis attollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit; merito inter feminas tum etiam lætabatur, cum singulararem medicinam pudica alvo gestabat. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non perdidit castitatis; mirabatur partus insignia, quæ nulla noverat virgo contagia. O bene secunda virginitas, quæ novo inauditoque genere et mater effici possit, et virgo! Peperit enim atque portavit, in quo creata existit, siquidem ipse est auctor Mariæ qui natus est ex Maria. Sic inenarrabili modo beata Maria mater et virgo, dum fructum prægnationis exceperit, integritatis dispendium non incurrit. Apud quam ita cœlestis providentia negotii ipsius conditionem disposuit, ut magis obedientiam exhiberet mandato, quam honorificentiam suam agnosceret ex angelo. Neque enim fidem derogat nuntii, quæ dignitatem intelligit nuntiantis sibi angeli ac dicentis: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei* (Luc. i). Credidit admonita quæ audivit, meruit sanctificata quod credidit. Denique tantum se ad cœli fastigia sublevavit, ut Verbum in principio apud Deum, id est Filium de summa cœli arce susceperit. Cumque mysticum divinitatis arcanum carni nostræ fragilitati commiseret, latuit in homine divinitas, ut in divinitate non periret humanitas. Et sub velamento **44** absumptæ carnis absconditur. Pretiosius redemit perditos, quam defensos et ab imminenti hoste captivos. Immeusa pietas, et super quam dari possit, prædicanda majestas, viscera puellæ Spiritu sancto replebantur, atque innuptæ Virginis uterus Verbi semine crescente turgebat. Replebantur, inquam, ar-

cana viscerum sacra Spiritus fecunditate repleta, et erat spes in partu, quod non fuerit voluptas in coitu. Stupebat pretiosissima Genitrix, et apud se tacita rerum novitate mirabatur. Verebatur æstu cogitationis ambigæ et percussa angelicæ salutationis magnificentia obstupescebat mirabiliter. Sciens enim suam integritatem, mirabatur ventris ubertatem. O felix Maria! o genitrix gloriosa! o puerpera sublimis, cujus visceribus auctor cœli terræque committitur. O felicia oscula labris impressa lactentibus! cum inter certa indicia reputantis infantix, ut pote verus ex te filius tibi matri alluderet: cum verus ex Patre Dominus imperaret. Nam auctorem tuum ipsa concipiens edidisti, in tempore pauperem, quem habueras ante tempora conditorem. O felix puerperium, laudabile sanctis, necessarium perditis, congruum profligatis! Qui post multas assumptæ carnis injurias, ad ultimum verberatus flagellis, potatus felle, patibulo affixus, ut veram matrem ostenderet, verum se hominem patiendi tormenta monstravit. Tu vero beata et gloriosa virgo Maria in istis et propter ista laudabilis, quæ sic fecunditatis meruisti donum, ut virginitatis non amitteres privilegium. Tu enim benedicta inter mulieres, tu præelecta cunctis virginum catervis, tu sequeris Agnum quocumque ierit. Tu virgineos choros ab incentivis carnis illecebriis alienos, per albertia lilia rosasque vernanias ad fontem perennis vitæ potandos invitas. Tu in illa felicissima regione beatorum primam dignitatem adeptæ, plantis roscidis oberrans, inter paradisi amenitates, et gramineos choros tenero poplite pergens, felicique palma violas immarcescibiles carpis. Tu enim mentibus sine fine sanctis conjuncta, angelis archangelisque sociata indesinenter voce indefessa clamitare, Sanctus, Sanctus, Sanctus, non desinis. Sed quid dicam pauper ingenio? cum de te quidquid dixero, minus profecto est, quam dignitas tua meretur. Si matrem gentium vocem, præcellis; si formam Dei appellem, digna existis; si nutricem cœlestis panis vocem, lactis dulcedine reples. Lacta ergo, mater, cibum nostrum, lacta panem cœlestem, lacta cibum angelorum, lacta eum qui talem fecit te, ut ipse fieret in te. Qui tibi munus fecunditatis attulit conceptus, et decus virginitatis non abstulit natus. Qui priusquam nasceretur, te matrem creavit, ut illinc procederet de thalamo suo, quo mortalibus oculis posset videri. Quanta fuit hæc dignatio, ut crearetur ex te Rex, quam creavit; portaretur manibus quas creavit, suggeret **45** ubera quæ implevit? Quas itaque laudes caritati Dei dicemus, quas gratias ei agemus, qui ita nos dilexit, ut propter nos homo fieret, ut uterum conditionis nostræ intraret, ut contumelias nati infantis subiret, ut cuncta humanitatis necessaria sustineret? Agentes ergo quantum sufficimus Creatori nostro gratias, natalem pretiosissimæ Genitricis cum gaudio celebremus. Dignum namque est ut ei cum summa devotione famulemur, per quam nobis virginitatis insignia pullularunt: siquidem ipsa virgo existit ante conjugium, virgo in conjugio, virgo prægnans, virgo pariens, virgo data marito, et mater

non de marito. Sanctæ quippe **46** Mariæ omnipotens Filius, nullo modo natus virginitatem abstulit, quam nasciturus elegit. Exsultent ergo virgines : virgo peperit Christum. Nihil ex eo quod noverint putent exterminatum : mansit virgo post partum. Exsultent viduæ natalem virginis celebrantes : Anna vidua virginem matrem agnovit. Exsultent conjugatæ, solem-

nia beatæ Mariæ frequentantes : Elisabeth conjugata a Virgine Matre Domini est salutata. Exsultent pueri, continentiam voventes puero. Ipse vero integritatem pueritiæ conservabat, qui matri suæ fecunditatem attulit, virginitatem non abstulit : cui est honor in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XII.

Item de Assumptione beatæ Mariæ virginis II.

ADMONITIO.

Ex codice bibliothecæ Modoetiensis membranaceo in-folio signat. lit. B xi, sæc. XII, erutus et ad nos missus a præstanti viro Antonio Francisco canonico theologo Frisio hic sermo fuit, quem in classe suppositorum collocamus, cum nihil de Maximi elegantia et dignitate præ se ferat. Neque hic sermo inscribendus erat de Assumptione.

ARGUMENTUM. — *Quam sancta, quam speciosa, quam casta fuit beata Maria virgo, semper virgo, ante partum, post partum, concipiens, generans, lactans.*

Celebritas hodierni diei admonet ut in laude Virginis immorari debeamus. Quia revera dignum est ut in die tantæ genitricis laudes Domini non sileat lingua carnis. In hac siquidem die competenter beata Virgo Maria, sponsa illa cœlestis libere proclamat : *Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria assumpsisti me (Psal. LXXII).* Hodie, inquam, et ipsa congrue absponso audiat : *Veni, proxima mea, speciosa mea, columba mea. Quoniam ecce hyems transiit, pluvia abiit (Cant. II).* Ipsaque jam beata respondit : *Flores visi sunt in terra, nam tempus sectionis advenit (Ibid.). Anima mea exultavit in Domino, delectabitur super salutari suo (Psal. XXXIV).* Et in Domino laudabitur anima mea. Audiant mansueti et lætentur (Psal. XXXII). Et credo videre bona Domini in terra viventium (Psal. XXVI). Videamus itaque, fratres, quæ sit hæc virgo tam sancta ad quam Spiritus sanctus venire dignatus est ; quæ tam speciosa quam Dominus elegit sponsam, quæ tam casta ut possit virgo esse post partum, hoc est Domini templum, fons ille signatus, et porta in domo Domini clausa. Ad hanc utique sanctus descendit Spiritus ; huic virtus obumbravit Altissimi ; ex ea potens virtutum Christus egreditur. Hæc immaculata coitu, secunda parte, virgo castitate. Hæc concepit virgo non ex viro, sed ex Spiritu sancto. Hæc peperit non dolore, sed gaudio. Hæc nutritivæ angelorum et hominum cibum. Felix certe et omni laude dignissima, quæ sine humano semine cœlestem sæculum protulit panem, et mundo genuit Salvatorem. O fidei pactum ! o fidei secretum ! Promittit virgini angelus filium nasciturum ; virgo gaudet, cupitque effici mater. Vere magnum et salutare mysterium, quæ sic peperit, ut mater et virgo dici possit. Lacta, Maria, creatorem tuum ; lacta panem cœli ; lacta pretium mundi ; præbe lambenti mammillam, ut pro te illa præbeat percipienti maxillam. Tu illi ut mater temporalem ministra substantiam, ut ipse pro nobis et tibi vitam tribuat sempiternam. Lacta ergo qui fecit te, qui talem fecit te, ut ipse fieret in te. Lacta eum qui fructum fecunditatis tibi dedit, conceptus et Deus virginitatis non abstulit reatus. Videt, fratres, quam digne Domino consecrata virginitas famuletur, quam sic amare dignatus est, ut una eademque femina et virgo dici possit et mater ; qua præferenda gratia et cunctis sæculis prædicanda, quæ sola et genitricis dignitatem obtinuit, et virgineam pudicitiam non amisit. Denique viro inexperta se paritura obstupuit, quæ thalamum ignoravit. O quam beata mater ista, quæ sine contaminatione concepit, et sine dolore peperit medicinam. Felix, inquam, mater, per quam nostri generis vita est reparata, quæ de cœlo suscepti prolem, et de mundo genuit Salvatorem. Hæc enim mirabili atque ineffabili modo omnium rerum et suum peperit creatorem.

Electa quippe est virgo integra, cui fecunditas matris daretur, et facta est fecunda mater, in qua virginis integritas servaretur. Sic enim cogitemus virginem quæ sine concupiscentia carnis concepit carnem, et sine viro peperit virum. Et nam si voluerimus hujus facti quærere rationem, in ipsa nostra inquisitione succumbimus ; cum scriptum sit : *Generationem ejus quis enarrabit (Isa. LV) ?* Nam et ipsa beata Maria, cujus hodie natalitia celebramus, quæ credendo peperit, credendo concepit. Denique cum divinum illi partum angelus nuntiasset, at illa propriæ castitatis conscia, divinæ dispensationis ignara, angelo respondisset : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco (Luc. I) ?* angelus illi placido vultu respondit : *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi (Ibid. XXXV).* Nec expavescas partum, Virgo, nec metuas, neque multum inexperta formides ; tantum crede, et concepisti ; ama, et peperisti. Spiritus enim sanctus superveniet in te ; perinde non est quod metuas, et virtus Altissimi obumbrabit tibi ; inde est quod gaudeas. Tunc enim sequeretur dolor partum, si præcederet libido conceptum. Nunc vero Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, id est refrigerabit tibi sub umbraculo Spiritus sancti, ne fervore concupiscentiæ terrearis. *Ideoque quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. I).* Illis Maria auditis, jam fidei semine gravida, et prius Christum mente quam ventre concipiens, respondit Angelo : *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum (Luc. XXXVIII).* Nec mora, ut assensus Virginis panditur, cœlestis sponsus immaculatum corpus ingreditur, et qui toto mundo non capitur, **47** puellæ innuptæ membris infunditur. Nam audite, fratres, quomodo porta per quam ingressus est Dominus semper fuit clausa, sicut Ezechiel propheta in visione divina respexit. *Converti me, inquit, ad riam portæ sanctuarii exterioris, quæ respicit ad orientem, et hæc erat clausa ; et dixit Dominus ad me : porta quam vides, clausa erit, et non aperietur, et vir non transiet per eam et semper erit clausa (Ezech. XLIV).* Ecce ubi evidenter ostendit nobis quia sancta Maria semper virgo fuerit, virgo permanserit, virgo ante partum, virgo post partum ; concepit et virgo est, generat et virgo est, lactat et virgo est. Mater quippe esse potuit beata Maria, mulier esse potuit. Magnum meritum, magnum donum, magna gratia, **48** ancilla peperit Dominum, creatura peperit Creatorem, visceribus secundis et genitalibus integris virgo mater Dominum effudit in terris, concipiens virgo, pariens virgo, permanens virgo, virgo gravida, virgo feta, virgo perpetua. Quid miraris hæc, o homo, Deum sic nasci oportuit, quando dignatus est esse homo. Inter hæc igitur toto affectu ad auxilium beatæ Virginis conferamus. Omnes omni nisu ejus patrocinia imploramus, et dum nos eam suppliciter obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cœlis. Quod ipse præstare dignetur, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum.

SERMO XIII.

In natali SS. martyrum Nazarii et Celsi I.

ADMONITIO.

Hujus sermonis, quem in Ambrosianis Guillelmus Caveus noverat edit. opp. S. Ambros. Paris. 1569, num. 93, idem S. Maximum fuisse scribit auctorem. Nos satius esse putamus eundem in dubiis Maximi sermon. collocare. Nec omitimus admonere sermonis hujus partem, a verbis scilicet: *Recte itaque et ex debito*, usque ad illa: *otiosa disputatione contendas*, desumpta esse ex serm. 83 S. Maximi in natali SS. Martyrum III, col. 623, reliqua ab incerto auctore assuta.

ARGUMENTUM. — *Veneramus in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. B. Nazarius, non ignobilibus parentibus oriundus, post innumera virtutum signa, post peragratas ob Christi prædicationem innumeras regiones, tandem perfecto agonis certamine, cum Celso puerulo gladio consecratur.*

Etiamsi martyribus regionis extraneæ pia votorum debita redderemus, propriis consulere utilitatibus et commodis probaremur. Nostros enim eos fides faceret, et remotis quamlibet finibus sperata nobis patrocinia corrogarent. Studiorum siquidem sunt hujusmodi suffragia, non locorum. Proinde apud domesticos Dei tantum intercessionis promerueris quantum venerationis impenderis. Oportet itaque ut alienos potius nobis devotio religiosa conciliet, quam forte proprios a nobis negligentia irreligiosi temporis alienet. Agnoscamus, carissimi, circa Ecclesiam nostram uberiorem divinorum munerum largitatem. Exsultant felices singularum urbium populi, si unius saltem martyris reliquiis muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra nutrix cælestium militum, et tantarum parens secunda virtutum. Recte itaque et ex debito a filiis parentis Ecclesiæ horum beatorum martyrum celebrantur insignia. Qui illuminantem virtute fidei suæ innumerabiles populos, soli quidem illatam sibi sensere mortem, sed non soli mortis suæ beneficia possederunt. Immensa enim Dei nostri pietas multiplex ad bonitatem, et artifex ad salutem, proponens arduam virtutum palmam raro appetitorem pretiosam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis prospicit. Illorum siquidem merita nostra vult esse suffragia. Simulque, dum nobis fidem veram duro martyrii agone commendat, afflictionem præcedentem instructionem efficit posterorum. Quanta est circa nos Dei nostri sollicitudo! Illos exanimat, ut nos erudiat. Illos conterit, ut nos acquirat, eorumque cruciatu nostros vult esse profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis suis pugnant, et nostris utilitatibus militant, qui per lucis vitæque contemptum edocent nos quantum Deo nostro debeamus affectum. Noverimus itaque quia non sine magno discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem, quasi novellam discutere præsumas, et post tam manifestos duces in errore permaneas, et post meritorum sudores, otiosa disputatione contendas. Congratulamur ergo, dilectissimi fratres, magnæ fidei vestræ, per quam, dum exsules proflua caritate suscipitis, etiam incolas paradisi, et cæli cives habere meruistis. Beatum itaque Nazarium martyrem Christi sancta Mediolanensis Ecclesia, licet totum corpore secum retineat, mundo tamen totum in benedictione transmisit. Hæc est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per universum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneramus ergo in tanto Christi milite fidem nostram; mater namque martyris fides catholica est, in qua illustris athleta, sanguine fuso, mortem pro ipsa calcavit: mater, inquam, martyrii fides est. Veneremur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. Quomodo fidem nostram? Ab istis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis evidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam tam constanter

A expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorum perfecta definitione sentirent. In sanctis itaque præconibus veritatis resurrectionis auctoritas est. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum. Unde et beatus Nazarius, cujus hodie gloriosam de mundi hoste victoriam universalis Ecclesia festa exultatione concelebrat, cum tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus existeret, sacrilegi adhuc puer genitoris militiam simul et doctrinam detestari ex improvise cepit; atque ab innocente matre, quæ jam Christianæ fidei titulis insignita, Christo sedule insistebat, sacrosanctæ regenerationis fluentia fidei jam spiritu ac fide instituta præveniens demonstrari sibi flagitabat. Nondum siquidem baptismum consecutus, sed inter religionis principia consummatus, et nondum manifestatis sibi legibus, Deo plenus, repente possessio atque habitaculum Dei factus est; atque ita perventuræ usque ad cælos turris prius meruit elevare fastigium, quam B 49 disponderet fundamentum. Nondum sacramentorum conscius, et in sacrificium jam præellectus. Quid ad hæc nos infelices respondere poterimus? qui post nitorem baptismi, post collatum nobis sacra regeneratione candorem, post acquisitam indumentum nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorum cœnum relapsi, et in antiqua criminum volutabra revoluti, niveum vestimentum terris inquinatum, ac libidinibus contagiis sordidamus? Et holoseriam in qua sigillum divinæ imaginis acceperamus impressum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus, et post singularem Dei nostri indulgentiam innovatam foedamus, integra rescindimus, expiata violamus, repetentes opera non jam undis purganda, sed flammis. Quid illud quamque insigne divinæ gratiæ munus, quod accepto jam salutari lavacro, post innumera virtutum signa, post peragratas circumquaque ob Christi prædicationem innumeras regiones, cum pro Dei summi confessione diversa per supplicia adversus eum totus pene orbis baccharetur, et nunc atrocissimis arctaretur pœnis cruciandus, et nunc in longissimis finibus transvehertur exsulandus, ita robustissimo Christi athleta pectore tormenta omnia devincebat, et strenuum de prostrato reportaret hoste tropæum, interque cruenta Cæsaris jussa vasti maris gurgitibus dejectus, ambulare ei divina super aquas concessum est providentia, et rerum obstupescente natura, per insueti itineris novas vias pendulum inferens gressum, lumentia maris dorsa calcavit. Videres æquoreas sanctis substerni meritis undas, supraque angelicis confortatum alloquitis in Christi Jesu laudibus exsultare. Ecce profanus hostis nunquam beato martyri tantum prodesset obsequio, quantum profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine, cum Celso puerulo, quem ipse in holocaustum Deo, polluto assumpserat ex sæculo, crudeli imperio damnatione absolvitur, gladio consecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exiit, ut etiam redire non possit; quo sic debita sua solvit, ne ultra creditorem timeret; quo in se hostium peccata fide clausit, fide damnavit; per quem innocentiam devotione quæsit, perseverantia invenit, morte servavit. Quæ cum ita sint, carissimi, licet hic tantus Christi testis pretiosus confessione, pretiosior sanguine, crudeli vulnere pretiosior, et tincta veste candidior, licet hic Mediolanensium peculiaris putetur privilegio sepulcri, 50 sed omnium est communione suffragii. Neque cuius

istius verbis caritas proflua, et fides avara tantum huic martyri derogaverit, dnm sibi arrogat, ut solum erga mœnia sua patrocini illius beneficia adfutura esse crediderit. Non clauditur locis quod diffunditur meritis. Invocasti ubique martyrem, ubique te exaudit ille qui honoratur in martyre. Moderante itaque eo qui pensat vota tua et dispensat munera sua, in tantum vicina præsencia efficacis præbebitur advocati, in quantum fuerit fides devota suscepti. Oratio enim quæ castitatis, justitiæ, eleemosynarum operibus adjuvatur, excedit mundum, penetrat paradysum, evolat usque ad ipsum summæ majestatis, angelo conferente, conspectum. Sicut quodam loco testatur angelica: *Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei (Tob. xii)*. Beata anima, carissimi, cujus votum, cujus compunctionis incensum, cujus supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidum, nulla carnalis illecebræ fetore pollutum, nulla sævitiæ cruentum, nulla otii similitudine maculatum, sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia et caritate perfectum, usque ad Dei vultum per cœlestium nuntiorum defertur obsequia. Quæ cum ita sint, honoremus

beatos martyres, principes sulci, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod si dicas mihi, quod honoras in carne jam resoluta atque consumpta, de qua nulla jam Deo cura est? Et ubi est illud, carissimi, quod ipsa Veritas loquitur per prophetam: *Pretiosa, inquit, in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv)*. Et iterum: *Valde honorificati sunt amici tui, Deus (Psal. cxxxviii)*. Honorare debemus servos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: *Dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, et unum ex his non conteretur (Psal. xxxiii)*. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viventis memoriam perennitate virtutis. Honoro per confessionem Domini sacros cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis. Honoro corpus, quod Dominus meus ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honoret corpus illud fideles, quod reverentur et dæmones, quod affixerunt in supplicio, sedet glorificatum in sepulcro? Honoro itaque corpus quod Christus honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in cœlo.

SERMO XIV.

Item de natali SS. martyrum Nazarii et Celsi II.

ADMONITIO.

Sitne hujus sermonis auctor Maximus, ut vult Caveus, dubitamus. Maurini in operum sancti Ambrosii append. 1690, serm. 52, pag. 574 edit. Venet. ann. 1751, negant, fas Ambrosio fuisse de sanctis Nazario et Celso sermones conscribere, quod extrema ejus ætate horum martyrum corpora reperta sint.

ARGUMENTUM. — *S. Nazarius commendatur, quod suis exhortationibus Celsum puerum ad Christum perduxerit.*

Audistis, carissimi fratres, ex lectione Evangelii, quod Dominus Philippum apostolum ad sequendum se vocaverit. Ille autem statim Nathanahalem reperit, ut secum ad Dominum venire hortatus est; quod factum hodiernæ festivitati aptissime convenit; quia sicut apostolus Philippus Nathanahalem vocavit, ita beatus martyr Nazarius Celsum puerum perduxit ad Dominum. Nam et illi aptissime consonat: *Ecce verus Israelita, in quo dolus non est (Joan. 1)*. Solent enim pueri sine dolo et insidiis esse; unde alio in loco Dominus dicit: *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum (Matth. xviii)*.

Oportet igitur nos imitari **51** quod hodierna festivitàte colimus, ut quicumque gratia Dei ad Christum vocatus fuerit, alios secum pertrahat et invitet, atque dilectionem proximis suis exhibent sine dolo et sine fraude. Dolus enim est, si quis proximo loquitur in ore, et iram servet in corde. Quod quicumque fecerit, verus Israelita esse non poterit, quia Dominum cernere non merebitur. Nam scriptum est: *Beati pacifici, 52 beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vident (Matth. v)*. Interroget unusquisque conscientiam suam, et si a proximo suo verbum læsionis, aut aliam quamlibet suscepti calumniam, pro Dei amore dimittat, et cum S. Nathanahale dignus sit videre cœlum, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis. Quod ipse præstare dignetur.

SERMO XV.

De S. Vincentio martyre.

ADMONITIO.

Exscriptum hunc sermonem ex n codice S. Dalmatii inter dubios S. Maximi collocamus, quamvis jam editum habeamus in appendice serm. S. Leonis et S. Augustini; Benedictini enim monachi congr. S. Mauri in præfatione docent, aliquibus in excusis libris Augustino, in aliis Leoni Magno attributum fuisse. Ipsi vero neque uni, neque alteri ascribunt, judicantes ab aliquo auctore Hispano confectum; quemadmodum et Quesnellus in suo monito. Memorati codicis testimonium cum nos non certiores reddat de ejusdem auctore hac in classe admittimus; admonentes tamen puriorem haberi ex codice S. Dalmatii, quo sermones sancti Maximi continentur, quam ex memorata appendice, ut conferentibus utrumque constabit.

ARGUMENTUM. — *Prædicator veritatis Vincentius nec tormentorum vincitur pœnis, nec tenebrosi carceris superatur angustiis. Ejus corpus non a bestiis dilaniatur, non a profundo celatur, sed littori redditur, præconio diffamatur.*

Quantumvis, dilectissimi fratres, gloriosissimas martyrum passiones, quos distincta regionibus loca meruerunt, una eademque fides omnibus indiscreto faciat honore venerabiles; suam etiam sibi in hoc sanctæ venerationis obsequio illi vindicant dignitatem, qui Ecclesiam Dei et præ cæteris documentis exereunt, et patrocino adjuverunt. Inter quos juste beatum levitam Vincentium, cujus prædicatione et morte incredulis Christum fuisse prædicatum agnovimus, catholicis studiis prædicamus. Qui ut fidelium devotionem Deo commendaret studiosius altiori caritatis

flammescens affectu morti sese tandem fideliter obtulit, ut robur fidei in solidissima illa petra quæ Christus est, fundatum, se sequentibus imitandum relinqueret, atque apostolicæ prædicationis semen, per eum disseminatum, pluribus, ope sua intercessionis ac perfectæ consummationis jugi fruge refertum, in horreis cœlestibus postea conderetur. Hunc ergo amplius propria venerentur, quem peregrina quoque mirantur, quatenus eis se in beneficiis largiorem exhibeat, quibus se amabiliorem agnoscit in gaudiis; fiatque in ejus solemnitate uberior lætitia, unde fidei major crevit effectus. Illius enim spiritus tanto virtutum munere claruit, ut sacratissimi ministerii fultus officio, quo Filium Dei Dominum nostrum secutus erat, in passione, ejusdem calicem prius ministraret in salutem: cujus haustu feliciter ebriatus, rabidi hostis atque in Christum sævienti imperterritus adiit

insaniam, modestus sustinuit, securius irrisit, sciens se ad resistendum paratum, nesciens vero se elatum esse quo vinceret. Cujus enim amore spiritualibus armis præmunitus resistebat, ejus quoque adjutorio, quidquid pœnarum in illum furentis ira excogitabat, insuperabilis fortiter patiendo vincebat. Ideo hunc non ignita sartagineis lamina, non eculei, non unguæ, neque ferratæ manus, aut vires cædentium pavendæ, nec scissorum dolor membrorum, non ignis fragor, aut strepentis in patentibus visceribus salis injectio Daciani sævissimi quiverunt aliquatenus subdere jussioni. Sed dum in tantum insanæ ipsius vecordix tumor exresceret, ut tantis passionum subactum doloribus, aut eum vicisse aut interemisse se letabundus extolleret, suscepta spe frustratus, unde victor visus est apparere, inde victus compulsus est erubescere. Quoniam quo Dei martyr duriori urgebatur pœna, eo major confessionis ipsius exsultabat constantia. Unde passionis ipsius ultima memorare, fratres, evidenter placet, quatenus animadvertat sanctitas vestra quo suis ministrum suum diabolus dolis perduxerit, et quomodo Christum suum in finem usque servaverit famulum. Ex quo illud est sane mirabile, quia quantum iste extrinsecus multiplici pœnarum genere contritus arcebat, tantum intrinsecus interiori exsultante homine dilatabatur; quantumque ille jactantia temporalis potentix exterius inflabatur, tantum interius despici se perpendens interiori vexatus homine præfocubatur. Videbat namque desævientium manus carnicifum nullum amplius in illo vulneris locum invenire, solumque vigentem spiritum eo suam exprobrare stultitiam, quo veritatis norma provocabat. Quapropter credens quod confusionis causam averteret, si personam quæ se spreverat, absentaret jussit eum a publico removeri. Sed ne sic quidem careret supplicio contusa, qua jacebat testa substermitur, ut vis acuminis superjecti corporis concisam molem plus discinderet, atque reddita tormentis membra quæ secarent obvia fragmenta susciperent. Fallitur tamen in sua vincendi opinione cæca crudelitas. Namque divina bonitas dilectum suum amplius in confessione comitata, novum tenebris lumen infert, et obscurum ergastulum splendidum reddidit tabernaculum. Laceros artus medica Dei fovebat manus, et venustiori pristinx sanctitatis augmento fessi lateris damna supplebat. Insolita igitur hujus luminis claritate percussus obstupere custodes; quin et angelorum hymnos Deo concinentium vocem mens pallidi janitoris expavit. Currit ad præsidem minister exanimis, quem gravius relatio nuntii quam ictus erat percussurus gladii. Et cum ex rei illius magnitudine tacere non posset quod viderat, terror judicem occupat, dolor lacerat, furor inflammat. Et ne in pœnis vincens Vincentius gloriam martyrii obtineret: Citius, Dacianus inquit, producat e carcere, ne dum ingistimus rebellem punire, videamur eum potius victoria coronare. Ex illo igitur 53 tetri carceris proferatur baratro, cœlesti equidem gratia pulchrior, et si adhuc esset passurus robustior. Sed ubi desiderium ad cœlestis regni vocationem tendentis nullo pœnarum vel mortis genere frangendum intelligit, jubet invida mens lenioris strati fulcra substitui, ac blandiori eum requie confoveri. Scilicet ut si amoto paululum carnifice animam quietus exhalaret, diceretur non esse occisus, sed mortuus, quasi non eum pœna peremerit, cum quo et ipsa pœna simul perierit. In-

terea beatum Vincentium cœlestis aula suscipit ac beatæ felicitatis munere donatur. Ad cujus ingressum angelici lætantur spiritus, omnesque simul congratulantur sancti. Nosque tibi gratias agimus, Domine Jesu, quod anima tuo digna consortio, quæ pertinax supplicium tulit, mendax fugit obsequium, et quæ fuit contenta persecutor quod fureret, sit dedignata quod parceret. Cognito igitur sancto ejus abscessu, judex insanus, et quia Christus vicisset in Vincentio nescius, Dacianus illius sibi promittit cadaveris expositione vindictam, cujus gemit ex virtute victoriani. Feris enim atque canibus decepta furoris superbia absorbendum projici a lictoribus mandat, ut tali partu illorum ventrem impleret, quorum mentem ipse gerebat. Sed ut divinis excrescentibus beneficiis majoris victoriæ* Vincentio conferretur, corvus mittitur cadaveribus avis amica, ut expositas corporis dapes servaret jejuna. Hic tamen, fratres, distincta advertite meritorum obsequia. Elias quondam impias Achab et Jezabelis manus caute declinans corvis in deserto ministrantibus pascitur. Assertor autem veritatis Vincentius Daciani rabie peremptus feris exponitur consumendus, sed corvo famulante servatur illesus. Obtinuit ergo divino nutu Elias corvis præstantibus quo aleretur; præstitum est Vincentio obsequente quoque corvo ne comederetur. Qui ut cœlitus se custodem designatum ostenderet adventantes reliquas aves eminus non segni impetu perturbabat. Inter 54 quas immanem quoque lupum propius accedentem, veluti qui commissum thesaurum sacrilega audacia contaminare præsumeret pennis atque alis diverberans, procul abegit. Sed ille quod non jam ad inferendam venisset injuriam, se ad augendam miraculi pompam, quadam sui habitudine stupidus indicabat. O impudens furor! O stulta vesania! Corvus obsequitur, lupus veneratur, Dacianus persequitur; nec erubescit velle se adhuc ferox perdere, quem mansueta bestialis feritas satagebat protegere. Unde ad oculendam martyris laudem non jam secretum, sed mare profundum elegit, credens sibi ad delitescendam ejus gloriam non claustra fidem esse servatura, sed maria: ac si idem elementum non esset Dominus, per quem dudum ei carceris abdita cœlesti fulgore radiata micuissent. Datur nautis mergendum in fluctibus corpus, ut ad auxilium æquora saltem proficerent, cui ad vincendum Christi militem etiam terra defecisset. Enavigatis itaque magna ex parte freti gurgitibus, projectum inter sorbentes undas præpotens est Dei dextera consecuta; et quæ spiritum in cœlum intulerat, corpus mox reituli ad sepulcrum. Sic prædicator veritatis, carissimi, nec tormentorum vincitur pœnis, nec tenebrosi carceris superatur angustiis. Non a bestiis dilaniatur, non a profundo celatur, sed littori redditur, præconio diffamatur; ut qui vere Deitatis nomen confessus fuerat, vere sibi adesse experiretur suffragia Divinitatis. Cujus gloriosam virtute vitam ita pretiosæ mortis gratia decoravit, ut quod vivendo docuerat, moriendo constanter astrueret; eratque consequens quantum ad ejus visionem per mortem attingeret, quem laudabilis vitæ conversatione semper attestatus fuisset, sciens quod de contemptu præsentis vitæ gloria exsurgit beatitudinis æternæ: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen. Explicite.

SERMO XVI.

In natali sancti Laurentii.

ADMONITIO.

In codice Vatic. 1273, pag. 16, et in Homiliario Sublacensi hic sermo, aliquibus in locis interpolatus, sancto Maximo inscribitur. Integrum ex codice 39 Plut. xvii fol. 473 a tergo biblioth. Laurentianæ, in quo sancti Fulgentii episcopi nomen præfert, edendum curamus.

* Hic aliqua vox deesse videtur, nisi malis legere *major victoria*. Edit.

ARGUMENTUM. — *Præclare fortiterque gestis sancti Laurentii descriptis, discamus, inquit auctor sermonis, avaritiam contemnere, misericordiam diligere, pauperes pascere, pecunias in cælo servare, usque ad mortem pro Christo dimicare, intima caritate servare, et pro justitia tribulationes, tanquam carbo-nes, longanimiter sustinere.*

Ad exhibendum vestræ caritati sermonem, et festivitas S. martyris, et auctoritas S. Patris quantum mihi dulciter inperat, tantum me ad obediendum invitat. Confido autem humilitatem meam divinitus adjuvandam. Deus enim, qui beatum Laurentium tunc pavit, suos pascere dignabitur et fideles. Per illum pauperibus tribuit panem, per eumdem nobis dignabitur donare sermonem. Beati quoque Patris sicut adest jussio, sic non deerit oratio. Nec enim cessat ad Deum fundere orationem, ut quod præcepit possit sufficienter impleri, quem Deus et nomine illustrem constituit et honore; et sicut ei præcipuam contulit dignitatem, ita cordi ejus infudit largissimam caritatem. Multum ergo in spe erigimur, quando ejus apud Deum orationibus adjuvamus. Multum, fratres, in Domino delectamur, dum frequentiam religiosæ hujus multitudinis intuemur. Videntes autem copiosum expectationis vestræ conventum, agnoscimus intimum vestræ caritatis affectum. Caritas autem non est a seipso, sed salubriter donatur a Christo. Christus illam donavit martyribus suis, qui eam donat fidelibus suis. Caritas ergo Christi, sicut in martyribus suis vicit, sic ad solemnia martyrum fideles adducit. Eandem caritatem in sancto Laurentio vos diligere demonstratis, ad cuius festivitatem delectabiliter **55** festinatis. Beatus enim Laurentius virtute caritatis indutus certavit bonum certamen, cursum consummavit, fidem servavit, passus superavit, occisus triumphavit. Est autem quædam sæcularium hominum sententia, qua dicere soletur: Apud bellicos viros victus igitur victor occisus. Hæc dicit suis dilectoribus mundus, sed fidelibus suis aliter loquitur Christus. In sancta enim Ecclesia invenitur, unde illa sententia evacuatur, ut non dicatur victus, qui fuit victor occisus. Aliud est enim occidi pro mundo, aliud occidi pro Christo; qui occiditur pro mundo, vincitur cum occiditur. Unde recte victus vocatur, etiam si post victoriam occidatur. Iste itaque non victor, sed victor invenitur occisus, quia nisi vince-retur, non occideretur. Qui autem occiditur pro Christo, non vincitur, quamvis occidatur, sed revera victor occiditur, quia, cum occiditur, victor efficitur. Corona vero victoribus datur; quomodo igitur occisus ille victor negatur, qui pro eo quod occiditur, a justo iudice coronatur. Ecce beatus Laurentius martyr occisus est quidem, non tamen est victus, sed permansit victor occisus, quia pro invicto invenitur occisus. Invictus est enim Christus Dominus, pro quo maluit occidi martyr, quia si occidi pro invicto metueret, ad victoriam non perveniret; imo si non occideretur, miserabiliter vinceretur. Vincit ergo pro fide Christi moriendo, qui vinceretur sine fide vivendo. Scriptum est autem quia *justus¹ ex fide vivit* (Rom. 1). Proinde si iste martyr amissa fide vivere delectaretur, frustra viveret corporaliter, quando spiritualiter in anima moreretur. Corpus enim ex anima vivit, anima ex fide vivit. Christus autem in cordibus fidelium suorum per fidem habitare dignatur; dicit enim *Apostolus interiorem hominem habitare Christum per fidem in cordibus nostris* (Ephes. 3). Permanente itaque fide, permanet in homine Christus. Discedente fide, discedit ab homine Christus. Discedente autem Christo, discedit ab homine vita.

¹ In codice cit. Laurent. desunt hæc verba usque ad illa *ex fide vivit*.

² Huc usque secuti sumus lectionem duorum codicum, Vaticani scilicet et Sublacensis, addito tantum nomine Laurentii in locis in quibus beatus martyr

Apostolus enim docet quod Christus est vita nostra, dicens: *Cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (Coloss. 3). Inaniter itaque corpus ab anima vivificatur, si discedente Christo anima moriatur. Nam ipse Dominus, ut fidem esse vitam animæ demonstraret, infideles mortuos appellavit, dicens: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* (Math. 23). Quid ergo proderit, quod videtur in corpore vivus, qui fuerit in anima morte infidelitatis occisus? Iste beatus Laurentius plenus Spiritu sancto cogitavit, et ut semper in anima viveret, mortem corporis nullatenus formidavit. Meminerat enim Dominum dixisse: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Magis autem eum timeate qui potest animam et corpus perdere in gehennam* (Ibid. x). Noverat ergo beatus Laurentius, anima moriente, corpus quidem cum ea simul æterno supplicio periturum, et anima vivente, corpus quoque cum ea æterna requie ac felicitate victurum. Hinc est quod ad subeundam corporis mortem indubitanter et fortiter velit, quod in ipsa temporali morte æternam vitam animæ simul et corporis invenit. Non est ergo victus ille victor occisus, cui mors corporis in tantum facta est triumphalis, ut per illam mortem fieret immortalis? Nunc jam certaminis ejus attendamus cursum, ut inde noverimus quomodo **56** superaverit inimicum. A beato Xisto episcopo suo, martyre mox futuro, facultates Ecclesiæ diligenti cura reponendas accepit. Quod ut faceret, quam idoneam personam quæreret, quem locum tutissimum reponendis illis facultatibus inveniret? Cuilibet homini magno facultates illas committere verebatur, quia Decius Cæsar ab omnibus timebatur. Quid ergo restabat, nisi ut cogitaret ad cælum levare, quod non poterat in terra reservare? Sed quærendi erant bajuli per quos ad cælum possent universa perducî. Invenit Christi pauperes, quos et bajulos fideles et idoneos posset habere custodes. Quidquid in manibus eorum posuit, in cælo recondidit: imo ipsi Christo consignavit quidquid pauperibus consignavit. Magnum invenit consilium, ut facultates Ecclesiæ non committeret homini qui esset imperatori subditus, sed committeret Christo, cui esset imperator ipse subjectus. Quidquid ergo apud Christum reponitur, hoc solum sine periculo custoditur. Optimo sanctus Laurentius invenitur usus esse consilio, quando quidem talem locum curavit reponendis ecclesiasticis facultatibus invenire. In tantum vero securum se ostendit de loco, ubi omnia illa repositi, ut eosdem pauperes ad Cæsarem duceret, et eis aliquid nocere Cæsaris sævitia non valeret. Ecce quantam habet paupertas Christiana virtutem, ut semper omnem possit vincere sæculi potestatem. Sciebat autem se beatus Laurentius adversus Decium Cæsarem suscepisse conflictum, cum quo sibi esset non cum terra, sed pro cælo pugnandum. Scriptum etiam noverat: *Abcondite eleemosynam in corde pauperis, et hæc exorabit pro te ab omni malo* (Eccli. 29). Securus ergo saluberrimum Scripturæ sanctæ consilium ordinavit humilitatis et mansuetudinis pugnam, ut veram posset adipisci victoriam. Exercitum congregavit, stipendium erogavit, futuro se certamini præparavit, instruxit aciem, produxit adversus Cæsarem milites Christi, qui non ferro conflare, sed fide noverant et oratione pugnare. Ecce jam decertant fides et infidelitas, misericordia et avaritia, mansuetudo et sævitia. Geritur acerrimus inter vitia virtutesque conflictus; et quia misericordiam avaritia superare non potuit, conata est fidem infidelitas vincere, et mansuetudinem sævitia debellare. Traditur itaque Valeriano Laurentius, deputatur ignibus occidendus; in craticula vivus assatur, sed

legebatur; deinde prosequimur juxta codicem Laurentianum.

³ Vulgata legit: *Conclude eleemosynam in corde pauperis, et hæc pro te exorabit ab omni malo.*

divino refrigerio non privatur. Tunc jam cepit Laurentius in Christo victor adversarius insultare, quando divino nutu sensit carbones non dolorem sibi, sed refrigerium ministrare. Hic denique Valeriano respondit, dicens: Disce, miser, quanta sit virtus Domini nostri Jesu Christi, nam carbones isti non dolorem, sed refrigerium mihi præstant. O vere mirabilis virtus Domini Salvatoris, qui martyrem suum igne caritatis vehementius inflammavit, et eum contra ignem persecutoris armavit! Nisi enim Laurentius igne cœlesti ferveret, ignem terrenum vincere non valeret. Ideo autem flammam appositam corpori non timebat, quia flammis spiritualibus intus ardebat. Accensus igne primitus caritatis, vicit ignem cupiditatis; deinde fervens igne confessionis, ardorem non metuit ustionis. Exhibuit corpus suum hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Impletum est in illo etiam corporaliter, quod spiritualiter scriptum de justis in libro Sapientiæ (Cap. iii) continetur, 57 de quibus scriptum est: *Quoniam Deus tentavit illos, et invenit illos dignos se; tanquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos.* Holocaustum, fratres, Græcus sermo est, non Latinus. Quo. l Græce dicitur holocaustum, Latine dicitur totum incensum. Holocaustum ergo illud sacrificium vocabatur quod totum in altari cremabatur. Beatum itaque Laurentium Christi caritas holocaustum exhibuit, quod crudelitatis persecutoris incendit. Et Laurentium quidem Valerianus assavit, sed holocaustum, hostiam semetipsum Deo martyr sanctissimus immolavit. Impietas ergo iudicis Laurentium interfecit, quem holocausti hostiam passio gloriosa perfecit, atque ita Deus martyrem suum hostiam vivam libenter accepit. Noverat autem Laurentius dixisse Christum: *Qui mihi ministrat me sequatur, et ubi sum ego, illic et minister meus erit* (Joan. xii). Ministravit in diaconio, secutus est in martyrio. Factus est medius inter Xistum et Hippolytum. Et quia didicerat ab Apostolo debita omnibus esse reddenda, sicut fidelis

Christi minister reddidit utrisque quod se debere cognovit, Xisto servivit, Hippolytum acquisivit. Xisto episcopo piam exhibuit humilitatem, Hippolyto pagano puram præbuit caritatem. In Xisto honoravit sacerdotii dignitatem, Hippolyto pagano prædicavit christianæ fidei veritatem. A Xisto didicit ut pro Christo pateretur, Hippolyto donavit ut Christum confiteretur. Servatus est ibi ecclesiastici ordinis modus, quod in martyrio primus est inventus episcopus, secundus diaconus, tertius laicus. 58 Solent quidem diaconi episcopos præire in ordine processionis, sed non in ordine passionis. Nunc autem sic Dominus ordinavit, ut præcederet episcopus, et sequeretur diaconus; præcedente autem diacono, sequeretur et laicus. Omnes igitur in hac festivitate lætemur, et virtutes sanctorum quantum Dominus adjuvat imitemur. Habet hic enim omnis gradus unde veraciter instruat. Habet omnis professio quod salubriter imitetur. Episcopi et presbyteri considerent Xistum, diaconi attendant Laurentium, laici similiter intueantur Hippolytum. Hujus festivitatis gaudium cunctis proficiat ad virtutis exemplum. Discamus omnes avaritiam contemnere, discamus misericordiam diligere, discamus pauperes pascere, discamus pecunias non in terra, sed in cœlo servare, discamus usque ad mortem pro Christi nomine dimicare, discamus intima caritate fervere, et pro justitia tribulationes tanquam carbones longanimiter sustinere. Est enim justis quedam combustio temporalis afflictio, de qua dicitur: *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis* (Eccli. xxvii). Nos itaque, dilectissimi, Christum Dominum diligamus, ejusque virtute muniti, ut carnalium cupiditatum incentiva vincamus, sanctæ caritatis igne spiritualiter ferveamus. Ita fiet ut ignibus tribulationum non fatigemur, sed divinæ virtutis insuperabili refrigerio sublevemur: sic ad illam requiem perducemur, ubi cum sanctis martyribus sine fine lætemur.

SERMONES DE DIVERSIS.

SERMO XVII.

De Salomone. In cap. xxx Proverb. De differentia Salomonis et aliorum prophetarum.

ADMONITIO.

Cællierius, in recensendis Maximi operibus Maurinos secutus, hunc sermonem eidem Maximo ascribendum censet. Nos dubitamus, quod et oratio minus esse orationi Maximi similis videatur, et præter unum Vaticanum nullum codicem reperimus (pervolvimus autem sane plures) in quo Maximo ipsi attribuat. Fragmentum opusculi potius hunc sermonem esse Maximi arbitrantur, qua de re non laboro.

ARGUMENTUM. — *Cæteri prophetæ solo spiritu locuti sunt; Salomon autem et de spiritu, et de adjuncta sapientia.*

Ante adventum Christi Salvatoris nostri prophetæ multi, concepto Spiritu sancto, futura nuntiarunt, inter quos et Salomon loco suo et ordine pro temporibus numeratur; sed inter alios et ipsum est aliqua distantia. Ideoque cæteri solo spiritu locuti sunt, Salomon autem et de spiritu, et de adjuncta sapientia est locutus. Denique hoc ^a testatur locutio, quam ex verbis ejus audivimus recitatum; dum inter sapientiam et spiritum proficitur ignorantiam suam, cum dicit: *Tria sunt, inquit, quæ non intelligo: viam navis in mare, semitam serpentis in petra, et vestigium*

aquilæ volantis in aere; quartum quod investigare non possum, hoc est mulierem mæcham, quæ cum semel abluta fuerit, credit se in toto non peccasse (Prov. xxx). Hæc verba communi sensu quasi de vulgo videntur collecta, sed in omnibus sunt sancta mysteria: tria in Christo, et unum in Ecclesia. Nam quod dixit viam maris se invenire non posse, hoc non est sine mysterio verbum. Nam quis ^b inter fluctus colligebat viam quam navis transire potuerat? Navis enim transitu suo undas scindit et consulcat; ut sciatur quia transit, et non videatur qua transierit. Visum enim habere potest, vestigium facere non potest. 59 Christus est navis in qua ascendunt omnium credentium animæ, quæ ut tota firmitas in fluctibus habeatur, de ligno fabricatur, et de ferro con-

vias viri in juventute. Talis via mulieris meretricis, quæ postquam abluta fuerit, nihil dicit se fecisse mali.

^b Ead. edit., *inter fluctus ostenderet vel præscriberet viam quæ navis transierit? Navis enim transitu suo undas scindit, et illico se unda condensat: ut videntur quia transiit, et non sciatur. . . . quæ ut firmius inter fluctus erehatur de ligno, etc.*

^a Rom. edit. operum S. Ambros. an. 1581, tom. II, pag. 403, testatur lectio Nam dum quorundam mysteriorum propriam proficitur ignorantiam, assignare distantiam videtur inter sapientiam sibi collatam, et spiritum. Dicit ergo: *Tria sunt mihi impossibilia scire, et quartum, quod non cognosco: semitam navis navigantis, vias serpentis super petram, et vestigia aquilæ volantis, et quartum, quod non cognosco,*

igitur, hoc est Christus in cruce. Sed quod dicit A
navem sine vestigio, ideo quia ^a Verbum Dei vehe-
mens per aurem penetravit ad viscera collecto ho-
mine suo inter homines nascitur, Maria virgo generat.
Transit navis per mare et nulla in undis vestigia
relinquit: venit Christus de cœlo, aure concipitur,
utero, tempore certo, portatur. Talis Maria virgo re-
mansit, postquam peperit, qualis fuit antequam Ver-
bum ^b aure concepit. Merito Salomon inter Spiritum
sanctum et sapientiam ignorare se dicit, et myste-
rium indicat quod ignorat. Deinde profitetur se non
videre semitam serpentis in petra, quod communiter
omnibus patet; quia ætatis tempore cum terra sol-
vitur in pulverem, de latibulo suo egressus serpens,
impressionem corporis sui in terra corrupta potest
designare semitam; sed cum ad petram pervenerit,
non facit in lapide quod fecit in pulvere. Sic et ser-
pens diabolus in ipsis natalibus mundi invenit cor-
ruptibilem terram, Adam et Evam libenter audien-
tem quæ locutus est. Fecit in auribus semitam, fecit
et in pedibus quibus interdictum fuerat iter ad arbo-
rem; fecit et in manibus quibus contractata sunt
poma; fecit ^c in lateribus, necdum concessæ, cele-
bratæ **60** sunt nuptiæ. Tunc serpens potuit in pri-
mitivum hominem quasi in pulverem vestigium face-

re, pervenit ad petram, quæ est Christus (talibus enim
factus erat ^d Adam qualis et Christus est ex utero);
vidit similitudinem coopertam corpore, sed cogno-
scere non potuit majestatem. Potuit et ipsum tentan-
dum aggredi, sed Christus nec obtemperavit, nec
iratus est: quia ira opus est diaboli; sed cum di-
aboli contempta sunt verba, serpens in petra vestigi-
um non fecit. Tertium vero sese non intellexisse
^e testatur. Aquila intelligitur Christus, qui volat
suo descendit de terra. Quod animalis genus non
nutritur, nisi primum castitas comprobetur matris, ut
apertis oculis, absque palpitatione totum aspiciat
solem. Merito enim hoc animal comparatur Salva-
tori; quoniam cum aliquid rapere voluerit, non ves-
tigiis ambulat terras, sed excelsum eligit locum:
sic et Christus, alta cruce suspensus, tonante stre-
pitu et terribili volatu ^f impetum ad inferos fecit,
sanctosque rapiens ad æterna remeavit. Quartum,
quod dicit de muliere mœcha, hic mulier Ecclesia
intelligitur, quæ dudum sequens idola, fornicata ibat
post deos alienos; sed ubi, cognita veritate, seles
^g quas dudum collegerat, cum semel fuerit baptismo
lota, deposita conversatione sæculi, moritur diabolo,
^h renascitur Deo.

SERMO XVIII.

In dedicatione ecclesiæ I.

ADMONITIO.

Quatuor sunt codices Laurentiani, videlicet 39 Plut. xviii, 42 Plut. xvi, 172 biblioth. olim metrop. eccl. Florent., et 174 ejusdem biblioth., in quibus hic sermo S. Maximo episcopo Taurinensi attribuitur. Nonnullos ex multis recensemus, qui S. Augustinum auctorem inscribunt. Exstat revera in cod. Sancti Petri 40 F, pag. 74, cum titulo: *Sermo S. Augustini episcopi de Dedicatione templi vel altaris*. Eodem sub nomine ipsum complectuntur codices, Vallicellanus 25, Farfensis, basilicæ Lateranensis pag. 219, Albanus, etc. In cod. Vatic. 3836, pag. 190, est anonymus cum epigraphe: *Incipit homilia in dedicatione ecclesiæ*. In breviario Romano prior pars ejusdem legitur in tres lectiones pro festo Dedicationis ecclesiæ distributa, S. August. nomine exornata. At monachi congreg. S. Mauri, cum S. doctoris in eo venam non compererint, sed potius sancti Cæsarii, inter spurios sermones num. 229 collocarunt. Nos etiam dubii de ejus sinceritate in nostram appendicem pariter traduximus.

61 ARGUMENTUM. — *Quidquid in templis manufactis C*
agitur, totum in nobis spirituali ædificatione com-
pletur. Conscientias nostras, quantum possumus,
cum Dei adjutorio custodire diligenter studeamus.

Quotiescunque, fratres carissimi, altaris vel tem-
pli festivitatem colimus, si fideliter et diligenter
¹ attendamus, et sancte ac juste vivimus, quidquid in
templis manufactis agitur, ² totum nobis in spiri-
tuali ædificatione completur. Non enim mentitus est
ille qui dixit: *Templum enim Dei sanctum est, quod*
estis vos (I Cor. iii); et iterum: Nescitis quia corpora
vestra templum sunt Spiritus sancti (I Cor. vi). Quibus
meritis per gratiam Dei meruimus fieri templum
Dei, quantum possumus ^k cum Dei adjutorio labore-

mus, ne Deus noster in templo suo, hoc est in nobis
ipsis inveniat quod oculis suæ majestatis offendat;
sed habitaculum cordis nostri evacuetur vitiiis, clau-
datur diabolo, et aperiat Christo; et ita laboremus,
ut nobis honorum operibus clavibus januam regni
cœlestis aperire possimus. Sicut enim malis operi-
bus, quasi quibusdam seris ac vectibus, vitæ nobis
janua clauditur; ita absque dubio bonis operibus
aperitur. Et ideo, fratres carissimi, unusquisque con-
sideret conscientiam suam, et quando se ¹ antiquo
crimine vulneratum esse cognoverit, prius orationi-
bus, jejuniis, eleemosynis studeat mundare conscien-
tiam suam, et sic eucharistiam præsumat accipere.
Si enim agnoscens reatum suum, ipse se a divino
altari subduxerit, cito ad indulgentiam divinæ mise-

^a Rom. edit., *Verbum Dei vivum, et efficax per au-*
rem penetrat ad viscera sine læsione, et homine assum-
pto, Verbum inter homines nascitur sine sui dimini-
tionem, et Maria virgo generat sine corruptione. Transit
ergo natis . . . vestigia remanent, quia venit, etc.

^b Ead. edit., *aure conceperit, et utero gestaverit.*
Merito . . . et insum sapientiam distantiam ponit
dum ignorare se per Spiritum sanctum mysterium in-
dicat, quod per collutam sapientiam ignorabat. Deni-
que . . . super petram. Commune est, et omnibus, etc.

^c Ead. edit., *in lateribus, dum ab eis non ut fuerat*
concessæ, etc.

^d Ead. edit., *Adam de limo, qualis et Christus est*
ex Virginis utero, vidit hominis similitudinem, sed
coopertam corpore cognoscere non potuit majestatem.

^e Ead. edit., *testatur, nempe vestigia aquilæ vol-*
antis.

^f Ead. edit., *impetum ab inferis fecit . . . quod*
dicit de viro viri in juventute et muliere meretrice, hæc
mulier . . . ut fornicaria ibat.

^g Ead. edit., *quas dudum elegerat, relinquens, cum*

semel fuerit baptismo a peccato lota, carens delictis,
dicit se nunquam peccasse; et sicut in textu, ubi ta-
men pro sedes, malleus sordes.

^h Ead. edit. Post hæc verba, *renascitur Deo, Vati-*
canus codex desinit, ac subjungit Rom. editio: ut
scribit Apostolus ad Corinthios: Si quis ergo in Chri-
sto nova creatura est, vetera transierunt: ecce facta
sunt omnia nova. Denique merito dicit se nihil fecisse
mali, quia per regenerationis sacramentum ita sunt ejus
abolita peccata, ac si facta non fuissent; nec sunt in
Dei memoria, ut Ezechiel propheta (Cap. xviii) testa-
tor, dicens: Vita vivet, et non morietur, omnium deli-
ctorum ejus, quæcunque fecit, non recordabitur ei. In
hoc namque in mortem se tradidit Christus, ut Apo-
stolus ad Ephesios (Cap. v) scribit, ut exhiberet ipse
sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, ne-
que rugam.

ⁱ Cod. Vat. 3836, *ad tendimus.*

^j Cod. Lateran., *totam in nobis spirituali, etc.*

^k Idem cod. Later., *cum ipsius adjutorio.*

^l Cod. S. Pet. 40 F, et Vallic., *aliquo pro antiquo.*

ricordæ perveniet. Quia, sicut qui se exultat humiliabitur, ita econtrario, qui se humiliat exaltabitur. Qui enim, sicut dixi, agnoscens reatum suum sese^a ab altari Ecclesiæ humiliter pro emendatione vitæ remove re valuerit, ab æterno illo et cœlesti convivio excommunicari penitus non timebit. Rogo vos, fratres, diligenter attendite: si ad mensam quuscunque potentis hominis nemo præsumit cum vestibus conscissis et inquinatis accedere, quanto magis a convivio æterni Regis, id est ab altari Domini debet se unusquisque invidiæ vel odii veneno percussus, aut iracundiæ furore repletus cum reverentia et humilitate subtrahere, propter illud quod scriptum est: *Vade prius reconciliari fratri tuo, b tunc offeres munus tuum* (Matth. v). Et iterum: *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem* (Matth. xxii)? Sic enim habet textus evangelicæ lectionis, quod quidam fecerit nuptias filio suo, c et intraverit ut videret simul discunibentes; et videns ibi hominem non habentem vestem nuptialem, dixit ad eum: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* Et illo obmutescente dixit ministris: *Ligate illi manus et pedes, et projicite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium.* Ecce qualem sententiam d merebitur audire qui ad convivium nuptiale, id est ad altare Domini, 62 et ebriosus, aut adulter, aut odium in corde retinetis e præsumet accedere. Avertat hoc a nobis Deus, fratres carissimi, et concedat ut mala ista aut nunquam velimus admittere, aut si admissa fuerint, sine ulla mora per penitentiam vel pacem sanare studeamus, et largioribus eleemosynis festinemus abluere, ne forte si cum peccatorum vulneribus ante tribunal æterni Iudicis venerimus, ab illa æterna Ecclesia, et ab illa cœlesti Jerusalem perpetua excommunicatione separemur. Considerate ergo, rogo vos, fratres, si hodie aliquis a conventu ecclesiæ hujus pro aliquo crimine foras projiciatur, in quanto dolore vel tribulatione erit anima sua; etsi intolerabilis dolor est de ista ecclesia foras projici, ubi ille qui projicitur, et manducare, et bibere, et cum hominibus loqui potest, et habet spem ut iterum mereatur ad ecclesiam revocari; quid putamus, qualis dolor erit si aliquis pro crimine ab Ecclesia quæ est f in cœlis, a conventu angelorum vel sanctorum hominum congregatione fuerit separatus, g cui nec solum sufficiet ad poenam, quod foras projiciatur, sed insuper in tenebras exteriores æterno incendio concremandus excluditur? Qui enim ab illa cœlesti Jerusalem excommunicari meruerit, h non solum hanc poenam habebit, quod nec manducare, nec bibere poterit, sed etiam poenas infernales sustinebit, ubi est fletus et stridor dentium, ubi ululatus, lamentatio, et penitentia sine ullo remedio, ubi est vermis ille i qui non morietur, et ignis qui nunquam exstinguetur; ubi mors quæritur et non invenitur, quia quibus in hoc sæculo vita offertur, et nolunt accipere, in inferno quærent mortem et non poterunt invenire. Ibi erit nox sine

die, amaritudo sine dulcedine, obscuritas sine lumine; ubi nec divitiæ, nec parentes, nec conjuges, nec filii, nec vicini poterunt subveniri, ubi nihil peccator inveniet nisi quod caste et juste vivendo per eleemosynarum largitatem transmiserit. Hæc ergo cogitantes, fratres carissimi, tam casti et tam sobrii, et tam pacifici ad istud altare, Deo auxiliante, studeamus accedere ut ab illo æterno altari non mereamur excludi. Qui enim ad istud altare casto corpore et mundo corde cum secura et munda conscientia venerit, ad illud altare, quod in cœlis est, felici transmigratione perveniet. Ad extremum, fratres carissimi, non est grave nec k laboriosum quod vobis commendo. Omnes viri, quando communicare desiderant, lavant manus suas, et omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant. l Non est grave quod dico, fratres: quomodo viri lavant aqua manus suas, sic eleemosynis lavent conscientias suas. Similiter et mulieres, quomodo nitidum exhibent linteolum ubi corpus Christi accipiant, sic corpus castum et cor mundum m exhibeant, ut cum bona conscientia sacramenta suscipiant. Rogo vos, fratres, nunquid est aliquis qui in arca sordibus plena velit mittere n 63 vestem suam? Etsi in arca sordibus plena vestis non mittitur pretiosa, qua fronte in anima o quæ peccatorum sordibus inquinatur, Christi eucharistia suscipitur? Et quia istis verissimis exemplis loqui cœpimus, p etiam quod bene nostis, insinuo. Non puto esse aliquem hominem qui in arca sua, ubi pretiosas vestes habet repositas, acquiescat, aut carbonem vivum, aut quamcunque scintillam includere. Quare hoc, fratres? Quia timet ne comburantur vestimenta, quibus in festivitibus induitur. Rogo vos, fratres, qui q in arca sua non vult scintillam ignis includere, quare in anima sua flammam iracundiæ non timet accendere? Sed quare hoc fiat manifeste et evidenter agnoscimus. Ideo enim in arcam r ignem non mittimus, quia diligimus vestem nostram. Flammam vero iracundiæ ideo non exstinguimus, quia non solum non diligimus, sed etiam odio habemus 64 s animam nostram, secundum illud quod dictum est: *Qui diligit iniquitatem odit animam suam* (Psal. x). Et ideo, fratres carissimi, exempla ista attentius cogitantes, t arculas interiores, id est conscientias nostras, quantum possumus, cum Dei adjutorio custodire diligenter studeamus, ut cum dies iudicii venerit in illa æterna et beata Ecclesia, ubi nunquam habitare poterit malus, unde u nunquam exire poterit bonus, non cum pannis veteribus foras in tenebras exteriores exclusi appareamus, sed stola immortalitatis induti, castitatis vel justitiæ gemmis ornati, eleemosynarum luce vestiti audire mereamur: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum* (Matth. xxv), etc.; et illud: *Serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui* (Ibid.); ad quod gaudium nos Dominus v sub sua protectione perducatur, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

^a Cod. Later., ipse se humiliter ab altari Ecclesiæ. **D** suggero. Hos dico, quod vos frequenter facere aspicio. Omnes viri, etc.

^b Cod. Vallic. et S. Pet., et tunc veniens.

^c Cod. Later., et intravit ut videret simul recumbentes.

^d Idem cod. Later., meretur audire.

^e Cod. S. Pet., præsumit.

^f Cod. S. Pet. & F, in cœlis, id est angelorum vel sanctorum omnium congregatione.

^g Cod. Vallic., cui nec hoc solum.

^h Codex Sancti Petri, non solum hanc poenæ habebit, sed etiam flammam inferni sustinebit, ubi est fletus, etc.

ⁱ Cod. S. Pet. et Later., qui non moritur, etc., exstinguitur.

^j Idem codd. S. Pet. et Later., nisi quod de hoc serculo caste.

^k Idem codd. S. Pet. et Later., laboriosum, quod

^l Idem codd. S. Pet. et Later., Non est grave, nec laboriosum.

^m Idem S. Pet. addit, accipientes exhibeant.

ⁿ Idem cod. S. Pet., vestes suas.

^o Idem codd. S. Pet. et Later., quæ est peccatorum sordibus inquinata.

^p Cod. Later., et hoc quod bene nostis, insinuo.

^q Idem cod. Lat., in arcam suam.

^r Codd. S. Pet. et Later., ignis non mittitur, quia, etc. Flamma vero iracundiæ ideo non exstinguitur, etc.

^s Idem cod. S. Pet., animas nostras.

^t Cod. Later., arcullus interiores.

^u Idem cod. Later., nunquam exiturus bonus est.

^v Idem cod. Later. omittit sub.

SERMO XIX.

Item de dedicatione ecclesie II.

ADMONITIO.

Cum in Laurentianis mox laudatis codicibus atque in Gotwicensi hic sermo sancti Maximi ornetur nomine, contra vero sancti Augustini in codicibus iisdem Sancti Petri, Vallicellanis, Lateranensi et Casinensi 115 pag. 185, cumque a Maurinis in appendicem Sermon. sancti Augustini num. 231 referatur, inque Biblioth. Max. Patr. tom. VI, pag. 675 edit. 1677, Eusebio Gallicano episcopo ascribatur, fas nobis sit eundem in appendice collocare.

ARGUMENTUM. — *Nonnullæ Veteris Testamenti figuræ a Christi Ecclesiam præsignant, ac imprimis regina Saba de qua copiose sermonis auctor proponit.*

Recte festa Ecclesie colunt qui se Ecclesie filios agnoscunt. Hæc enim omnium credentium mater est, quæ natos ad mortem regenerat ad salutem, per quam Christus plus restituit in gratiam quam perit in natura. Et a Deo transgressoris degenerem prolem in adoptionem divinæ paternitatis assumpsit; et de cælo exhæredatos cæli reddit hæredes. Hæc est post Synagogam vocata, sed ante Synagogam promissa. Hæc enim jam in primo homine præfigurata est. Nam sicut ex Adæ latere fabricata est Eva; ita ex Christi corpore et vulnere redempta crevit Ecclesia. Hæc intra arcam diluvio exundante servata crucis beneficio, et baptismatis mysterium præsignavit. Hæc Sara sterilis, et desperata in senectute unico pignore secunda præcivit. Ecclesia enim unicum, id est dilectissimum Dei populum sæculo jam senescente progeniit. Hæc est regina illa de qua a Davide dicitur: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta varietate (Psal. XLIV)*; id est diversarum circumdata pretiosorum decore virtutum. Hæc est illa regina quæ venit a partibus Æthiopiæ auditum sapientiam Salomonis. En hæc non tam ex una regione quam ex universis mundi partibus reges quæsitura convenit. Sicut et evangelista commemorat (*Matth. XII*), Regina Austri venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Venit Ecclesia ad Redemptorem et eruditorem suum, ut de stultitia erroris doctrinam perciperet veritatis, de qua plenius sicut audivimus. Regnum scribit historia, dicens: *Et ingressa regina Saba Jerusalem cum multo comitatu et divitiis, cum camelis portantibus aromata, et aurum infinitum nimis et gemmas pretiosas (III Reg. X)*. Venit ad Salomonem et locuta est ei universa quæ habebat in corde suo. Ergo in figura reginæ illius Ecclesia venit ex gentibus a finibus terræ imponens finem cupiditatis vitisque terrenis audire sapien-

tiam Salomonis, id est viri pacifici Domini nostri Jesu Christi, qui fecit utramque unum, solvens inimicitias inter Deum et hominem in carne sua. Venit post veteres et profanas superstitiones audire et discere de fidei illuminatione, et iudicio futuro, de animæ immortalitate, de spe remunerationis et gloria. Venit ergo in Jerusalem cum multo comitatu, id est, non jam cum una tantum gente Judæorum, sicut prius Synagoga solos habuit Hebræos, sed totius mundi gentibus diversisque nationibus. Venit ergo exhibens munera digna Christo, aurum et gemmas pretiosas, et hoc camelis portantibus, id est ex gentili populo venientibus, qui prius vitiorum sæditate distorti fuerant, et malorum oneribus curvi ac peccatorum pravitate deformes. Cum his tanquam muneribus regina hæc ingreditur ad pacificum regem Christum exhibens secum fidei aurum, puritatis incensum, pretiosarum splendores gemmarum, scilicet insignia ornamenta virtutum. Et locuta est ei universa quæ habebat in corde suo, id est aperuit ei cor suum, manifestavit ei occulta conscientie sue in confessione et pœnitentia præcedentium delictorum. Videamus quæ agat hæc regina. Videns, inquam, regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum quam ædificaverat, et cibos mensæ ejus, et holocausta quæ offerebat in domo Domini, non habebat ultra spiritum (*III Reg. X*). Quid erat rationis ut præpotens regina domum, expensas et cibos regios tantopere miraretur? Ergo in hoc loco aliqua majora nos oportet inquirere. Videt ergo Ecclesia ex gentibus congregata sapientiam Christi, id est, post carnalia instituta gentilium, post humanam et animale doctrinam philosophorum accepit intellectum salutis, et vitæ inspicit spiritualium bonorum virum. Agnovit verum fabricatorem cæli et terræ, potentissimum humani generis conditorem, de cujus sapientia dicitur: *Omnia in mensura, et pondere, et numero constituiti (Sap. XI)*. Vidit et domum quam ædificaverat, id est incarnationem hominis assumpti, de quo dicit Apostolus: *In quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter (Coloss. II)*.

^a Codd. S. Pet. A 9 et Casin., filios esse cognoscunt.

^b Idem S. Pet., quæ generatos ad mortem.

^c Cod. Later., et Adæ transgressoris.

^d Codd. S. Pet., Casin. et Later., reddidit cohæredes. Hæc est post Synagogam quidem vocata.

^e Ex cod. 23 Plut. xvii bibl. Later., Hæc est post Synagogam quidem vocata.

^f Cod. S. Pet., Hæc etiam in primos.

^g Idem codd. S. Pet., Casin. et Later., Hæc intra arcam diluvio exundante servata crucis beneficium, etc.

^h Idem cod. 23 legit crucis beneficium.

ⁱ Codd. Laur. et Later., secunda præcivit.

^j Codd. S. Pet., Vallic. et Later., ad Deum per Davidem.

^k Codd. Vat. 3836 et Laur., pretiosarum.

^l Idem codd. Vat. 3836 S. Petr., Vallic. et Later., Sed hæc pro En hæc.

^m Idem codd. S. Pet., et Later., reges quæsitura convenit.

ⁿ Codd. Vallic., S. Pet. et Later., Sicut etiam.

^o Cod. Gotwicensis, Regum.

^p Cod. Later., et divitiis multis.

^q Codd. S. Pet. et Casin., hujus.

^r Codd. Laur., Vallic. et Laur., qui fecit utraque xnum.

^a Cod. Casin. 185, fidei illuminationem, et iudicium futurum.

^b Codd. Laur., S. Pet. et Casin., de spe resurrectionis et gloriæ.

^c Cod. Later., Judæos pro Hebræos.

^d Idem cod. Laur., sed potius totius mundi gentibus.

^e Cod. Later., qui prius fuerant vitiorum sæditate distorti.

^f Cod. S. Pet., onere.

^g Idem codd. S. Pet. et Later., Cum his itaque muner.

^h Idem cod. S. Pet., et puritatis incensum, variarum scilicet insignia et ornamenta virtutum. Et locuta, etc.

ⁱ Cod. Later., morum scilicet insignia, ornamenta.

^j Cod. S. Pet. et Casin., in corde suo. Idem aperuit ei, etc.

^k Idem codd. S. Pet. et Casin., Videamus quid agat.

^l Cod. Later., Vidit pro Videt.

^m Cod. Vat., salutis et vitæ. Inspecit spiritualium mirabilia bonorum; ac novit verum fabricatorem cæli et terræ, etc., cui consentiunt codd. S. Pet. et Later.

ⁿ Cod. S. Pet., omnia in mensura et numero et pondere.

^o Codd. Laur., S. Pet. et Later., de qua domo dicit.

Vidit **66** et cibos Salomonis, id est ^a velut is de quibus dicebat: *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me Patris (Joan. iv)*. Cibus Christi est salus nostra. Reficitur celestibus epulis, profectibus nostris. Cibus ejus sumus, dum acquisiti Ecclesiae in membra ^b ejus, corpus, quod transimus; vel cibus salutaris sacramenta caelestia, de quibus dicitur: *Panem caeli dedit eis, panem angelorum manducavit homo (Psal. lxxvii)*. Vidit et holocausta ejus, orationum sine dubio supplicationumque ^c ministeria, ^d et obstupuit ubi vidit inestimabiles divitias Domini sui; dixitque ad regem: *Verus est sermo ^e quem audieram in terra mea super sermonibus tuis et super sapientia tua, et non crederam narrantibus donec ipsa veni ac vidi oculis meis, et probavi quod media pars nuntiata mihi non fuisset; ^f majora sunt sapientia et opera tua quam rumor quem audivi (III Reg. x)*. Cum ergo ^g pervenit regina haec, sive Ecclesia, sive quaecunque anima sancta, cum pervenerit in aeternam Jerusalem, id est visionem pacis, et ingressa fuerit beatam requiem et gloriam caelestium promissorum, multo plura et magnificentiora perspiciet quam ei in hac terra per sacra eloquia, per prophetas et apostolos nuntiata fuerunt. Nunc enim ^h tanquam per speculum et in aenigmate, tunc autem oculis suis videbit, id est facie ad faciem. Cum, inquam, unaquaque anima fidelis ac sancta in illo saeculo ⁱ plena bonorum fructibus, divinis fuerit praesentata conspectibus, exhibens seipsam exemplum,

^A Deo suo perferens digna caelo, et valitura coelum, multiplicia munera, gemmas misericordiae, justitiae margaritas, ^k diversorum odoramentorum merita, id est aromata compunctionis, et suave olentis balsama castitatis perferens, sicut dixi, aurum ^l infinitum nimis, id est integrum ^m in se reconsignat pio inestimabili pretio Redemptori spiritualibus cordis et corporis oblationibus placitura, ut possit ⁿ caelestium mirabilium inserenda vocem prophetae exsultationis assumere: *Introibo in domum tuam cum holocaustis (Psal. lxxv)*. Tunc beata et ^o illustris anima intus stupendas remunerationes, quas videt vitas constitutas, ineffabilibus reginae hujus verbis uti ad Deum poterit, dicens: *Verus est sermo quem audivi in terra mea super **67** sermonibus tuis, majora sunt opera tua quam rumor quem audivi*. Hoc est dicere: O Domine, de retributionibus tuis magna quidem sperare praesumpsi, sed majora percepi; ^p vincit manifeste, quam cerno, multitudo tuae dulcedinis magnitudinem cogitationis meae. Sensum superat expectationis effectus, et revera id quod parat Deus diligentibus se, fide non comprehenditur, spe non attingitur, **68** caritate non capitur, desideria et vota transgreditur. Acquiri potest, aestimari non potest. ^q Videbit homo merita sua ^r inseparabili retributionum largitate crescere. Habebit de perceptione fructum, non habebit de ^s satietate fastidium. Ad quae nos bona perducat qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

^a Cod. Laur., velut illos, Cod. Later., id est, vidit illos, de quibus dic.

^b Cod. Laur., in membra, corpusque transimus. Cod. S. Pet., in membra ejus, corpusque transimus, velut cibus ejus altaris sacramenta, etc. Cod. Later., in membra ejus, corpusque transimus; vel cibos, ejus altaris sacramenta.

^c Idem codd. Laur., S. Pet. et Later., mysteria.

^d Codd. S. Pet. et Later., obstupuit. Ibi vidit, etc.

^e Idem codd. S. Pet. et Later., quem audivi.

^f Cod. Laur., major est sapientia tua.

^g Cod. Later., pervenerit.

^h Codd. S. Pet. et Later., tanquam in speculo et in aenigmate.

ⁱ Codd. omnes citt., plena bonorum operum fructibus.

^j Cod. Laur., Deo suo praefers.

^k Idem cod. Laur., diversarum ornamenta vel adorna-
menta virtutum. Codd. S. Pet. et Later., diversorum adorna-
menta meritum.

^l Idem cod. Laur., infinitum multum nimis.

^m Codd. S. Pet., Casin. et Laur., in se reconsignans
pio inestimabili pretium Redemptoris.

ⁿ Idem cod. S. Pet., caelestibus mirabilibus inferen-

da voce, etc.

^o Cod. Laur., illustris anima inter stupendas remunerationis sui constituta divitias ineffabilibus reginae hujus verbis uti ad Deum, dicens: Super sermonibus tuis majora sunt opera tua quam rumor, quem audivi, hoc est dicere, etc. Cod. S. Pet., illustris anima inter stupendas remunerationis sui divitias constituta ineffabilibus reginae hujus verbis uti ad Deum poterit dicens: Verus est sermo quem audivi, etc. Cod. Later. etiam ita legit; habet tamen: uti poterit, ad Deum dicens.

^p Cod. S. Pet., vincit manifesta, quam cerno, dulcedinis magnitudo cogitationis meae sensum, superat cogitationis effectum. Cod. autem Casin. legit: vincit manifesta, quam cerno, dulcedo magnitudinem cogitationis meae, sensum superat exspectionis affectus. Cod. Later., affectum; in reliquis conformis est Casin. Deinde vero habet: et revera id quod praeparat Deus, etc.

^q Cod. Later., Videbit homo merita sua ob inspicabilem retributionum largitatem decrescere.

^r Cod. S. Pet., ob insuperabilem retributionum largitatem.

^s Ex-Codd. S. Pet. et Later. vocem satietate suffimus voci societate.

SECUNDA CLASSIS.

SERMO XX.

De S. Eusebio episcopo et martyre Vercellensi I.

ADMONTIO.

Quid sentiamus de his sermonibus a Muratorio in tom. IV Anecdotorum editis, satis in superiore praefatione diximus. A Venetis quoque typographis et ab Andrea Gallandio, cujus lectionem sequimur, iidem vulgati sunt.

ARGUMENTUM. — S. Eusebio beatus Exuperantius, ejus discipulus, similis. S. Eusebii virtutes atque imprimis fortitudo; qui monachos instituit eosdem esse quos clericos; haereticorum fraudulentis artibus restitit, ut fidem incolumem servaret; Arianorum perfidia martyri obiit, Machabæorum choro annumerandus.

Ad S. martyris Eusebii laudem aliquid addere, de-

cerpere est; tam ineffabilium enim doctrinarum magister exstitit, ut merita ejus facilius cognosci possint quam sermonibus explicari. Tantum ergo de eo conscientia retinet quantum oratio et narratio non praevalet. Igitur gesta illius non verbis adoranda sunt, sed perstringenda sententiis; praesertim quia nos scimus eam rem promere non debere sermonibus, quam videmus jam comptam esse virtutibus; cum dicat Apostolus: *Regnum Dei non in sermone*

est, sed in virtute (I Cor. iv). Ergo ad merita ejus aliquid addere velle, decerpere est, me præcipue, qui et ignarus rerum gestarum sim, et literarum imperitus sacrarum, et rudis sacerdotalium functionum. Potuissent autem prædicari hæc sancti præcessoris mei usu facilius, experimento probatus, doctrina præclarius: domnum et patrem specialiter beatum Exuperantium loquor, qui fuit ejus minister in sacerdotio, comes in martyrio, particeps in labore. In cujus vultu sanctum quoque Eusebium videre nos credimus, et quasi in quodam speculo bonitatis illius imaginem contuemur; facile enim cognoscimus qualis magister fuerit, cujus talem videmus esse discipulum. Sed quoniam confessionis illius similis hunc gloria comitatur, mavult reticere laudes paternas, ne proprias pariter jactare videatur. Quid ergo de martyris Eusebii gloria prædicem, cujus tota plebs ista sit gloria? Et cum dicat Scriptura: *Gloria patris est filius sapiens (Prov. x)*; quantæ hujus sunt gloriæ, qui tantorum filiorum sapientia et devotione letatur? In Christo enim Jesu per Evangelium ipse nos genuit. Quidquid ergo in hac sancta plebe potest esse virtutum et gratiæ, in S. Eusebii magisterio reperitur. Ex hoc autem quasi virtutum fonte lucidissimo rivulorum puritas emanavit. Nam quia castitatis vigore pollebatur, propositum virginitalis insituit; quia abstinentiæ gloriabatur angustiis, monachorum introduxit forte servitium; quia blandimentis erat præditus lenitatis, cunctorum civium in Deum provocavit affectum; quia pontificii administratione fulgebatur, plures ex discipulis sacerdotii sui reliquit hæredes; quamvis nonnulli liberis suis relinquunt auri argentique thesauros, nemo tamen sancto Eusebio ditiores reliquit: siquidem omnes exstiterunt aut sacerdotes, aut martyres. Nam, ut cætera taceam, illud quoque admirabile est, quod in hac sancta Ecclesia eosdem monachos instituit esse quos clericos, atque iisdem penetrabilibus sacerdotalia officia contineri, quibus et singularis castimonia conservatur, ut esset in ipsis viris contemptus rerum et accuratio levitarum: ut si videres monasterii lectulos, instar orientalis propositi judicares; si devotionem clericis perspiceres, angelici ordinis observatione gauderes. Illud autem tacere omnino non arbitror, quod cum Arianorum detestabilis perfidia totam cum universo mundo Italiam perturbasset, atque ejusdem pestilentiæ sacerdotes simplicitatem S. Dionysii martyris captivassent, ita ut subscriptionem ejus vinculum retinerent, qua illum e manibus eorum sapientia liberavit. Sicut enim ait S. apostolus Paulus: *Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrificarem (I Cor. ix)*; ita Eusebius hæreticis hæreticum se esse mentitus est, ut de hæresi filium liberaret. Dixit enim se eorum consentire perfidiæ, hoc sibi placere quod illis; sed quod sibi filium Dionysium in subscribendo præponerent graviter se mo-

A veri. Vos enim, inquit, qui dicitis Filium Dei Patri Deo æqualem esse non posse, cur mihi filium meum prætulistis? Qua illi ratione permoti statim S. Dionysii chirographum deleverunt, priorem locum subscribendi beato Eusebio deferentes. Quos ille increpans et irridens, ait: Neque ego me vestris sceleribus polluo, neque filium meum vobiscum participare permitto. Unde cum dicat **69** Evangelium in hac generatione prudentiores filios tenebrarum quam lucis: ecce his ipsis tenebris prudentior filius lucis inventus est. Tunc illi graviter indignantes ita nequitiam suam fuisse delusam, novis eum per Constantium principem passionibus vexaverunt; nam post multas injurias Orientis plagæ illum exsilio relegarunt, in quo tanta passus est, ut martyrii victam victoriam reportaret. Dicitur enim inter cætera passionum genera hoc pœnale passionis supplicium pertulisse, ut dum interrogaretur ab Arianis, et se eorum communicare perfidiæ denegasset, scalarum proclivi tractu supinis pedibus ad imum usque pertraheretur; et iterum revocatus ad summum, interrogatus denuo, cum eadem respondisset, eadem pateretur; ac frequentem interrogationem frequenter hujusmodi supplicium fuerit subsecutum. In qua passione S. Eusebii martyris licet fuerit quassatum caput, elisum corpus, membra confrica, animus tamen fidei mansit invictus. Nam quanto plus Ariana perfidia corporaliter lacerabat, tanto magis eum catholica integritas spiritualiter refovebat. Quem quidem scalarum ascensum atque descensum possumus dicere quem Jacob somnians prophetavit: et sicut ille vidit etiam istas scalas ab imo ad cœlestia **70** usque pertingere; siquidem per has et Eusebius ascendit ad cœlum, et Ariani ad inferos descendunt. Unde, fratres, S. Eusebium Machabæorum martyrum choro annumerandum puto. Siquidem illi singulis membris martyrium pertulerunt; hic autem totius corporis passione Dominum sit confessus, nec disparem eorum esse gratiam, quos etiam una dies in martyrio copulavit.

(*Monet Gallandius mutilum esse hunc sermonem, eo quod in codice archetypo desint aliaque pagina, et annectit sequens fragmentum.*)

Inter ista, carissimi, de Machabæis fratribus quam maxime exultare nos convenit, quorum mæsta quidem passio, sed læta victoria hodiernam nobis festivitatem multiplici gaudio cumulavit. Quandoquidem propugnatores evangelicæ fidei custodesque paternæ legis unum confessi Dominum sub unius Dei certamine triumpharunt. Sicut enim Machabæi ob honorem Dei omnipotentis tyrannica vivere tormenta, ita beatum Eusebium Dei sui injuriam resellentem persequentium non potuere superare supplicia. Atque ideo nos præsentem die sanctorum de morte gaudeamus, quia perpetuam non dubitamus eos vitam moruisse post mortem.

SERMO XXI.

Item de S. Eusebio episcopo et martyre Vercellensi II.

ARGUMENTUM. — *S. Eusebius indivisam Verbi cum Patre unitatem defendit. Ecclesia manibus iniquorum pulsus, secum, quoquoque ibat, portabat Ecclesiam. De agonibus laboribusque quos ille pertulit; de fortitudine matris Machabæorum martyrum, deque gravissimis quibus hi necati sunt suppliciis.*

Dum ad obsequia venerandæ recordationis communis patris nostri Eusebii confessionis ejus honore concurrimus, religiosum reddimus famulatum perpetuo confessorum auctori. Quidquid enim erga electos Dei devotionis impendimus, Deo totum, qui electos suos sanctificat, exhibemus. Quis autem sanctorum memorias confessorum non pleno perfectoque amore veneretur, de quibus Dominus ac Salvator noster ait: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis (Math. x)*. Valde ergo nobis est salutare, quod beati

D Eusebii suspicium merita, quem pro retributione servatæ fidei apud sempiternum Patrem coæternus Filius constitetur. Advertite itaque, carissimi, quantam beato Eusebio paraverit gloriam vixisse Christo, et mortem non timuisse pro Christo, ut ait Apostolus. *Mihi autem vivere Christus est, et mori lucrum (Philip. i)*. Erat utique vita illi Christus, quia per spiritualium virtutum tramitem gradieus, absque Christo vivere nesciebat. Erat ei et mori lucrum, quia si damno præsentis vitæ transiret e sæculo, a I Christum pergens, cœli se noverat divitias lucraturum. Unde et gloriosissimus iste confessor Christum Dominum et vivens quæsit, et moriens acquisivit. Quæsit vivens Christum, cum salutaria ejus præcepta custodiens indivisam Verbi cum Patre asseruit unitatem. Acquisivit moriens, cum ad societatem regni ejus corporis morte transivit: et quia unam Patris Filiique, sicut est, substantiam non ne-

gavit, exsilia, carcerem, verbera, famem, sitimque sustinuit, quæ omnia fideliter superans, vitam, quam dilexit, invenit; et mortem, quam non timuit, triumphavit. Nam quid aliud est calcare mortem, quam vivendo fideliter vitam possidere post mortem, et obeundo cum fide perpeti sancti nominis tenere memoriam? Ecce tempora temporibus cedunt; generationes generationum successione prætereunt. Beatus vero Eusebius ætatum nostrarum curricula cuncta transcendens, et in Christi est confessione perpetuus, et in nostra devotione continuus. Nec sane est dubium quod pie sancteque viventem et indeficiens vita comitetur, et honor subsequatur æternus. Hic est, fratres, venerandus Eusebius, qui dum peregrinantem apud perfidos fidem fidei sua peregrinatione defendit, ad patriam veræ fidei tendens, consortium cælestis emeruit civitatis. Pulsus quidem est Ecclesia manibus iniquorum, sed vir fidelissimus secum quocumque ibat, portabat Ecclesiam. Aut non in illo erat Ecclesia, cujus catholicum fortissimumque pectus æternus Ecclesiæ auctor habitabat? Sed jam videamus quos pro fide confessor egregius agones egerit laboresque pertulerit. Fertur namque ita pœnali quadam habitatione conclusus, ut homine brevior esset domus, et carcerato carcer angustior, quatenus tali illo in ergastulo stanti jacentique esset ferale supplicium, ut quidquid cruciatum sancto de corpore exigere possit tortor immitis, hoc tristissimæ mansionis illius operarentur angustia. Inedia super hæc affligebatur et siti, sed nesciebat propugnator salutaris fidei penuriæ necessitate lassescere. Nesciebat, inquam, Eusebius cibi ac potus inopia superari, cui Verbum Dei vivus erat panis, et quem sanctus Spiritus effuso desuper ubertatis suæ rore potabat. Nam quæ illi poterat animi corporisque deesse substantia, qui omnipotentis Patris, et Unigeniti ejus, et sancti Spiritus unam et cõsensipaternam deitatem confessus in æternum partum evangelicis uberibus lactabatur? Quid ergo de martyrio hujus defuit, qui tot martyrii certamina desudavit? Accedit etiam in augmentum lætitiæ nostræ, quod pariter hodie Machabæorum fratrum celebratur natalis, quos mater secunda Deo religioso partu edidit (*II Mach. vii*), pio lacte nutritiv, fidei educatione provexit: **71** ut appareat nobilissimam matrem pignorum suis

A non solam terreni corporis contulisse naturam, sed etiam cælestis animi transfudisse propositum, et cum diversa in fratribus ætas etiam membrorum varietate distaret, in confessione tamen divini nominis, concors in eis nescivit discrepare germanitas. Propter quod mirabilis femina gloriosius se amittere filios quam genuisse gaudebat. Quæ de Dei sui certa promissis, suaque secunda de fide, inter tormenta morientium pignorum interrita et invicta consistens junioris nati vitam, etiam tyranno offerente, contempsit, sciens cum præsentis mercede mortis indefiniti [*Forsan indefinite*] perennis vitæ tempora mercaturum; docuitque laudabilis mater, ubi Dei agitur de honore, liliis ut recte parcat, non esse parcendum. Quis non hujusmodi feminam toto attonitus stupore miretur, quæ acerbissimo tantorum in obitu filiorum naturalis dilectionis oblita, immobilis Deo servavit affectum? Quid autem de fortissimis adolescentibus loquar, vel quo potissimum sermone dicetur, quantæ illud virtutis, quantæque fuerit fidei, magis illos obedisse matri mortem suadenti, quam cessisse regi nunc inferenti vulnera, nunc nunera **72** promittenti? Mirabiles quidem de supplicii suis juvenes, sed propriis quisque cruciatibus urgebatur. Multo vero mirabilior mater, quæ potuit inflexa persistere, cum tantorum eam pariter filiorum tormenta torquerent. Nam primus ex illis succensa flammis sartagine frigebatur; sed magis matrem totis visceribus igne genuino ardens frigeat affectio. Alterius caput, ut lectum est, cute cum capillis detracta miserabiliter nudabatur; at illa, ne pœnis talibus filius vinceretur, velut a vertice innodata crinibus, maternæ pietatis metu suspensa pendebat. Alii lingua perfidorum inanibus et ferro est impietatis abscissa; sed adversus furentem tyrannum fortior in matre truncati filii lingua vivebat. Et quid plura, carissimi? ut omnium filiorum suorum mater est afflicta tormentis, ita omnium adornata victoriis, quæ gentili mors [*F. leg. mox*] precepta gladio optabili morte decessit; ut quæ docebat pro Dei honore moriendum, ipsa Deum suo honoraret occasu. Et ideo totis nunc gaudiis exsulemus, quia hunc nobis diem in omnem lætitiæ, et pro defensione paternæ legis Machabæa progenies, et evangelicæ veritatis assertor beatissimo obitu semper Deo fidelis Eusebius consecravit.

SERMO XXII.

Item de S. Eusebio et de Machabæis, Vercellis habitus, III.

ADMONITIO.

Consulenda sunt quæ diximus in admonitione ad sermonem: *In natali Machabæorum et S. Eusebii Vercellensis episcopi*, supra, col. 611, variantesque ibidem adnotavimus lectiones; quæ, ut exstat apud Gallandium, vulgamus.

ARGUMENTUM. — *Eusebius ignotus, concordantibus repente populorum votis, et sacerdos Christi, et pater fit civitatis Vercellarum, de collegio consacerdotum, aliisque rebus præclare ab eodem gestis. De fortitudine Machabæorum.*

Licet me, fratres, delictum caritati vestræ exhibere sermonem imperitia pudorque revocet, et trepida semper rudimenta deterreant, dat tamen fiduciam trepidanti amor venerabilis viri præsentis antistitis; affectionis etiam vestræ ab incunabulis admodum meis probata dilectio omnem pavidi vim timoris excludit, et super omnia gratia me beatæ recordationis domini patrisque nostri confessoris impellit, quem pro cælestium institutione virtutum piæ magis devotionis oblectat officium quam pompa verborum. Cui quamvis a me exigua et parva dicantur, placitura non dubito, quæ dicentur ab eo quem ipse in Ecclesia suam et generatum spiritualis uberis vitali luce nutrit. Etenim pios parentes, cum primum parvulos eorum natura provocat ad loquendum, suaviore quodam gaudio infantæ ipsius illimate lingue balbutiens sermo delectat. Et tunc eorum loquendi modus est dulcior, cum adhuc trepidantibus labiis per infracta

verba nequeunt explicare quod cupiunt. Unde, fratres, quanquam tenuis sensu et lingua pauper, cælestia reverentissimi viri merita æquiparare non valeam; illa me tamen ratio quam maxime consolatur, quia impossibilitatem stupentis ingenii mei magnitudo dilectionis excusat, nec aliqua me offensio de presumptione mordebit, ubi imperitiam commendat devotio, et ubi amor verecundiam vincit. Quis itaque, carissimi, in laudem beati Eusebii non tota animositate prorumpat, cujus gloriam, etiam nostra lingua reticeat, toto pene orbe innumerabilium virtutum ejus monumenta testantur? Hic namque est de quo tanta fuit divini prærogativa iudicii, ut sicut relatio fidelium patrum in nostram quoque notitiam pertulit, cum ignotus huc properasset advena, concordantibus repente populorum votis, et sacerdos Christi, et pater nostræ fieret civitatis. Nec illud in electione ejus obesse potuit, quod videbatur ignotus; quoniam quem iudicia latebant humana, omnipotentis Dei latere præscientia non potuit. Denique vultis nosse quam speciali supernæ vocationis sit gratia consecratus? Ecce dedit eum vitæ integritas fideique perfectio, et præcipuum sacerdotum, et gloriosissimum confessorum. Hic docuit intra unius diversorii

septum varios cohabitantium mores in unam coire concordiam; tantaque apud illum fuit mensura et disciplina vivendi, ut quotidiano accrescente profectu habitaculum illud non jam diversorum congregatio clericorum, sed consacerdotum collegium videretur, in tantum ut tanquam de seminario optimi germinis per complurimas civitates expentibus populis largiretur lectissimos de sua institutione pastores. Erat enim in omnibus, tanto principe præcedente, spiritalium officiorum indefessa sedulitas, parcimonie sobrietatisque sanitas, caritatis dulcedo, mansuetudinis gratia, custodia castitatis. Quæ omnia, fratres, etsi generatio nostra adimplere non prævalet, habet tamen in patre optinio posteritas quid miretur. Quid illud dicam? Quod peregrinationem perpeti, exsilia pœnasque multiplices salutaris fidei assertionem promeruit; quod jejuniarum vigiliarumque exercitiis roboratus, nec a via veritatis inflexus, constantissimo **73** vigore pectoris de perfidie auctoribus triumphavit. Et inde est, carissimi, quod mors ejus omni vita est clarior, inde quod sacerdotium ipsius devotione fidelium perdurante communem mortalium non sentit occasum. Quid etiam de beatissimis septem fratribus Machabæis potissimum dicam? qui dum furentis Antiochi terrore calcato, legalia Testamenti Veteris præcepta non deserunt, ad consortia Regis æterni et beatam Evangelii gloriam pervenerunt. Et sicut fuit illis unius uteri germana nativitas, ita facta est eis unius fidei fraterna victoria. Qui in modum candelabri illius quod septeno lumine quondam lucebat in templo, septem passionum suarum lampadibus mundi faciem radiarunt. Et sicut illi tunc candelabro sacerdotis cura oleum pro luminis perseverantia ministrabat, ita his omnipotens Dominus ad illuminandam eorum fidem de thesauro gloriæ suæ S. Spiritus profudit unguentum. Inter hæc mater venerabilis talium filiorum morte lætissima una et sola crebrat tristitia, ne quis dulcium pignorum suorum pro sanctificatione divinæ legis aut nollet aut timeret occidi. Illa vero quanti miraculi res est, quod ad augmentum præsentis lætitiæ in unum diem assumptio sancti Eusebii nostri et Machabæorum victoriæ convenerunt! Quam similis corum pugna! Quam indifferens est triumphus! Illos enim Antiocho sævientis anxia obtulit mater; hunc insaniente diabolo in spiritale certamen credentium omnium mater sollicita produxit

A Ecclesia. Machabæi multimoda tormentorum genera patienter ac fortiter pertulerunt, ne porcinis caribus, quæ tunc habebantur illicitæ, devota Deo corda polluerent. Beatissimus autem pater Eusebius innumeris gravissimosque hæreticorum sustinuit cruciatus, ne Arianae inquinamento perfidie purissimi pectoris sui conscientiam macularet. Primus ex illis septem fratribus, ut audistis, quia immobilis perstitit, manibus pedibusque **74** truncatus est. Eusebius autem in veritate fidei perseverans hæreticæ voluntati nec itinere pedum, nec manuum subscriptione consentit. Secundus ex eis, ne caput veræ salutis amitteret, contentus est capitis sui cute nudari. At venerandus Eusebius, dum caput suum pro membris Ecclesiæ persecutoribus objicit, tegumentum cœlestis capitis non amisit. Tertius Machabæorum postulatus linguam constantissime protulit impiorum manibus abscondendam, ut quæ pro toto corpore fuerat prolocuta, totum corpus suum præiret ad Deum. Eusebius vero linguam suam adversus tyrannum fidei et expugnationem diabolici erroris armavit, non timens amittere quam sciebat sibi et amissam perire non posse. Quartus autem, quintus, et sextus, ut lectum est, sine descriptione pœnarum, Antiochum regem verbis acrioribus increparunt. Eusebius nihilominus inter innumera tormenta ac diversa supplicia, tam fortia, tam magnifica est locutus, ut increpatione verborum ejus inopia perfidorum pectora torquerentur. Septimus etiam in paternæ legis defensione persistens, Antiochum doli plenum, honores ac divitiis promittentem mirabili magnanimitate contempsit. Eusebium autem nec honoris sacerdotalis ambitio, nec paupertas exsilia veræ fidei propugnacione divertit; sed per sanctam inopiam ineffabiles divitiarum acquisivit, et sacerdotium suum sacerdotii ipsius amissione servavit. Gloriosissima etiam mater non centibus filiis iratum superavit Antiochum, et Ecclesiæ Christi, Eusebio vincente perfidiam, ipsum impietatis auctorem diabolium, reddita mundo veritate, calcavit. Hæc est igitur beatissimo confessori cum Machabæis fratribus certaminis gloriæque communio. Hujus diei nobis est annis omnibus multiplicanda et honoranda festivitas, in quo in æternam beatitudinem et assertores Testamenti Veteris transierunt, et novi Evangelii propugnator assumptus est.

SERMO XXIII.

Item de S. Eusebio et de Machabæis IV.

ARGUMENTUM.—Rursum præclare ab Eusebio res gestæ; collegium imprimis sacerdotum ejus opera institutum, ac fidei confessio suppliciaque Machabæis inflicta recitantur.

Quoniam, dilectissimi fratres, beati patris nostri summi sacerdotis et confessoris Eusebii indignus sim filius et minimus servus, insignibus tamen meritis ac virtutibus vel exiguum dependo pro viribus servitutem. Etsi hæc ille in cœlestibus agens, et cœtui associatus evangelico non requirit, nos tamen nostri memores ingerimus quod debemus. Quod quidem illa quam maxime confidentia audeo, quia non dubito eum, quamvis a me humilia et parva dicantur, famuli ac nutritii sui sermone non examinantis iudicio, sed diligentis affectione pensare. Atque-ideo omni cum gaudio obsequium patri, officium sacerdoti, honorem deferimus confessori. Hic itaque cum in hac urbe dispensante Deo summi gradum pontificii suscepisset, ut universo clero suo spiritalium institutionum speculum se cœleste præberet, omnes illos secum intra unius septum habitaculi congregavit, ut quorum erat unum atque indivisum in religione propositum, fieret vita victusque communis. Quatenus in illa sanctissima societate vivendi invicem sibi essent conversationis suæ et iudices et custodes: et dum alter alterius humilitatem præfert, continentiam stupet, suspicit castitatem, patientiam laudat, miserantis animi prædicat bonitatem, jejunia vigiliisque miratur; omnes

ab omnibus discerent quoa in se singuli non habebant. Quæ cum ita essent, in universorum tamen pectora honorum omnium plenitudo magni ejus Eusebii de fonte manabat; atque ita fiebat ut dum in divina præcepta exemplis se mutuis excitant, in diversorio illo non tam hominum esset congregatio quam virtutum. Cum vero Christianam fidem et ecclesiasticam pacem toto orbe Ariana turbaret impietas, et Divinitatis rebelles, terrore regio, exsiliis diversisque suppliciis in consensum perfidie suæ simplices quosque cogeret sacerdotes; Eusebius noster supra petram suam constitutus fundamentum, tantus ac talis emicuit, ut eum inter fremitus fluctuum mundanorum nullus error involveret, potestas nulla terreret. Nam, ut relatio paterna nos docuit, ita humili angustoque carcere clausus reseratur, ut neque stans neque jacens haberet porrigendi sui corporis libertatem. Premebatur quidem habitacione pœnali, ne inclinum caput erigeret, sed passionis ipsius merito verticem suum attollebat in cœlum. Arctabatur nihilominus carceris brevitate, ne lassantia in requiem genua relaxaret; sed veritatis gradiendo semitas per **75** amœna paradisi incorruptæ fidei suæ vestigia dilatabat. Subtrahuntur etiam illi, ut ipsius scripta testantur, cibi potusque ministeria; sed nulla ille carnalis escæ fatigabatur inedia, qui consistendo æternitatem Christi cœlesti Verbi pane vivebat. Nec cogi unquam potuit ut imperio perfidorum necessitate

corporea statum fidelis animæ subjugaret. Et quamvis beatus Eusebius in tanto fidei prelio adversa omnia, Deo, cui militabat, juvante, superaret, omnes tamen illas jacendi angustias, atque illam famis inopiam tolerabilibus perfererat, qui exercuerant illum; lectulus durior et sanctoris propositi continuata jejunia. Hic vere cum apostolo Paulo et dicit et docet: *Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames (Rom. vii)? et reliqua.* Et recte non potuit a Christo tribulationibus et angustiis separari, qui non potuit cogi ut a Patre Filium separaret. Et quamquam de suavitate gestorum ejus nulla sit invicem nobis dicendi audiendique satietas, nec beatissimorum tamen Machabæorum silentio est prætereunda victoria (*II Mach. vii*), quia et ipsos hic idem dies ereptos sæculo magno cum triumpho transmisit ad cælum. Et quamvis chorus ille fortissimus ad Deum suum inter tormenta transierit, non tamen impar est Eusebius, qui confutata perfidia ad eundem Deum victa post tormenta migravit. Et ut manifestius advertamus Eusebii nostri inferiorem non fuisse victoriam, illi veteri pro lege certarunt, hic novo pro Evangelio dimicavit, illi pro præceptis quidem Dei subjacere supplicii, Eusebius autem pro Deitatis ipsius veritate conflixit; restiterunt illi Antiocho regi, ne illicitis tunc carnibus vescerentur, obstitit ille diabolo, ne hæretici sermonis fermento panem nobis dominicum **76** macularet. Exsulemus itaque, fratres, Deo nostro agentes gratias, quia sub hac præsentis diei devotione gemina festivitate lætamur,

SERMO XXIV.

De natali unius confessoris pontificis.

ADMONITIO.

De hujus sermonis auctoribus confer quæ in appendicis præfatione scripsimus.

ARGUMENTUM. — Cum Dominus singulis dividat prout vult munera sua, non quantitas, sed usus cælestis gratiæ in reddenda ratione a Deo penditur.

Scriptum est in lectione evangelica quia homo quidam peregre proficiscens vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii duo, alii vero unum: unicuique secundum propriam virtutem; et profectus est statim (*Matth. xxv*).

Homo iste paterfamilias Dominus Christus est, qui ad Patrem post resurrectionem victor ascendit, vocatis apostolis doctrinam Evangelicam tradidit. Non pro largitate et parcitate alteri plus, et alteri minus tribuens; sed pro accipientium viribus: quomodo et Apostolus eos qui solidum cibum accipere non poterant, lacte potasse se dicit. Denique et illum qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, simili receipt gaudio, non considerata lucri magnitudine, sed studio voluntatis. In quinque, et duobus, et uno talento vel diversas gratias intelligamus, quæ unicuique traditæ sunt; vel in primo omnes sensus examinato, in secundo intelligentiam et opera, in tertio rationem, qua homines a bestiis separantur. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, operatus est in eis, et lucratus est alia quinque. Acceptis terrenis sensibus cælestium sibi doctrinam duplicavit, ex creaturis intelligens Creatorem, ex corporalibus incorporalia, ex visibilibus invisibilia, ex brevibus æterna. Similiter qui duo acceperat lucratus est alia duo. Et iste pro viribus quidquid in lege didicerat in Evangelio duplicavit, sive et scientiam, seu opera præsentis vitæ futuræ beatitudinis typum intellexit. Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis. Grande tempus est inter ascensionem Salvatoris, et secundum ejus adventum. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus ejus: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Accessit autem et

C qui duo talenta acceperat, et ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus ejus: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Utrique servo, ut ante jam dixi, et qui de quinque talentis decem fecerat, id est de quinque corporis sensibus spiritaliter agens multiplicaverat, et vitam actualem bene peregerat; **77** et qui de duobus quatuor, id est qui hoc quod intellexit fratribus prædicavit, et opera complevit, et eosdem proximos, per bonum suum exemplum ad fidem duxit Christi, eidem patrisfamilias sermo blanditur, atque dicitur ei: Euge, quod est, bene gaude. Et notandum quod omnia quæ in præsentī habentur, licet magna videantur et plurima, tamen comparisone futurorum pauca et parva sunt. Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, id est in æterna quiete. Quid autem magis potest dari fideli servo, quam esse cum Domino, et videre gaudium Domini sui? In æterna etenim beatitudine collocatus, quod non habuerit in merito, habebit in caritate; et tale gaudium habiturus erit de alterius gloria eminentiore, ac si sua esse videatur. Intra, inquit, in gaudium domini tui; ac si dicat: Suscipe quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Sed homo iste peregre proficiscens servis suis bona tradidit, quia fidelibus sanctis spiritualia dona concessit. Et uni dedit quinque talenta, alii duo, alii vero commisit unum. Quinque enim sunt corporis sensus, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus et tactus. Quinque igitur talentis donum quinque sensuum, id est exterior scientia exprimitur, duobus vero intellectus et operatio designatur. Unius autem talenti nomine intellectus tantummodo designatur. Sed is qui quinque talenta acceperat, alia quinque lucratus est: quia nonnulli sunt qui, etsi interna ac mystica penetrare nesciunt, pro intentione tamen supernæ patriæ, docent recta quæ possunt, de ipsis exterioribus quæ acceperunt; dumque se a carnis petulantia, a terrenarum rerum ambitu, atque visibilibus voluptate

* Tota hæc phrasia manca videtur nec facile restitui posseti. EDIT.

custodiunt, ab his etiam alios admonendo comescunt. Et sunt nonnulli qui quasi duobus talentis ditati intellectum atque operationem percipiunt, subtilia de internis intelligunt, mira in exterioribus operantur. Cumque et intelligendo et operando aliis prædicant, quasi duplicatum de negotio lucrum reportant. Bene autem alia quinque, vel alia duo in lucrum venisse referuntur: quia dum utrique sexui prædicatio impenditur, quasi accepta talenta geminantur. Sed is qui unum talentum acceperat, abiecit fodit in terram, et abscondit pecuniam domini sui. Talentum in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare, lucrum spirituale non querere, cor a terrenis cogitationibus nunquam levare. Sunt namque nonnulli qui donum intelligentiæ perceperunt, sed tamen sola quæ carnis sunt sapiunt; de quibus per prophetam loquitur: *Sapientes sunt, ut faciant mala (Jerem. iv)*; bene autem facere nesciunt. **78** Sed dominus qui talenta contulit, rationem positurus reddit, quia is qui nunc pie spiritualia bona tribuit, districte in iudicio merita exquirat. Quidquid quisque accepit considerat, et, quod lucrum de acceptis talentis reportet, pensat. Servus qui geminata talenta retulit, a domino laudatur atque ad æternam remunerationem perducitur cum ei voce dominica dicitur: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui*. Pauca quippe sunt omnia bona præsentis vitæ, quamlibet et multa videantur. Sed tunc fidelis supra multa constituitur bona, quando, devicta omnis corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa cœlesti sede gloriatur. Tunc ad gaudium Domini sui perfecte intronitur, quando in illa æterna patria assumptus, atque angelorum cœtibus admixtus, sic interius gau-

det de munere, ut non sit jam quod exterius doleat de corruptione. Depositionem [F. depositionis] ergo istius sancti solemniter celebramus, cujus talenta ista superius nominata credita non ignoramus. Quid sit depositio? non tantum illa quæ sepeliendis in terra membrorum reliquiis clericorum manibus procurata est, sed et illa qua homo vinculis carnalibus absolutus, liber iturus ad cœlum talenta sibi credita Domino suo duplicata reportavit. Ipsa plane est depositio, in qua concupiscere abjicimus, cessamus delinquere, peccare deponimus. Et ideo hæc dies pro celebritate maxima procuratur, quia vera est et summa festivitas mortuum esse vitii, soli vivere iustitiam. Nam et natalis dicitur, quod delictorum carcere liberati, libertate nascimur Salvatori. Natalem igitur, sicut dixi, patris nostri istius celebramus confessoris, in cujus laudibus primum illud dicendum est, quod fuit in sacerdotio suo innocens: mansuetus et innocens, ut esset pariter et astutus. Sic mansuetus, ut misceretur in eo severitas lenitati. Sic humilis, ut in ipsa humilitate majoris reverentiæ auctoritate præcelleret. Fuit ergo innocens et astutus. Implevit dictum Domini qui ait: *Estote astuti ut serpentes, innocentes ut columbæ (Matth. x)*. Fuit innocens in sanctæ Ecclesiæ administratione, astutus in catholicæ fidei passione. Semper enim sicut serpens, cum in persecutione patitur, astutia quantum caput suum tuetur, cætera membra contemnit. Legerat enim dicente Apostolo: *quia iri caput est Christus (I Cor. xi)*. Qualis sit vir beatus iste confessor hic intelligimus; unde pro merito suo et hic summum meruit sacerdotium, et postea apud Dominum coronam confessionis accepit: isto adjuvante qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXV.

In dedicatione ecclesiæ.

ADMONITIO.

In codice Vat. Regiæ num. 539 hic sermo S. Maximo ascriptus in hanc classem a nobis refertur, quod elegantiori dicendi ratione sanctissimus idem episcopus uti consueverit, nobisque posteriori ætate confectus videatur.

79 ARGUMENTUM. — *Festivitates dedicationum ecclesiarum nihil minus colendæ sunt quam natalitia sanctorum. Hodiernam dedicationem solemniter colamus cum psalmis, et de tanta festivitate gaudeamus.*

Hodie, dilectissimi fratres, anniversariam hujus sanctæ ecclesiæ consecrationis festivitatem totis nisibus mente devota celebremus. Pulsemus ergo, carissimi, affectu pio, corde devoto, supplicando misericordiam Domini, ut clementiæ suæ nobis tribuat felicitatem, et indulgentiæ remissicnem, atque regni cœlestis pandat introitum, ut in cœlesti templo, et in superna ac æterna Ecclesia sanctorum consortio æternaliter potiamur. Igitur sanctum est, fratres, ac Deo placitum, ut dedicationem hujus ecclesiæ præcipua devotione veneremur. Recte ergo festivitates et consecrationes SS. ecclesiarum venerabiliter colunt, qui filios se sanctæ Dei Ecclesiæ esse cognoscunt. Hæc enim mater est omnium credentium, quæ natos ad mortem regenerat ad vitam. Idcirco, carissimi, summopere omnes qui Christiano nomine censentur et filii Dei vocantur, oportet sacrationes novarum ecclesiarum solemniter et decenter celebrare, studiosissimeque venerari, et totis nisibus in eis Domini auxilium implorare. Non enim dubium est Dominum omnipotentem in templis manufactis habitare, et corda eorum qui ad ea conveniunt, et eorum dedicationes venerabiliter colunt, spiritualiter invisere, atque cunctos inibi deprecantes adjuvare, et eorum necessitatibus subveniri. Majoris itaque gloriæ et venerationis in Novo Testamento, et in isto tempore solennia dedicationum novarum ecclesiarum sunt veneranda, quam Veteris Testamenti observatio, et legis præcessio instituerit. Quoniam sicut major redemptionis Christi sanguine postea in populo facta est

Christiano, ita major et multo amplior veneratio dedicationum et consecrationum ecclesiarum, in quibus quotidie ipsius Domini nostri Jesu Christi corpus et sanguis immolatus a fidelibus sumitur, est præparanda ac fideliter amplectenda. Attendere etiam oportet unumquemque fidelem quanta est consecratio dedicationis ecclesiæ, et quanta oratio in ea ab episcopo, sive a cæteris sacerdotibus et ministris exhibetur, qualiter ex mysterio dedicationis et consecrationis, et ex intentione orationis, corda fidelium accendantur, atque diligentissime omnes templi consecrationis festa venerentur. Flexis enim poplitibus a summo pontifice et a cæteris sacerdotibus et Dei ministris agitur litania, deinde reliquæ orationes, sicut ordo ecclesiasticus docet. Imploratur enim Domini majestas ab episcopo, et a suis sacerdotibus, et reliquis ministris, in consecratione ecclesiæ novæ, ut omnium adventantium ibi preces a Domino exaudiantur, anxietatesque omnium ibi orantium relaxentur, peccata deprecantibus remittantur, agritudines sanentur, vota suscipiantur, desiderata impetrentur, postulata concedantur, perpetualiter cuncti ad eam confugientes, et in ea orantes, a Domino ab omnibus malis liberentur, et a Domino conserventur, sive a malis omnibus illesi misericorditer liberentur, cætera quoque quæ in serie precum dedicationis et consecrationis ecclesiæ continentur, et eundem deprecantium continet modum. Multi ergo sancti, qui modo in cœlis inter catervas sanctorum gloriantur, Dei templa in præsentī ecclesia consecrantur, quorum ædificia una cum consecrationibus eorum adhuc manent, et quorum parietes hactenus consistere **80** videntur. Nulli ergo dubium est eorum preces a Domino exaudiri, et eorum impetrata adimpleri, quorum animæ sunt in cœlis animarum sancto-

* Series orationis postulare videtur ut legamus *consecraverunt*. Edr.

rum coeuales. Si enim viventes in carne ecclesias plantaverunt et construxerunt, et suis precibus consecraverunt, atque ea quæ in dedicationibus eorum sanctis precibus poscentes impetrare, ut certum est, meruerunt, quanto magis modo cum Domino regnantes eorum postulata et impetrata suis meritis in eis redundant, qui ad eadem templa devote deprecari advenientes, et eorum dedicationis festive venerantes conveniunt, seu venerabiliter celebrantes colunt? Sicut enim præfati sancti sive cuncti sancti patres ex his factis retributionem perceperunt perpetuam, et gloriam æternam adipisci meruerunt, sic et modo omnes eorum vestigia imitantes præmia æterna Domino annuente adipisci indubitanter mereantur. Quare de re summopere pensandum est omnibus, ut eorum vestigia in quantum possunt imitentur et ad ecclesias quas illi consecraverunt, sive successores eorum postea dedicaverunt, seu quotidie dedicant, humiliter conveniant, quatenus eorum postulata sibi impetrare valeant tam suis bonis intentionibus et bonis actibus, quam et eorum sacerdotum qui ipsas ecclesias dedicant, atque ipsorum sanctorum quorum reliquias inibi collocant, et quæ ipsis Ecclesiis venerantur, precibus ea quæ postulata impetrare mereantur. Idcirco, fratres carissimi, vos monemus ne ista in vanum assumatis, nec cessare permittatis; quoniam si dedicationes novarum ecclesiarum venerabiliter colitis, et earum solemnitas studiosissime celebratis, ea quæ ipsi sancti sacerdotes in ipsis dedicationibus Ecclesiarum pro vobis et pro cunctis ibi orantibus petierunt, Domino auxiliante, misericorditer impetrare gaudebitis; id est ut vestræ orationes in consecratis ab eis locis et in Dei Ecclesiis exaudiantur, et ea quæ in eis impetrare nitimini, tam a præsentis sæculi quam et a cunctis tribulationibus et a peccatis, sive ab omnibus tribulationibus et malis liberamini, et ea quæ ad celestia pertinent, et ad societatem sanctorum sive requiem sempiternam, Domino miserante, dulciter impetrabitur, et insuper omnia quæ humiliter in eis et fideliter petitis, misericorditer Domino tribuente adipisci valebitis. Si ergo Dominus magister noster Jesus Christus ad festum dedicationis templi venire dignatus est, quanto magis nos ad festivitates dedicationum Ecclesiarum venire debemus, et eas solemniter, prout potuerimus et Dominus dederit, mente et corde solemniter et venerabiliter celebrare debemus? Audistis namque, fratres carissimi, ex lectione evangelica quod *facta sunt encœnia Jerosolymis, et hiems erat, et ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis (Joan. x)*. Encœnia autem vocabantur solemnitates sancti templi consecrationis et dedicationis, quas Dei populus ex patrum traditione et ex antiqua consuetudine per singulos celebrare annos consuevit. Quorum exempla hodierna die nos imitantes juxta Christiani orbis morem annuam nostræ Ecclesie dedicationis diem divinis laudibus, vigiliis, sive cæteris bonis studiis et orationibus agere studemus solemnem. Nihil enim festivitates dedicationum Ecclesiarum minus colendæ et venerandæ sunt, quam natalitia sanctorum, quoniam in ipsis ecclesiis Deo dedicatis multi sancti orando et legitime certoque gloriam et societatem sanctorum adipisci meruerunt. Si ergo Dominus et magister noster Jesus Christus ad novi templi dedicationem, et ad sacrati templi festum, et ad diem ejus consecrationis advenire voluit, et ipsam festivitatem cum aliis populis solemniter **81** celebrare studuit, qui nullo pondere peccati gravabatur; quanto magis nos, qui oneribus peccaminum multorum gravamur et premimur, ad prædictæ una cum nobis subditis populis cæteris advenire decenter et eas celebrare solemniter debemus, ut deprecata et postulata sanctorum sacerdotum qui eas consecraverunt, Domino annuente, adipisci mereamur. Festivitatem quoque hanc nos eo majore devotione celebrare oportet, quo eam Redemptori no-

stro gratissimam esse cognoscimus. Oppidè autem Domino grata ipsa devotionis templi festivitas fuit, quando ipse in illa templum ingredi et sermonem facere ad populum voluit, divinitatis suæ sacramenta inibi pandere dignatus est. Condigno [F. condigne] enim in ecclesiis Deo ab episcopis et sacerdotibus divinis precibus dicatis visibiliter signa innumerable sunt, sed invisibiliter majoris virtutis miracula prodeunt. Corpora namque sanantur exterius, sed vulnera animæ relaxantur interius. Hoc autem quod exterius Domini gratia visibiliter demonstratur, hoc interius spiritually divina virtus invisibiliter operatur. Nam multo magis est interius animas renovari et a vulneribus suis resuscitari, quam exterius corpora sanari. Unum quippe carnaliter corporalibus oculis demonstratur, aliud invisibiliter divina virtus operatur. In dedicationibus quoque ecclesiarum multa signa nostris temporibus videmus peracta. Idcirco nos dedicationes et solemnitates consecrationum novarum ecclesiarum solemniter venerari oportet, ut sicut aliorum corpora in eis sanari et reformari videmus, ita animæ nostræ sanentur, et interius Domini misericordia renoventur atque a peccatis resuscitentur. Peccata quoque relaxentur, et divinæ miserationes implorentur. Illuminantur namque in ecclesiis Deo dicatis visibiliter cæci, sed corda fidelium in eis invisibiliter gratia sancti Spiritus illustrantur. Leprosi ergo visibiliter sanantur, sed invisibiliter hi qui variis doctrinis et cogitationibus, sive hæresibus, sunt aspersi, spiritualiter in ecclesiis Deo dicatis corda eorum tanguntur, et ad fidem catholicam, sive ad bene agendum convertuntur. Auditum quoque in prædictis sanctis locis visibiliter recipiunt surdi, sed invisibiliter aures præcordiorum sancti Spiritus illustratione aperiantur, quatenus ea quæ Dei sunt audire et intelligere valeant. Sic et cætera quæ in miraculis visibiliter in Deo dicatis locis demonstrantur præfixum continere videntur sensum. Ideo, fratres, oportet ut talia sacramenta impetraturi sive adepturi, ad ecclesias consecratis precibus humiliter vos et nos, sive nos convenire, et festivitates dedicationum novarum ecclesiarum venerabiliter venerari et solemniter celebrare, quatenus Domino annuente prædicta beneficia, sive majora, in eis impetrare et percipere mereamur. O quam veneranda dies, in qua parietes hujus templi divinis precibus consecrati sunt! O anabilis et benedicta dies, in qua domus hæc Domino divinis cultibus et sacris actionibus est dedicata, ut in ea perpetually nomen Domini invocetur, et orationes omnium in ea pie deprecantium a Domino exaudiantur, suarumque petitionum vota precibus a cunctis impetrentur, atque salutis æternæ remedia percipiantur! Osacratissima dies, in qua parietes hujus diei [F. ædis] sacris unctionibus sacri chris-matis sunt delibuti, ut in demum populi oblationes Domino offerantur, et sacrificia in ea Domini sacerdotes consecrent, et illa quæ dudum in ea licitum agere non erat, post consecrationem hodiernæ diei licitum fieret; et quæ antea nulli in ea licitum **82** erat peragi, omnibus sacerdotibus licitum foret in posteris sacerdotaliter frui! O totis nisibus amplectenda et amanda dies, venerabiliterque ab omnibus colenda, in qua altaria hujus templi Domini divinis unctionibus sunt delibuta, et sancti chris-matis unctione ab episcopo venerabiliter inuncta, atque divinis precibus consecrata, ut super ea sacerdotes futuris temporibus hostias immolent, corpusque Domini super ea licenter et sacerdotaliter divinis precibus conficiant, si quæ in eis nec contingere ante consecrationem eorum fas erat, post consecrationem iterum fieret, quatenus sacratio licita corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi nobis ad præsentem et perpetuam salutem proficiat, seu reliquis quoque populis et nobis expiatio fiat, atque æternæ beatitudinis præmia misericorditer det! O vere amanda et solemniter colenda hodiernæ festi-

stivitatis et dedicationis hujus sancti templi beata dies, in qua fundamenta et pavimenta sive tecta hujus templi ab episcopo divinis orationibus sunt dedicata, ut quæ antea domus vocabatur, postmodum ecclesia ad adorandum et conveniendum vocaretur, quatenus ad eam religiose convenientes, et in ea pie orantes, justorum desideriorum suorum petita perciperent, veniamque impetrarent, et consolationem invenirent, et a vaniloquis seu a vanis cogitationibus se semper in ea custodirent; orationi quoque insisterent, aures cordis et corporis ad Dominum dirigerent, Dominique misericordiam implorarent, et æternæ vitæ præmia perciperent! Tantæ enim venerationis erant apud patres nostros dedicationes ecclesiarum et solemnitates earum, quantæ ipsius Resurrectionis Domini et Nativitatis, seu Pentecostes dies. Nam nonnulli sancti Patres, ut legimus, quærentes pignora SS. martyrum in quorum honoribus desiderabant habere ecclesias, sed non inventientes, quoniam nec corpora eorum adhuc inventa erant, nec reliquias eorum habere poterant; prædicti ergo sancti Patres tamen ecclesias fabricabant, et altaria in eis erigebant, atque in honoribus eorum sanctorum quorum desiderabant habere pignora divinis cultibus et precibus consecrabant. Pannos super altaria jam sacrata mittebant, et postmodum super defunctos ponebant, qui et in nominibus et meritis eorum sanctorum in quorum honoribus ipsa altaria sacrata erant, statim resuscitabantur atque sani ut prius efficiebantur. Ideo ut res *, nemo potest enarrare aut scribere quanta veneratione sacrata templa et altaria sunt colenda et veneranda, de quibus et in quibus hæc et innumerabilia miracula leguntur, et mirabiliter manifestissime demonstrantur. Quanta enim miracula in solemnitatibus dedicationum ecclesiarum mirabilibus nodis et manifestissimis indicis nostris temporibus misericordia Dei aperte facta, et manifestissime demonstrata, nobisque videntibus prodita nec scribere, nec scribere, aut judicare præ multo potest! Idcirco sunt totis nisibus dedicationes novarum ecclesiarum sive reconciationes ab omnibus colendæ et devotissime venerandæ, ut similiter futuris temporibus in eis vel eo amplius fiant, et nomen Domini magnifice in cunctis progeniebus et generationibus ab omnibus hominibus laudetur. Si autem gentiles dedicationes eorum idolorum festive colebant, et adhuc locum, sicut Nabuchodonosor et de aliis gentilibus multis legitur, quanto magis Christiani solemnitates dedicationum sanctorum ecclesiarum colere, et honorabiliter venerari, et solemniter celebrare debent, in quibus sacramenta corporis Christi et sanguinis a sacerdotibus divinis precibus efficiuntur, atque **83** majora miracula et signa quam in idolis gentium, innumerabiliter quotidie gratia Domini apertissime demonstrantur. O quam veneranda et venerabiliter colenda est sanctæ ecclesiæ istius hodiernæ festivitatis consecratio, in qua visitant angeli orantes et quærentes toto corde Dominum, et mirabiliter protegendo custodiunt, ut ait propheta: *In conspectu angelorum psallam tibi, et confitebor nomini tuo (Psal. cxxxvii)*! O quam venerandus locus Domino dedicatus est iste, in quo spiritus coelestes, angeli quoque atque archangeli, throni et dominationes, principatus et potestates, diu noctuque incessanter penetrant spiritualiter corda fidelium, cunctosque ad bene agendum nutu divino instigant, atque ad perpetuas æternitates instigando et comitando, persæpe quoque visitando et concorditer custodiendo deducunt! Quantum enim melius sit in ecclesiis Deo dicatis orare et sacrificia offerre, quam in aliis locis non consecratis, in precibus dedicationis ecclesiæ ostenditur, et ipsa signa ac miracula quæ in eis divinitus precibus eorum sanctorum sunt in quorum memoriis et honoribus dedicantur, manife-

stissime declarant atque apertissime demonstrant. Quis autem unquam in locis non consecratis tot signa et miracula fieri vidit sicut in consecratis et ab episcopis et sacerdotibus divinis precibus dedicatis? Dicat namque, si vult, aliquis, ut respondeatur illi; et si non vult dicere, erubescat, in perpetuum sileat. Si enim non vult, nec valet, cæcum cor habens, spiritualiter cognoscere, saltem a signis et multis miraculis quæ in eis divinitus sunt cognoscat. Sed signa et miracula, ut ipsa Veritas ait, non sunt fidelibus, sed infidelibus. Unum autem in domibus et ecclesiis non sacratis agere non prohibetur, aliud vero minime conceditur. Non prohibetur enim orare ubique, quoniam Dominus ubique oratur, et a recte quærentibus invenitur; sed in ecclesiis consecratis nostra petita sæpius, ut ipsi cognoscimus et experimento persæpe didicimus, percipimus quam in aliis non consecratis locis, sicut manifestissimis indicis in multis infirmis et anxiantibus declaratur. In ecclesiis quippe et oratoriis Deo dicatis sæpiissime videmus cæcos illuminari, claudos reformari, leprosos mundari, et reliqua innumerabilia signa manifestissime fieri; in aliis vero locis hæc non ita reperimus fieri, nisi devotione eundi, aut redeundi ad sancta loca, aut in bona devotione permanendi. Sacrificia ergo offerre, aut corpus Domini conficere nullo modo legitur aut veraciter scimus in aliis locis juste fieri, nisi in locis Deo ab episcopis dicatis, nisi causa hostilitatis aut summæ necessitatis; et hoc non in mansionibus aut in domibus non sacratis, sed in tabernaculis dedicatis ab episcopis et altaribus a pontificibus sacra inunctione inunctis, a divinis precibus consecratis. Hoc vero summa ex necessitate et itinere procul ab ecclesia positus, ne populus sine missarum solemnitate et sacramenti corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi perceptione remaneat, ab antiquis Patribus et sanctis prædecessoribus nostris nulla alia ex occasione atque pigritia, seu præsumptione, sed prædicta necessitate concessum esse legimus. Aliter quoque, nisi ut præfixum est in locis non consecratis missarum solemnitas agere non licet, et hoc nisi ex summis et prædictis necessitatibus fieri nullo modo licet, quoniam lex divina admodum præcipiens ait: *Vide ne offeras holocausta tua in omni loco, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus (Deut. xii)*. Et alibi: *Recte offert, sed non recte dividit (Genes. iv)*. Recte offert qui ad ecclesiam necessitate præoccupante aut infirmitate, venire non potest, **84** et abire ubi Deus adoratur; sed non recte dividit qui in locis illicitis et minime consecratis missarum celebrationes peragit. Multo melius est missas non cantare aut audire, quam in locis illicitis missas cantare aut audire. Quoniam qui illicita agit et prohibita facit non modicum errat, et nimis peccat. Et nisi poenitentiam canonicè et juste in hoc sæculo ex hoc egerit, maximam condemnationem in futuro iudicio propter hoc indubitanter percipiet. Multa vero et innumerabilia exempla ex his in supradictis legalibus, et in aliis canonicis et divinis librisveniuntur, quæ hic pro prolixitate distulimus inserere, et pro fastidio ac labore scriptorum sive lectorum hic non inseruimus. Nam si quis et potiora et plura exempla invenire desiderat, in præfixis libris sufficienter legendo et diligenter quærendo invenire poterit. Nobis autem in prælibatis exemplis credendo, et præceptis Domini obediendo, sanctorumque Patrum decreta non violando et illicita vitando, sufficit. In canonibus ergo supradicta valde prohibita a sanctis Patribus legimus, et agere illicita esse scimus. Nemo ergo prohibita absque inevitabili necessitate faciat, quia nisi se correxerit et per satisfactionem emendaverit, sine certa damnatione non remanebit. Et nemo contra prophetas, aut contra Evangelia, aut contra decreta SS. Patrum, facit absque periculo. Videamus ergo,

* Aliquid deesse videtur; aut certe verba ut res redundant. EDIT.

* Vulgata legit: *Cave ne offeras holocausta tua, etc.*

fratres carissim., ne contra statuta SS. Patrum faciamus. Curramus ergo ad ecclesias Deo dicatas, et ibi oremus, ibique sacrificemus, quatenus peccatorum nostrorum remissionem inibi percipiamus, et consolationem de nostris anxietatibus, deprecantibus ipsis sanctis qui ibi coluntur, inveniamus, ut nostra ministeria in sacratis locis justius et sanctius peragamus, ne contemptores, sed obedientes præceptis Domini inveniamur. Festinemus autem currere devote ad ecclesias, colamusque venerabiliter earum encænia, et totis nisibus laudemus Dominum in hodierna dedicationis festivitate, ut gratiam Dei adipisci valeamus. Nam antiqui patres nostri templa destructa reædificabant, et altaria vetusta sive imminuta restaurabant, eorumque consecrationes decenter et solemniter multis sibi sociis convocantibus et adherentibus devotissime agebant, ipsaque Dei templa coronis aureis ornabant, et ipsa altaria auro mundissimo et gemmis pretiosissimis decorabant. Eorum igitur bono studio, sive promptissima voluntate etiam parietes auro purissimo fabricabant, et tam laquearia quam et pavimenta, seu ostia, auro mundissimo instaurabant. Dedicationes namque templorum in quibus divinum agebant officium per octo dies venerabiliter et sancte viventes venerabantur, et in eis octo diebus semper hymnis, et canticis, et aliis divinis laudibus in veneratione dedicationum templorum insistebant; solenniterque in omnibus cultibus octo dies degentes, gratias et laudes Domino semper agebant, et pro eorum sceleribus, sive totius populi humiliter posebant, veniamque flagitabant, atque Dominum summopere, extentis ad cælum manibus, intensissime et devotissime laudabant. Nos vero, quos Redemptor mundi demum pretiosissimo san-

guine suo redemit, multo magis eum laudare debemus, et dedicationes nostrarum ecclesiarum summopere venerari, eique semper gratias agere debemus, pro quibus sanguinem suum fudit, et quos a portis infernalibus redemit, et vitam prædicavit et donavit sempiternam. Si enim nos in prædictis rebus, et venerationibus, sive institutionibus ecclesiarum, remissiones et inutiliores illis inventi fuerimus, nullo modo ad illam gloriam quam illi perceperunt pervenire poterimus, quanto magis ad illam quam nobis postea Dominus promisit pervenire valebimus, quam oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. ii)? Ideo, fratres dilectissimi, dedicationem ecclesiarum et solemnitates earum summopere venerari debemus, ne cum negligentibus illam sententiam, quod absit, audiamus: *Maledictus homo qui opus Dei facit negligenter* (Jerem. xviii), ait; illam audire mereamur a Domino, quam ipse Dominus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ et animabus justis, sive divinis cultibus amabiliter insistentibus, in Evangelio promisit, dicens: *86 Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv). O quam magnum mysterium et quam admirabile sacramentum colitur hodie in terris! Nos quippe omnes veneramus hodierna die encænia sanctæ Dei Ecclesiæ, et psallimus Domino Deo vocibus humanis in terris, sed angeli canunt hymnos cælestes in superis. Nos etiam oramus in terris, angeli laudant Dominum in cælis. Nos quoque lætamur in terris, angeli et sancti Dei gaudent de tanta solemnitate in cælis. Oremus ergo in terris hodiernam dedicationem solemniter colentes cum psalmis, et gaudeamus de tanta festivitate, ut participes in cælis inveniri mereamur. Explicuit.

SERMO XXVI.

De primitiis et decimis.

ADMONITIO.

Cum hujus sermonis in codice Beneventano 1, pag. 11, S. Maximo attributi stylus longe sit stylo Maximiano dissimilis, eundem in supposititiis numeramus.

ARGUMENTUM. — *Ex Scriptura et ex ratione nititur auctor demonstrare primitias frugum omnium et fructuum Deo, uti supremo Domino, esse offerendas.*

Petimus, carissimi, caritatem vestram ut quæ pro salute vestra dicuntur attentius audiat. In longum quidem Scripturæ ordo digeritur; sed velut aliquantulum in memoriam teneatis, pauca vobis de pluribus commendamus. Dominus dicit in Evangelio: omnem decimationem vestram distribuite. Ipse per prophetam loquitur: *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibis in domo mea; et probate me in his, dicit Dominus* (Malach. iii). Et in Exodo (Cap. xxiii): *1 Primitias terræ tuæ defer in domum Domini Dei tui.* Paulus apostolus dicit: *Filii Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem* (Hebr. vii), id est a fratribus suis; *hilarem enim datorem diligit Deus* (II Cor. ix). Salomon dixit: *2 Alii dividunt spolia, et ditiora fiunt; alii rapiunt non sua, et semper in egestate sunt* (Prov. xi). Jesus filius Sirach dixit: *In omni dato hilarem sacvultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas. Da Altissimo secundum datum ejus; et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum, quoniam Dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi* (Eccli. xxxv). Augustinus dixit: *decimæ hæc etenim tributa sunt egentium animarum.* Quod si decimam dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis consequeris. Decimæ quidem ex debito requiruntur: quid si diceret Deus: *Nempe meus es, o homo; mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ sa-*

ligas, meus solis calor? Et cum omnia mea sint, tu qui manus accommodas, solam decimam merebaris; sed reserva tibi novem, da mihi decimam; si dederis mihi decimam, multiplicabo novem. Etiam sancti Patres ante datam legem studuerunt decimam Deo offerre, sicut Abraham de omnibus suis decimas obtulit Melchisedech; et Jacob ait: *Si fuerit Deus meus mecum, cunctorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi* (Gen. xxviii). Hinc etiam dicitur: *Decimas et primitias tuas non tardabis offerre Domino* (Exod. xxii). Salomon quoque ait: *Honora Dominum de tua substantia et de primitiis frugum tuarum, ut impleantur horrea tua saturitate, et vino torcularia redundabunt* (Prov. iii). Non eget Dominus Deus, non præmium postulat, sed honorem; Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam a nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam. Unde per prophetam dixit: *Primitias aræ tuæ et torcularis non tardabis offerre mihi.* Si tardius dederis, peccatum est: quanto magis non dedisse. De negotio, de artificio redde decimas. Cum enim decimas dando et terrena et celestia possis munera promereri, quare per avaritiam duplici benedictione defraudaris? Hæc enim est Domini justissima consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis; tu ad decimam revereris. Dabis impio militi quod non vis dare sacerdoti? Benefacere Deus semper paratus est, sed hominum malitia prohibetur. Decimæ etenim ex debito requiruntur. Et qui eas dare noluerit, res alienas invasit; et quanti pauperes in locis ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint, tantorum homicidio-

¹ Vulgata legit: *fraudulenter.* Vulgata habet: *Primitias frugum terræ tuæ deferres in domum Domini Dei.* Aliter Vulgata: *et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, etc.*

² Emendatur textus ex Vulgata: *Alii dividunt propria, et ditiores fiunt; alii rapiunt non sua, et semper in egestate sunt.*

rum reus ante tribunal æterni Iudicis apparebit, quia A in luxuriam nec in lucrum sæculi servetur, sed in thesauris cœlestibus per eleemosynam reponatur. Quidquid enim nobis Deus dederit plus quam opus est, non nobis specialiter dedit, sed per nos aliis erogandum transmisit. Hæc enim, fratres, secundum consuetudinem vestram libenter audite, et Christo Domino auxiliante, præstare contendite.

SERMO XXVII.

87 De honore et dilectione erga parentes, et de decimis.

ADMONITIO.

In eodem codice Beneventano hic quoque sermo S. Maximo attribuitur, quem Maurini in appendice serm. S. Augustini num. 276 collocant, atque a S. Cæsario conscriptum fuisse arbitrantur.

ARGUMENTUM. — *In eleemosynis faciendis ordo servandus, ac primo quidem parentibus necessaria tribuenda sunt, decimæque solvendæ. Genera eleemosynarum duo.*

Legimus, fratres carissimi, monente nos Domino per prophetam, parentibus nostris et honorem semper et amorem impendere. Et si forte evenerit ut aliqua paupertate laborent, necessitates eorum, secundum quod possumus, sublevare jubemur. Sic enim ait : *Si videris, inquit, nudum, cooperi eum, et domesticos seminis tui ne despereris (Isai. LVIII).* Hoc loco domesticos seminis parentes nostros intelligi voluit. Sed dicit aliquis : Quis est qui parentes suos odio habeat, ut hoc pro magno Dominus admonuerit per prophetam? Sine dubio, fratres, scivit Spiritus sanctus nonnullos homines qui, cum ad aliquos honores aut divitias undecunque acquisitas pervenerint, ita parentes suos pauperes despiciunt, ut eos nec videre dignentur. Quod qui fecerit, non solum peccatum, sed etiam grave crimen se admisisse non dubitet. Et forte evenit ut ille per divitias et superbiam crimina grandia vel peccata committat, et parentes sui pro ipsa paupertate et humilitate justitiam teneant. Et qua fronte dedignatur attendere parentes suos innocentes et justos, cum sit ipse peccator et injustus? Si quis ergo idoneus est, si aliquo parentes habuerit pauperes, ipsis prius necessaria tribuat, et sic indigentibus extraneis eleemosynam faciat; quia reliquis pauperibus, si tunc non dederit, dabit alius. Parentibus vero tuis pauperibus, si tu nihil largitus fueris, difficile est ut alius largiatur. Ipse est eleemosynarum ordo justus atque legitimus, ut prius tibi et tuis victum et vestitum sufficientem et medicrem, non pomposum nec deliciosum provideas. Deinde, sicut dixi, si qui sunt pauperes de parentibus tuis, quantum prævales largiaris. Deinde servos et ancillas tuas nec esurire nec algere permittas. Et post hæc, quidquid tibi Deus, sicut dixi, excepto victu et vestitu, dederit, non in terreno, ubi fures effodiunt et furantur, sed in cœlesti thesauro recondas, ut ubi fuerit thesaurus tuus, ibi sit et cor tuum. Et cum sacerdos clamaverit, Sursum corda, securi et in veritate respondeamus, Habemus ad Dominum. Quacunque enim Deus, excepto mediocri et rationabili victu et vestitu, sive de quacunque militia, sive de agricultura contulerit, non tibi specialiter dedit, sed per te pauperibus eroganda transmisit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre; quia, sicut dixi, hoc solum est nostrum, quod nobis vel nostris rationabiliter sufficit. Quidquid superfuert, Deus noster, sicut dixi, pauperibus erogandum transmisit, ac sic non solum decimas dare debemus, sed etiam de novem partibus quidquid solutis tributis vel splexitis sumptibus nostris, quasi aliis transmissum fideliter erogare debemus. Quod tamen si fecerimus, vere nostra sunt quæ donamus; si vero non facimus, nec illa nostra sunt quæ servamus; nec nos ipsi nostri sumus, qui ea servare videmur. Et tamen, fratres, non video qua fronte illi non offerimus parvum, a quo accepimus totum? Si velit Deus facere rationem nobiscum, et diceret : Terram quam colis ego feci; te ipsum, qui colis, et servos tuos, ego feci; animalia quæ te ad colendum adjuvant ego condidi; calorem solis ego tribuo, pluviam temporibus suis ego dispenso. Sed ad justam rationem tibi debes decimas reservare, et mihi novem partes. Sed non hoc quæro; misericors esse volo, et septuplum præbeo, ut quomodo ego misertus sum tui, sic tu miserearis pauperi. Si ergo, fratres, istam rationem nobiscum voluerit facere Deus, nunquid est quod respondere possimus? Et licet in multis sanctarum Scripturarum locis de his rebus admoneat Deus, tamen per Apostolum specialiter clamat et admonet dicens : *1 Habentes victum et vestitum, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et laqueum diaboli, et desideria multa et inutilia et nocua, quæ mergunt homines in interitum et perditionem; quia radix omnium malorum est cupiditas. Quam quidam appetentes naufragaverunt et inseruerunt se doloribus multis. Tu vero, homo Dei, hæc fuge, sectare vero justitiam, pietatem, fidem et caritatem (1 Tim. VI).* Rogo vos, fratres, ut de Scripturis reliquis taceamus, sententia ista apostolica unicuique Christiano sufficit. Vere dico, fratres, quod qui sub tali tonitruo de avaritiæ somno non surgit, non dormiens, sed mortuus esse credendus est. Et ideo, fratres, quia pro ista fragilitate carnali multi peccatis, tanquam circumvolantibus muscis, assidue inquietamur atque compungimur, ad portum misericordiæ Dei inter procellas mundi ipsius festinemus. Et forte aliquis interrogat quomodo ad hunc portum valeat pervenire; audiat Christum dicentem : *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur (Matth. V).* Et iterum : *Dare eleemosynas, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. XI).* Ergo justam Apostoli sententiam, si evadere de pelago mundi hujus cupimus, ante oculos semper habere debemus. Sufficiat nobis habere victum et vestitum rationabilem, non pomposum, non deliciosum; et quidquid amplius Deus dederit, non negetur usibus pauperum, quia per nos ipsis probatur esse transmissam. Et si id quod nobis superfluum est non dederimus, res alienas invasimus. Et quanti pauperes cum nostra conscientia fame mortui fuerint, causas nobiscum ante tribunal Christi dicturi sunt. Et quidem duo sunt eleemosynarum genera : unum quod pauperibus erogamus, aliud quod vicinis vel fratribus nostris, quotiescunque nobis peccaverint, indulgemus. Utrumque, Deo auxiliante, faciamus, quia unum sine alio nihil prodest. Sicut econtrario, si peccantibus indulseris, et esurientibus quantum prævales dare nolueris, sicut dixi, una sine alia tibi prodesse non potest. Nos vero, fratres, ista duo eleemosynarum genera nobis, quasi spiritualium SS alarum remigia præparemus, ut ad principalem patriam et illam cœlestem Jerusalem, omnibus terrenarum rerum cupiditatibus spretis, hisque expeditis, ac liberis virtutum pennis fulti, tanquam spiritales columbæ volare feliciter ac pervenire possimus; secundum illud quod Psalmista desiderat et supplicat dicens : *Quis dabit pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam (Psal. LVI)?* Certum est, fratres, quod nisi quisque de peccatorum glutino, et nimis [F. nemiis] impeditis ac laqueis mundi hujus animæ suæ pennas contulerit

¹ Vulgata legit : *Habentes autem alimentum et quibus tegamur, his contenti sumus, etc.*

expedire, ad veram requiem nunquam poterit pervenire. Nos vero, fratres, adjuvante Deo, impedimenta mundi hujus, si **90** a nobis ad integrum subtrahere non possumus, vel in quantum vires suppetunt temperare, vel ab eis recedere studeamus, ut nobis remaneant aliqua horarum spatia, in quibus lectioni vel orationi vacare possimus. Nam si totum a nobis occupatio terrena subtraxerit, timendum est ne nobis

veniat illud quod scriptum est : *Impedimenta hujus mundi fecere eos miseros*. Magis ergo, adjuvante Domino, laboremus, ut et in nobis vel ex parte aliqua impleatur illud quod de beato viro scriptum est : *In lege Domini meditabitur die ac nocte (Psal. 1)*. Quam rem Dominus sanctæ caritati vestræ per sua merita præstare dignetur. Qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXVIII.

De sancta Christi resurrectione.

ADMONITIO.

Temere quidem et hunc sermonem a scriptore codicis Casinensis 123 ascriptum S. Maximo fuisse, cuique eundem cum genuinis conferenti plane liquet.

ARGUMENTUM. — *Dies dominicæ Resurrectionis lætitiæ causam fidelibus præstat, quod dum Christus de morte triumphans ad vitam nunquam interituram remearit, nobis eandem non desaturam resurrectionem et gloriam ostendit.*

Non quo, fratres carissimi, quod mente concipio ore proferre, et cordis mei lætitiæ lingua non explicat. Hoc autem non solum ego patior, qui cupio enarrare quod sentio, sed etiam vos mecum patimini, plus exsultantes in conscientia quam in eloquio proferentes. Videretur mihi hæc dies cæteris diebus esse lucidior, sol mundo clarior luxisse, astra quoque omnia vel elementa lætari, et quæ patiente Domino proprium lumen detraxerant, et noluerant creatorem suum Dominum aspicere crucifixum. Ecce nunc victorem illum ab inferis resurgentem novo claritatis suæ provocat obsequio. Credit cælum, credit terra, et sagena quæ totum mundum piscata est, Judæos tenere non potuit. *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea (Psal. cxvii)*. Quomodo Maria Virgo Mater Domini inter omnes mulieres principatum tenet, ita et inter cæteros dies hæc omnium dierum mater est. Rem non novam dico, sed quæ Scripturarum vocibus comprobatur. Hæc et una de septem et extra septem est. Hæc dies quæ appellatur octava; unde et in quibusdam titulis superscribitur: Pro octava. Hæc est in qua Synagoga finitur, et Ecclesia nascitur. Hæc in cujus numero octo animæ salvæ factæ sunt in arca Noe. Et quidem necesse est infinita explicare. Dies non deficiet si voluerit omne diei exponere sacramentum. Hoc tantum dico, quod universa sabbati gratia et antiqua illa populi Judæorum in diei istius solemnitate mutata est. Illi in die sabbati non faciebant opus servile. Nos in die dominicæ, hoc est in die Resurrectionis, opus servile non faciamus, quia peccatis et vitiis non servimus: qui enim facit peccatum servus est peccati. Illi de domibus suis non egrediebantur, et nos de domo Christi non egrediamur, sumus enim in ecclesia. Illi non accendebant ignem in die sabbati; nos e contrario accendamus in nobis ignem Spiritus sancti, et omne vitium excoquemus peccatorum. De quo igne Dominus ait: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat (Luc. xi)*? Desiderat Dominus

ignem ardere in nobis, secundum Apostolum, Spiritum sanctum fervere, ut non refrigescat caritas. Illi per diem sabbati non ambulabant in itinere; perdidit enim eum qui dixit: *Ego sum via (Joan. xiv)*. Nos autem dicimus: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini (Psal. cxviii)*. Et iterum: *Viam veritatis elegi. Et: Viam justificationum tuarum edocui me (Ibid.)*. Illi de spinis Dominum coronaverunt; nos autem, si fuerimus lapides pretiosi, nostrum Dominum coronamus. Caput imperatorum sæculi istius ornant diademata; nos ideo in capite Regis nostri imponimur, ut ornetur a capite. Illi non receperunt Christum, et suscepturi sunt Antichristum; nos recipimus filium humilem, ut habeamus postea triumphantem. Et ad extremum noster hircus ante Domini immolatur altare; illorum hircus Antichristus consputus et maledictus projicitur in solitudine. Noster latro cum Domino ingressus est in paradysum; illorum latro homicida, atque blasphemus moritur in suo peccato. Illi Barabbas latro dimittitur; nobis Christus occiditur. Pro quibus universis, fratres carissimi, consona pariter voce cauteamus: *Hæc est dies quam fecit Dominus: exultemus et lætemur in ea (Psal. cxvii)*. Ignita romphæa et paradysi janua, quam nullus potuit confringere, hodie Christus aperuit, ad angelos dicens: *Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas confitebor Domino (Ibid.)*. Quæ cum semel aperta est, nunquam credentibus clauditur. Et ex eo tempore quo passus est Dominus, usque in præsentem diem, hæc porta clausa est et reserata. Clausa est peccatoribus et incredulis; reserata est justis et credentibus. Per hanc ingressus est Petrus, per hanc ingressus est Paulus, per hanc omnes sancti et martyres intraverunt, per hanc quotidie de toto mundo justorum animæ ingrediuntur. Quæ enim sunt portæ paradisi et portæ Ecclesiæ. Intramus in portam paradisi. Ita ergo debemus vivere, ne ejiciamur de domo illa, et ejecti foras a bestiis devoremur, quas alio in loco propheta formidans commemorans ait: *Ne trudas bestiis animam confitentem tibi (Psal. lxxiii)*. Ecco nunc Dominus stans in paradisi janua loquitur ad nos qui sumus in domo ipsius congregati, et dicit: *Hæc est porta Domini; justi intrabunt per eam (Psal. cxvii)*. Quod ipse præstare dignetur, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXIX.

In festivitate S. Stephani protomartyris.

ADMONITIO.

91 Idipsum de hoc sermone, ex alio Casinensi codice 10b, pag. 16, exscripto, sanctoque Maximo attributo, sentiendum est.

ARGUMENTUM. — *Non tam fortitudo martyris dum lapidibus opprimeretur, sed ejus admirabilis caritas in deprecando Deum pro suis persecutoribus commendatur.*

Inter martyrum splendidissimas classes et purpureos martyrum choros quos Nazaræus sanguis infecit, tanto fulgore sanctus Stephanus radiavit, ut dum ad lucem divinum sustinet præmium, ipsum etiam pateat

cælum. Præclarus igitur athleta Dei unctus Spiritu Dei ad stadium certaminis primus exivit, et tantam victoriæ adeptus est gloriam, ut primus acciperet coronam. Miles Christi fidelis, signifer martyrum fortis, post Christum mox inter aciem diaboli pertransivit, et martyriali candida ineluctis triumphavit. Secutus enim Dominum Christum martyrii meruit principatum, et cum ad crucis pervenit signa, priori de celo mittitur palma, cumque festinat mori, primus deside-

rat coronari. Denique sic eis respondit: *Dura cervice, et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis; sicut patres vestri, ita et vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu Christi (Act. vii). Ecce impiorum manus aptantur ad necem, jam furoris arma produntur, jam vallatur mucrone lapidum martyr, et super verticem innocuum ponderatum dependit exitium. At ille: Dura, inquit, cervice et non circumcisi corde et auribus. Hic non blanditur, sed invehitur; non palpat, sed provocat; non trepidat, sed instigat: dura cervice et incircumcisi corde et auribus. Respice, martyr, vicinam grandinem, inspice aerem tortuosum, acervos cautium intuerere ferventes. Jam videamus anhelantia ora. Jam conspice, stillantia lumina contemplare. Et ecce acies funesta appropinquat, accedit, jam lapides vibrant: *Dura cervice, et incircumcisi corde et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut et patres vestri. Hæc cum diceret, fremebant cordibus suis, et stridebant dentibus adversus eum.* Sed fortis columna Dei cum inter lapidiferas manus capta, tyranni forcipe teneretur, fide fundabilis, spe regibilis, caritate constabilis, igniebatur et pendebatur, feriebatur et perducebatur, confringebatur et angebatur, cædebat et non vincebatur. Beata fidei officina, quæ tantum inaretasti martyrem, ut in iussa [*Fortasse jura*] sic conspiceret majestatis. *Ecce, inquit, video cælos apertos, 92 et Jesum stantem a dextris Dei (Act. vii).* Patuit sedes Dei, et sulcato aere cælorum latera pependerunt. Hiavit lucidus axis et campus. Denique, cum super eum tortuosi lapidum vortices oblatarent, et rotati aggeres torquerentur, pro sævientibus sic orabat: *Domine, ne status illis hoc peccatum.* Leo rugiens devorare voluit, sed ovis Christi mansuetudinem non amisit. Illi quidem fauces aperuit, sed martyrem glutire non potuit. Carnificinam namque sui furoris Judæus exeruit, sed ovem suam David noster de ore frementis*

A excussit. Sic enim in psalmo canitur: *Nisi quis Dominus erat in nobis, cum insurgerent homines in nos, fortasse vivos absorbuissent nos (Psal. cxxiii).* Judæa prophetarum sanguine temulenta, necdum repleta es a sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ? Flumina tui sceleris spumant, et te non satiant? Ita enim Judæos increpat Dominus: *Ut veniat, inquit, super vos omnis sanguis innocuus quem effudistis super terram, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiz, quem occidistis inter templum et altare (Matth. xxiii).* Rude adhuc in Abel sæculum cruentasti, ibi fontem tuum fudisti; et in vena hujus sanguinis ebullisti, et adhuc sitis? *Æstuas mortem martyris? et anhelas adhuc sanguinem confessoris? Necdum furoris tui unda siccatit? adhuc alveus tui sceleris trahit? Pone tandem finem sceleri, parce vel martyri. Illi autem lapidabant Stephanum, invocantem et dicentem: Domine Jesu, accipe spiritum meum (Act. vii); quia pro te fundo sanguinem meum. Saulus autem erat consentiens neci ejus (Ibid.), ut Scriptura loquitur, et servabat vestimenta interficientium illum. Non solum erat consentiens, sed instigator, non solum socius, sed patronus. Et tu, Saule, rapax lupe, bibens sanguinem alienum, præstolare modicum et videbis sanguinem tuum. Fur es, et tu pariter cum Judæis et tu patieris quod exerces in alio. Servas vestimenta lapidantium, senties furorem sævientium. Videbis has manus illatas martyri non parituras tibi. Invides Christo, adhuc pro ipso morieris in mundo; adhibes martyri pœnam, senties de reciprocatione vindictam. Et vere sensit quia et ipse pro Christo sanguinem fudit. Et habemus nunc apostolum Paulum prædicatorem Christi, qui insequabatur antea membra Christi. Veneremur nunc itaque, fratres, festiva devotione Stephanum martyrem primum et exemplum veritatis. Erecti fundamus orationem ad eum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.*

SERMO XXX.

In festo dedicationis ecclesiæ.

ADMONITIO.

93 A canonico Antonio Franciseo Frisio a nobis commendato, et hunc de dedicatione Ecclesiæ sermonem, in pervetusto basilicæ Mediolanensis Sancti Ambrosii codice S. Maximo nuncupatum, accepimus, quem in suppositorum classe collocamus; quod a canonico Casola, eodem Frisio teste, venerab. Bedæ potius quam Maximo attribuitur, dictioque a Maxiniana discrepat.

ARGUMENTUM. — *Nos ipsi templum Dei appellamur et sumus. In bonitate et simplicitate cordis quæramus Deum. Christus Patri et Spiritui sancto consubstantialis. Hæreticorum imprimisque Arii atque Sabellii perfidia. Encæniam ad ultimam templi dedicationem pertinent; quæ in figura facta sunt nostri, et propter nos utique scripta.*

Audivimus ex lectione evangelica (*Joan. x*), fratres carissimi, quia facta sunt Encæniam Hierosolymis. Encæniam autem vocabantur solemniam dedicationis templi quæ populus Dei ex antiqua patrum traditione per annos singulos celebrare consueverat. Quorum vestigia, nos hodie juxta morem Christiani orbis sequentes, annuam dedicationem ecclesiæ nostræ diem divinis laudibus et vigiliis studuimus agere solemnem. Et hanc nos festivitatem eo majori devotione celebrari oportet, quo eam Redemptori nostro gratissimam esse cognovimus. Et ideo ut in illa ipse templum ingredi, et sermonem facere ad populum ac divinitatis suæ sacramenta pandere dignatus sit: *Facta sunt, inquit, Encæniam in Hierosolymis, et hiems erat, et ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis (Ibid.).* Si ergo ambulare voluit in quo caro et sanguis brutorum animalium offerebatur, multo magis nostram orationis domum, ubi carnis ipsius ac sanguinis sacramenta celebrantur, visitare gaudebit. Si ambulare non desepit porticum in qua rex quondam mortalis ac terrenus, quamvis potentissimus ac sapientissimus, ad orandum stare solebat, quanto ma-

gis penetrabilia cordium nostrorum invisere atque illustrare desiderat, si tamen ea porticum esse Salomonis, hoc est si ea timorem suum, quod est initium sapientiæ, habere perspexerit. Neque putandum est quia domus solummodo in qua ad orandum vel ad ministeria celebranda convenimus, templum sit Domini, et non ipsi, qui in nomine Domini convenimus, multo amplius templum ejus et appellamur et sumus; cum manifeste dicat Apostolus: *Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus (II Cor. vi): Inhabitabo in eis, et inter illos ambulabo (Levit. xxvi).* Si ergo templum Dei sumus, curemus solerter, et bonis satagamus actibus, ut in eodem suo templo sæpius ipse et venire et mansionem facere dignetur. Caveamus hiemis exemplum, ne videlicet corda nostra Dominus adveniens a caritatis ardore torpentia reperiat, ideoque ea citius adversatus relinquat. Quid enim pertinuit ad evangelistam hiemis tempus commemorare, nisi quia duritiam perfidiæ Judæorum per asperitatem aurarum voluit designare brumalium? Et quia plurimis eorum quos tunc in templo invenit, congruebat sermo quem dixit: *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet caritas multorum (Matth. xxiv).* Sicut subsequenter aperte denuntiat dicens: *Circumdederunt ergo eum Judæi, et dicebant: Quousque animas nostras tollis? si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. x).* Non enim hæc veritatem 94 fidei quærendo, sed illi quæ interrogabant, insidiando, et calumniam struendo dicebant. Christum namque, quem fides oribodoxa verum Deum, verum confitetur et hominera, illi

purum tantummodo hominem futurum; non autem et Deum esse credebant. Memores videlicet quia de humanitate illius juravit Dominus David (*Psal. cxxxii*) de fructu ventris ejus se sedere super sedem suam; sed oblitū quod ipsi de sua divinitate per eumdem David cecinit: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu (Psal. xxvii)*. Credebant ergo Christum de stirpe David nasciturum, et regem cæteris omnibus excellentiorem esse venturum. Qua etiam dementia posteri eorum usque in præsens, donec Antichristum pro Christo suscipiant, errare non cessant. Etsi se Dominus Jesus Christum esse responderet, cogitabant eum tradere potestati præsidis puniendum; quasi contra Augustum repugnans illicitum sibi usurparet imperium. Sed ipse nostræ salutis consulens, propter quos hæc scribenda erant, ita responsum temperavit suum, ut et calumniatorum ora concluderet, et quia Christus fidelibus aperta voce procederet; illi enim de homine Christo quærebant; ipse autem divinitatis suæ, quæ æqualis est Patri, palam mysteria narrabat. Circumdemus ergo et nos eum, carissimi; non sicut Judæi insidiis appetendo, sed ut fidelissima domus ejus placidam illi mansionem in nobis reparando; de quibus merito dicatur: *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus; Deus in medio ejus non commovebitur (Psal. xlv)*. Petamus eum, non ut illi vesaniendo; quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam. Quid enim vesanus quam ut magistrum veritatis ideo sibi animam tollere quererentur, quia non eis incredulis et contradicentibus aperte sure majestatis arcana reseraverit? Sed, ut Scriptura (*Sap. i et seqq.*) admonet, sentiendo de illo in bonitate, et simplicitate cordis quærendo illum. Quoniam invenitur ab iis qui non tentant illum; apparet autem eis qui fidem habent in illo. Dicamus ei supplices quia tu es Christus Filius Dei unigenitus, Patri et Spiritui sancto et coæternum esse et consubstantialium in divinitate; te nostræ substantiæ participem ex tempore factum esse cognovimus. Da ut quod interim pia fide veneramus plena in futuro visione speculemur. Hæc est etenim unica animæ nostræ salus et vita. Tuum perpetuo vultum, tuam cernere lucem; nec dubitandum quia rogantes exaudit nos, quando quod ipse præcepit rogamus. Quomodo enim pie supplicantibus famulis negare credendus est dona, quæ etiam rebellibus ultra quam petebant aperire non renuit? Qui cum illum in homo Christus esset interrogarent, ipse eis non hominem tantum, sed etiam Deum Christum et Dei Filium se esse non tacuit: *Respondit enim eis dicens, loquor vobis et non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis (Joan. x)*. Qui ergo se in nomine Patris opera sua facere testatur, profecto quia Filius Dei sit credendus insinuat. Sed illi duplici reatu tenentur **95** obnoxii; qui nec verbis quæ locutus est, nec factis quibus veritatem verborum astruebat, ad fidem poterant invitari; meritoque ex ovibus ejus non esse dicuntur, qui non ovina simplicitate pastorem bonum sequi, sed ferina potius rabie satagebant persequi. Verum quia sunt nonnulli qui fidem verbo tenus observant, et habitu ovium belluina corda prætexunt; subsequenter ipse pastor, quæ ovium suarum vita, quæ sit merces, edocet. *Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternam (Joan. x)*. Quicumque æternam enim declinare interitum, ac vitam videre desiderat perpetuam, vocem Christi necesse est non solum audiendo et credendo, sed et bene vivendo sequatur. Quod autem se oves suas cognoscere dicit, eligere utique, ad regnum cæleste prædestinare significat. Unde Salomon ait: *Vias enim quæ a dextris sunt novit Dominus (Prov. iv)*; econtrario de reprobis Apostolus: *Qui autem ignorat, inquit, ignorabitur (I Cor. xiv)*. Pulchre autem de his qui audirent vocem suam et sequerentur, ait: *Et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in*

æternam (Joan. x). Visi sunt namque martyres oculis insipientium mori. Visi sunt perire cum mortalem vitam diversis poenarum generibus subacti dimitterent. Sed non peribunt in æternum; non videbunt mortem in æternum, qui mox soluti carcere carnis debita suo certamini præmia sortiuntur. De quibus adhuc aperte subditur: *Non rapiet eas quisquam de manu mea (Ibid.)*. Mittebant quippe persecutores impij rapere pios Christi confessores de manu ejus, quando vel eos ad negandum fidem tormentis cogeant, ut animas eorum alienas redderent Christo, vel morientibus victi, nihilominus exanimata eorum corpora, aut in aquas dissolvenda, aut in iguem comburenda jactabant; ut quasi Christo resuscitandi eam facultatem tollerent. Sed nemo rapit eos de manu ejus, cui, sicut ipse alibi ait: *Omnia tradita sunt a Patre meo (Luc. x)*, quia et certantes ut vincant adjuvat, et victores ut perpetuo regnent coronat; et eisden etiam carnem in qua certaverunt immortalem suo tempore reddet. Quibus verbis eorum quoque temeritatem qui sibi laqueos mortis parabant redarguit, manifeste insinuans, qui stultissime de ejus perditione dolis agerent, qui vitam dare posset immortalem; cui nemo raperet aliquid de his quos suos esse ante sæcula prænosceret. Sed ne hæc loquendo suam videretur gloriam quærere, totam suam potentiam ad Patris gloriam refert, cum subiungit: *Pater meus quod dedit mihi majus omnibus est (Joan. x)*. Majus autem omnibus, quod mediatori Dei et hominum homini Jesu Christo Pater dedit; hoc est, ut sit unigenitus ejus Filius in nullo gignenti vel natura dissimilis, vel virtute inferior, vel tempore posterior. Quam videlicet æqualitatem ipse Dominus in divinitate habuit priusquam mundus esset apud Patrem, ipse in humanitate ex tempore incarnationis accepit. *Et nemo potest rapere de manu Patris mei*. Supra de ovibus suis dicit: *Non rapiet eas quisquam de manu mea*; et nunc subiungit: *Et nemo potest rapere de manu Patris mei*; aperte dans intelligi, unam atque indissimilem esse manum, hoc est virtutem suam et Patris; atque ideo Christum se esse credendum, qui non sicut cæteri sanctificatus per gratiam ex tempore, sed verus semper existit Filius Dei. Quod etiam sequenti sententia luce clarius aperit, dicens: *Ego et Pater unum sumus (Ibid.)*. Unus, inquit, sumus. Una nobis substantia, una est divinitas, una est æternitas, perfecta æqualitas, dissimilitudo nulla. Quibus profecto verbis non præsentem solummodo **96** Judæorum quæestionem quam an ipse esset Christus interrogabant, explicavit; sed etiam hereticorum perfidia, quam futuram prævidit, quantum sit execranda, monstravit. Solus Arius enim dicit: Christus homo est tantum, Deus non est; at cum ipse dicat: *Ego et Pater unum sumus*, manifeste patet quia unum cum Deo Patre substantialiter homo purus esse non potest. Et quia Christus idem quod Pater est, cavenda est hæresis Photini, quæ hoc credi prohibet. Arius autem inquit: Christus factus a Deo, non est natus ex Deo, et ideo minor Patre est credendus. **D** Qui contradicens ipse: *Ego, inquit, et Pater unum sumus*; quis enim non facile videret quia nulla creatura unum cum illo, qui cuncta creavit, naturaliter existere possit? Et quia Christus naturaliter unum cum Patre est, damanda est Arij perfidia, quæ illum creaturam esse affirmat. Porro Sabellius: Non sunt, inquit, duæ personæ Pater et Filius confitendæ; sed ipse Pater, quando vult, Pater est, quando vult Filius est; idem tamen unum est; quæ memorata Filius ipse condemnat. Constat namque: Ego et Pater, de una persona dici non potuit; sumus, de uno dici non congruit. Quapropter etiam Sabellii errore cum cæteris abjecto, sequenda est nobis apostolica beati Petri fides, quæ Dominum confessus, ait: *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xvi)*. Hæc de lectione evangelicæ prout Dominus donavit explanando transcurramus. Sed libet adhuc de Enceniorum solemnitate, quam et tunc Hierosolymitæ, et nos hodie celebramus, fra-

ternitati vestræ latius disserere. Hoc autem imprimis notandum est, quod Encœnia, quæ in lectione evangelica facta cognovimus, non ad primam templi dedicationem, sed ad ultimam pertinent; quod ex eo facile colligitur, quia hieme facta referuntur. Prima quidem ejus dedicatio templi a Salomone autumni, media a Zorobabel et Jesu sacerdote tempore veris, ultima a Juda Machabæo tempore hiemis, est facta, quando specialiter constitutum esse legitur, ut eadem dedicatio per omnes annos in memoriam solemnibus revocaretur officii, juxta quod ad tempus usque dominicæ incarnationis observatum fuisse, modo, cum Evangelium legeretur, audivimus. Hæc autem fuit causa secundæ et tertiæ dedicationis; qui Salomon quidem templi opus, quod Domino condidit, septem annis perfecit. Octavo autem anno decima die mensis septimi, qui a nobis October appellatur, in magna gloria dedicavit; quæ videlicet dies et antea per legem erat statuta solemnis; ita ut in ea tabernaculum omne per annos singulos majoribus hostiis expiari deberet. Denique Zacharias pater beati Baptistæ Joannis, eisdem expiationibus ad altare deserviens, adventante angelo nativitate Domini gaudioque humanæ salvationis instruitur. Sed hoc templum post annos quadringentos triginta incenderunt Chaldæi, et Hierosolymorum urbe destructa populum Israel in Babylonia adduxere captivum; qui post annos septuaginta regnantibus Persis in patriam remissus, rursusque ædificatum est templum per annos quadraginta sex; et tertia die mensis duodecimi, quem nos vocamus Martium, opus ad finem usque perductum: cui videlicet tunc operi præfuerunt duces plebis strenuissimi, ut diximus, Zorobabel de regio sanguine, Jesus sacerdos magnus; sed et propheta Aggeus, et Zacharias, adjuvantes eos, atque adversus insidias impediendum opus hostium cor populi corroborantes. Inde post annos ferme trecentos et quinquaginta sex nefandissimus Græcorum Antiochus, fraude capta Jerusalem, templum idem sordibus 97 idolorum profanavit, auferens inde et confringens altare Domini aureum, mensam propositionis, candelabrum luminis, et cætera vasa templi aurea, quæ invenire potuit; sed et in templo Jovis simulacrum statuens, populunque tormentis ad sacrificandum idolis cogens. Qua persecutione multi de populo pro divinæ legis custodia trucidati sunt; inter quos et mater illa septem filiorum merito famosa, nobilissima pro Domino cum sobole martyrii coronam meruit. Sed Judas Machabæus, cum esset de genere sacerdotali, collecto exercitu justorum, adversus Antiochi duces arma arripens, eosque de Judæa expellens, persecutionis sævissimæ finem imposuit; ac templum ab idolorum imaginibus emundans, nova rursus altaria et cætera vasa vel ornamenta, faciens atque in templo reponens, dedicavit ea, simul cum templo, quod purificavit et renovavit vigesima quinta die mensis noni, qui apud nos vocatur December, et ad hiemem pertinere nulli dubium constat. Statuit decretum, ut prædiximus, annis omnibus diem Encœnorum idem innovationis ac dedicationis templi festa devotione celebrari. Quæ profecto omnia, sicut Apostolus docet (1 Cor. x), in figura facta sunt nostri et propter nos utique scripta, ideoque nobis solertius spirituali ratione discutienda. Salomon quippe rex, qui interpretatur pacificus, ipsum Redemptorem nostrum typice designat; de quo Isaias (Cap. ix) ait: *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis ejus non erit finis*. Templum quod ædificavit catholica ejus Ecclesia est, quam de universis per orbem crealentibus, quasi de vivis lapidibus in unam suæ fidei et caritatis compagem aggregat. Quod autem septem annis ædificatum est templum, significat quia per totum hujus sæculi tempus, quod septem diebus evolvitur, sanctæ structura Ecclesiæ crescere nunquam desinit. Quod octavo autem anno dedicatum est templum et celeberrima illa ac maxima solemnitas a Salomone rege cum filiis Israel completo tempore dedicationis ex-

A hibita; insinuat mystice quia perfecto in fine mundi numero electorum, diu desideratæ immortalitatis secutura est festivitas; et peracto universalis resurrectionis miraculo, mox omnes qui ad pacifici regis, veri scilicet Salomonis, regnum pertinent, æterna cum eo gaudia patriæ cœlestis intrabunt. Nam quia Dominus noster die octavo, id est post septimam sabbati resuscitari voluit a morte, recte numerus octonarius nostræ quoque resurrectionis festa ventura designat. Quod templum ab hostibus incensum rursus, Domino miserante, restitutum, quod ab idololatriis coincinatum denuo supernæ pietatis auxilio mundatur, varios sanctæ Ecclesiæ insinuat eventus; quæ nunc infidelium persecutione premitur, nunc persecutionibus reddita, liberior, tranquilla Domino servitute famulatur. Nunc in quibusdam suis membris hostis antiqui periclitatur insidiis, quos ad horam perdere videbatur, per penitentiam jam castigatos recepit. Quod vero templum secundo quadraginta et sex annis ædificatum est, ad significationem Domini corporis, quod de Virgine assumpsit, specialiter respicit. De quo ipso Judæis: *Solvite, inquit, templum hoc, in tribus diebus excitabo illud (Joan. ii)*. Quia videlicet solum passione corpus suum ipse die tertia resuscitavit ad vitam. Ferunt siquidem qui corpus hominis quadagesimo sexto die post conceptionis initium in membrorum distinctione formetur; atque ideo non casu gestum, sed divinitus procuratum est, ut in eo annorum numero templum ædificaretur, 98 quo dierum numero corpus Dominicum, quod per templum figurabatur, in utero virginali perfici oportebat. Quod autem Encœnia per omnes annos celebrari statutum est, hoc profecto nos admonet ut memoriam dominicæ Resurrectionis, quam jam factam credimus, et nostræ, quam futuram speramus, semper in animo retineamus; taliterque nos agamus, ut non ad judicium, sed, sicut Dominus his qui bona egerunt promisit, resurgere mereamur ad vitam. Nee sine discussione prætereundum quod dedicans templum Salomon, ubi complevit preces, descendit ignis de cœlo, et devoravit holocausta et victimas. Holocausta namque et victimæ veri Salomonis nos sumus; holocausta et victimæ summi Regis omnes electi ejus sunt; de quibus ait apostolus Petrus: *Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo; mortificatus autem carne, vivificatus quidem spiritu (1 Petr. iii)*. Ignis autem cœlestis fervor est, quæ supernæ civis patriæ, et in sua alterutrum beatitudine, et in sui Conditoris conspecta claritate semper ardere lætantur. Hinc est enim quod quædam cœlestium virtutum agmina, quæ ex singulari propinquitate Conditoris sui incomparabili ardent amore speciali nomine Seraphim, id est ardentes vel incendentes vocantur. Completa ergo dedicatione templi ignis e cœlo descendens oblatus Domino hostias devorat, quia expleto tempore nostræ resurrectionis, cum introierint in gaudium Domini sui servi fideles vero amore flagrantibus, quo nunc angelicæ virtutes inflammantur, eorum quoque mentes visa specie sui Redemptoris absorbentur. Quæ quidem facie dilectionis etiam nunc plurimos electorum in superna civitate plene absorptos esse non dubium est. Sed tunc nimirum hoc multo perfectius adimplebitur, cum recepta sua carne immortalis, receptis in eadem beatitudine servis suis et fratribus cunctis quos adhuc in terris certare conspiciamus, non habebunt ultra, quo intuitum cogitationis suæ foras vel ad modicum mittant, habentes secum intus Deum, de cujus visione sempiterna gaudeant; habentes et proximos, quorum felicitate sempiterna congaudeant, ubi illud primum et maximum mandatum Domini ad integrum perficietur. Ad cujus perfectionem in hac vita iusti pro suis quique viribus accinguntur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua; et diliges proximum tuum sicut te ipsum (Math. xxii)*. Quia quo vicinius præsentem Dei vultum cernunt, eo se ardentius dilectioni totos

impendunt, quo proximos suos omnes esse electos ac deo dilectos agnoscent, quo corda illorum non minus quam sua sincero amore referta perspicunt, eo illos ipsi non minus quam seipsos amare delectantur. Sed et hoc notandum, qui exposita dedicatione ac festiuitate subsequuta, ita Scriptura concludit : *Et dimisit populos Salomon, qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula sua lactantes et alacri corde, super omnibus bonis quæ fecerat Dominus David seruo suo et Israel populo (II Paralip. vii)*. Dimittet enim peracto resurrectionis munere Dominus electos suos in æterna tabernacula lactantes; non eos utique ulterius a sua præsentia removens, sed a discrimine iudicii, quod in aere futurum Apostolo docente novimus, ad inhabitationem patriæ celestis immittens, unde pro suis quibusque meritis promissam regni sedem percipiat. Quod enim hic populi in tabernacula sua profecti esse dicantur, hoc est profecto quod Dominus in Evangelio ait : *99 Multæ sunt mansiones in domo Patris mei (Joan. xiv)*. Bene autem dicitur, qui benedicentes regi profecti sunt in tabernacula; quia hæc est nimirum sola actio quietissima ac felicissima civium supernorum hymnos gratiarum suo dicere Conditori. Hinc etenim scriptum est : *Beati qui habitant in domo tua; in sæculum sæculi laudabunt te (Psal. lxxxiii)*. Hinc idem propheta ultimos septem psalmos in laudes

A divinæ suavitalis complevit. Porro octavum ante finem Psalterii de victoria pugna qua gigantem straverat, Deum benedicendo complevit. Ubi aperte indicat quia omnes qui hic maligni hostis certamina superant, illic in requie vera laudem sui Redemptoris et adiutoris decantant. *Benedicentes, inquit, regi profecti sunt in tabernacula sua lactantes et alacri corde, super omnibus bonis quæ fecerat Dominus David seruo suo et Israel populo suo*. Lactantes quippe **100** justis super bonis quæ a Domino accipiunt, tabernacula introeunt celestium mansionum; quia quamvis hujus graves sæculi fuerint, longique labores, breve nimirum videtur et leve totum quidquid æterna beatitudine finitur. Unde oportet, carissimi, ut in ædificatione domus Dei unusquisque nostrum exhortando, obsecrando, increpando, ipse piis actibus insudando, quantum valet insistat, ne si quempiam rex celestis nunc desidem in opere sui templi conspexerit, hunc in tempore futuræ dedicationis magnæ suæ solemnitatis reddat exsortem. Satagamus B mutuo caritatis auxilio, unde omnes nos alacri corde et indefessos in operibus quæ ipse præcepit, perpetuæ suæ visionis introducat Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnat cum Patre Deus in unitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXI.

In octava Sancti Stephani. Evangelium secundum Matthæum cap. xvii : In illo tempore, cum venisset Dominus Jesus Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, et dixerunt ei : Magister vester non solvit didrachma. Et reliqua.

ADMONITIO.

Cum hujus quoque sermonis dictio nobis a Maximiana dissimillima videatur, eundem in nothos rejicimus, etsi S. Maximi ornatum nomine in cod. Mediolan. Frisius idem repererit, cujus a nobis in admonitione superiore facta est mentio cum laude.

ARGUMENTUM. — *Evangelica literaliter mysticeque explicata lectione : Piscis iste, inquit auctor sermonis, qui primus ad hamum Petri ascendit, congruenter potest significare protomartyrem Stephanum.*

Tempore quippe Augusti Cæsaris Judæa facta est tributaria, et ad jussionem ipsius unusquisque in regione sua et civitate censum profitebatur. Unde Joseph cum beata Maria ascendens a Galilæa in Bethlehæm civitatem Judææ, ut profiteretur ibi censum, eo quod esset de domo et familia David. Sed quia Dominus in Nazareth fuerat nutritus, quod est oppidum Galilææ subjiciens urbi Capharnaum, ideo exposcebatur ab eo census; quoniam omnes novitii qui illuc veniebant censum profitebantur. Et quia non ausi sunt ad Dominum accedere præ magnitudine miraculorum, ideo circumvenerunt discipulum ejus Petrum, et interrogaverunt si magister illius solveret didrachma. Interrogaverunt vel simplici intentione ut acciperent censum, aut certe malitiose, ut agnoscerent utrum redderet censum, an contradiceret voluntati Cæsaris, quatenus invenirent occasionem accusandi eum. Et quia exactores census seorsum circumvenerant Petrum, idcirco cum venisset Dominus domum, antequam Petrus ei aliquid suggereret, prævenit eum; ut dum sancti apostoli cognoscerent illum intelligere ea quæ illo absente gesta fuerant, non scandalizarentur exactione census. Ait enim : *Quid tibi videtur Simon ? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum ? a filiis suis, an ab alienis ? At ille dixit : Ab alienis (Matth. xvii)*. Dominus enim secundum carnem filius regis erat. Filius quippe regis erat secundum carnem, quia de stirpe David fuerat generatus. Secundum Spiritum, quia omnipotentis Dei Patris erat Verbum. Et ideo quia filius regis nulli debeuerat reddere tributum. Sed quia carnem nostræ humilitatis suscepit, ideoque tributum reddidit. Sed nos miser et infelices, quia nihil dignum tantum ma-

jestati reddimus. Ipse quippe pro nobis censum reddidit et crucem subiit. Nos quoque tributum non reddimus, et quasi tributum non dantes, veluti filii regis immunes a vectigalibus sumus. Oportet ergo ut census honorum semper illi reddere studeamus. Dixit illi : *Ergo liberi sunt filii (Matth. xvii)*. Si enim in omni regno et natione filii regis liberi sunt et immunes a vectigalibus, multo magis ille filius æterni Regis sub quo constituta sunt universa regna terrarum. Sequitur autem : *Ut non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem qui primus ascenderit tolle. Et aperto ore ejus invenies staterem, et illum sumens, da eis pro me et pro te (Ibid.)*. Dicit beatus Hieronymus : Quid primum mirer in hoc loco; nescio præscientiam Domini aut magnitudinem. Præscientia namque illius admiranda est, quia agnovit quid in profundo maris ageretur, et quid piscis in ore gestaret, et quis de tanta multitudine prius ad hamum ascenderet. Magnitudo itaque et virtus ipsius admiranda est, si statim ad jussionem illius creatus est stater in ore piscis : nam quod futurum erat solo verbo fecit; demonstratur enim his indicibus illum esse de quo propheta dicit : *Et oculi ejus intuentur profunda abyssi (Daniel. iii)*. Sed valde admiranda est Judæorum perfidia, quia cum essent homines rationabiles, hoc inventum est in ore piscis, quod non est inventum in ore eorum; stater videlicet æquitatis et justitiæ. Nam si locus iste simpliciter accipiatur, ædificat auditorem; demonstratur enim his verbis Dominum tantæ fuisse paupertatis, ut non haberet quid pro se, pro suoque discipulo redderet, in quo facto paupertatem docuit esse sectandam. Sed forte contra hæc dicit aliquis : Quare ergo Judas pecuniam portabat in oculis? Ad quod breviter ita respondendum est : **101** quoniam Dominus nefas duxit res pauperum in sui suorumque discipulorum usus transferre. In quo etiam factum nobis reliquit exemplum, ut ea quæ semel Deo vel pauperibus vo-

¹ Vulgata ita habet : *Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua,*

lactantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus Davidi, et Salomoni, et Israeli populo suo.

venus in communes usus nullo modo transferamus. Allegorice mare significat hoc præsens sæculum, juxta illud, *hoc mare magnum et spatiosum* (Psal. ciii). Et iterum: *Veni in altitudinem maris* (Psal. lxxviii). Capernaum vero designat Synagogam, exactores census scribas et Phariseos. Per hamum quoque intelligitur prædicatio Petri et aliorum; per piscem qui primus ad hamum Petri ascendit, pulchre potest intelligi Cornelius, qui primus ex gentibus ad prædicationem Petri credidit. Per staterem, qui duas drachmas (*desunt nonnulla in textu*) doctrinæ duorum Testamentorum. Cum enim volebant Dominum Judæi (Act. x) constringere sub legalibus vinculis, dicentes quia non licet sabbatis curare, et quasi noxium eum morti destinarent, quid aliud quam censum nostræ redemptionis exigebant? Illis autem exigentibus præcepit Dominus Petro, qui est magister omnium prædicatorum, mittere hamum sanctæ prædicationis in mare gentilitatis. Illo vero mittente primus piscis ad ejus hamum Cornelius ascendit, qui staterem gestabat in ore; sed tamen latebat; staterem **102** videlicet veræ fidei confessionem, et opus duorum Testamentorum, de quo scriptum est: *Erut*

A vir justus et bonus et metuens Deum et faciens multas elemosynas plebi (Act. x), etc. Veniente itaque beato Petro ac prædicante, staterem qui latebat manifestavit, quoniam confessus est Christum Dei Filium, et unda sacri baptismatis est renatus. In eo sane quod dicit: *Illum sumens, da eis pro me et pro te* (Matth. xvii), ostendit quod per Petrum ejusque successores duorum Testamentorum doctrina manifestanda erat Judæis et gentibus. Quod ergo dicit, *illum sumens da eis pro me et pro te*, sic est intelligendum: pro me quasi domino, pro te quasi servo; pro me quasi auctore, pro te quasi ministro salutis. Aliter piscis iste qui primus ad hamum Petri ascendit, et congruenter potest significare protomartyrem Stephanum, qui staterem gestabat in ore, veræ fidei confessionem et doctrinam duorum Testamentorum. Nam positus in concilio confessus est Patrem et Filium, dicens: *Ecce video celos apertos et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei* (Act. vii). Positus etiam in concilio legem Veteris Testamenti interpretatus est in Filio Dei. Prædicante itaque Petro, iste primum hamum deglutivit, quoniam iste primus adeptus martyrii palmam.

HOMILIA PRIMA.

Dominica tertia Adventus: Evangelium secundum Matthæum cap. xi: In illo tempore, cum audisset Joannes in vinculis opera Christi, mittens de discipulis suis duos, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et reliqua lectionis ejusdem beati Maximi episcopi.

ADMONITIO.

Codex chartaceus biblioth. Chisianæ signat. litt. A vi 181. sæc. xvi in-folio parvo nitidissimis characteribus scriptus, sed non paucis in locis mendosus, suppeditavit nobis tres homilias, quas in calce hujusce appendix collocavimus. Harum non esse auctorem Maximum, quisque, si ad stylum animum advertat, facile cognoscat.

ARGUMENTUM. — *Evangelii verba literaliter atque allegorice exponuntur.*

Sanctus Joannes Baptista præcursor Domini Salvatoris propter veritatem est positus ab Herode in vinculis. Cum audisset opera et miracula Christi, sicut lectio evangelica manifestat, mittens duos de discipulis suis ad Christum, qui interrogans magistrum suum, quia adhuc dubitabant in fide, ut ipsi discipuli videntes signa quæ faciebat Dominus, pariter crederent et prophetiæ magistri et eloquio Christi. Dixit autem illis beatus Joannes: *Ite, dicite ei: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Tali modo intelligendum est hoc quod S. Joannes mandavit Christo, dicens: *Scio te esse natum pro omnibus, sed nescio si mori digneris pro omnibus.* Quoniam ut sciam, dum ab Herode interficior, ad infernum descendero, utrum te mortuus in infernum ad redemptionem venturum nuntiem, sicut nuntiavi viventibus adventum tuum, et disposeris mittere ad hæc sacramenta complenda. Dominus noster respondit ad ea quæ interrogatus fuerat; sed perfidiam nuntiorum increpavit, dicens: *Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis: cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Hoc dicens, vos videtis me tanta miracula facere; tamen hoc sapite, quia pro omnibus morior. Sed ille erit beatus qui in me non fuerit scandalizatus; hoc est, qui solum et purum hominem non crediderit cum me mortuum viderit. Hoc quod Dominus dicit: *cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur*, ita spiritualiter intelligendum est. Certe omnes homines cæci erant ante adventum Christi, et in tenebris erant, qui lumen veritatis non videbant. Claudii erant qui quotidie post diabolum currebant, leprosi erant qui variis sordibus peccatorum pleni erant. Surdi erant qui aures apertas ad audiendum verbum Dei non habebant. Mortui erant, quia in multis peccatis et vitiis semper jacebant; Pauperes erant, quia extranei a bonis operibus erant. Sed postquam Dominus in hunc mundum sua pietate dignatus est venire, omnes qui erant cæci illuminavit. Claudos ambulare fecit, quia præcepit omnibus el-

ctis sequi sua vestigia. Leprosos mundavit, qui humanum genus a multis malis purgavit. Surdos audire fecit, quia aures hominum ad audiendum verbum Dei aperuit. Mortuos suscitavit, quia peccatores, qui in peccatis suis jacebant, ad veram poenitentiam convertere fecit. Pauperes evangelizavit, quia illos qui extranei erant a vera poenitentia, doctrinam vite docuit. Mortui erant in peccatis suis. *Illis absentibus, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne. Quid existis in deserto videre? Arundinem vento agitatam? Arundo est canna, et habet tres differentias. Prima quia nascitur in locis virentibus, vel in aquis. Secunda, quia a **103** quacunque aura tangitur, in aliam partem inclinatur. Tertia, quia foris est pulchra, et intus vacua. Nam per arundinem designatur carnalis animus, qui nimis gaudet, cum habet prospera, et cum habet adversa nimis tristatur. Sicut canna, quæ inclinatur in quamcunque partem, per qualemcunque auram. Sed S. Joannes non erat talis; quia erat natus de castis parentibus, et amabat castitatem, tenebat eam, et sanctitatem quam monstrabat in habitu habebat in corde; et non delectabatur in prosperis aut in laudibus, neque adversa timebat. In cujus laude Dominus adhuc dicit: *Quod existis videre? hominem molli- bus vestitum? Ecce qui molli- bus vestiuntur in domibus regum sunt.* Non erat S. Joannes vestitus delicatis vestimentis, sed de pilis camelorum erant facta ejus vestimenta. Fit enim asperum cilicium de pilis camelorum. Certe, fratres, si peccatum non esset habere delicata vestimenta, non laudasset Dominus Joannem de asperitate vestimenti. Illi qui habent delicata vestimenta serviunt terreno regi, qui pro Deo sustinere aspera nolunt, sed magis divitias et voluptates sæculi sectantur, et pro amore laudis, vel pro timore persecutionis castigant peccatores, ut bona de isto sæculo acquirant. *Sed quid existis videre? Prophetam? ecce dico vobis plus quam prophetam.* Ministerium quidem est prophetæ prædicare ventura, non etiam demonstrare digito. Sed Joannes plus quam propheta; quia illum quem prædixit demonstravit digito suo venientem ad baptismum, dicens (Joan. i): *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* **104** Postquam vero Dominus S. Joannem plus quam propheta-*